

**การศึกษาดุสิตพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรม
ในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช**

ศักดา ช่วยสฤติย์

**สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย**

พุทธศักราช 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมใน
การบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ศักดิ์ดา ช่วยสฤติย์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

**THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL OFFICIALS IN APPLYING
THE FOUR PRINCIPLES OF BRAHMAVIHARA IN THE ADMINISTRATION OF
THE SANGHA IN CHAWANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE**

SAKDA CHUAYSATIT

**A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2025**

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อสารนิพนธ์	การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหม วิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอนางรอง จังหวัด นครศรีธรรมราช
ชื่อนักศึกษา	ศักดา ช่วยสถิตย์
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์
ปีพุทธศักราช	2568
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

(พระมหาสุรไกร ชื่นพุทธิสิริ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(พระวัชรพุทธิบัณฑิต, รศ. ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว)

กรรมการ

(พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร, ดร.)

กรรมการ

(ดร.สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา)

กรรมการ

(ดร.สุปรียา ชานัญพุดผิพร)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรม ในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัด นครศรีธรรมราช
ชื่อนักศึกษา	ศักดา ช่วยสถิตย์
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์
ปีพุทธศักราช	2568
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.กัณฑ์ หนูทองแก้ว

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอดง และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุใน เขตอำเภอดง จำนวน 113 รูป 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้า คณะอำเภอดง เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และผู้เกี่ยวข้องรวมจำนวน 7 ราย เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอดง โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.52$) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกรุณา มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ ($\mu = 3.60$) และ ด้านเมตตา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ ($\mu = 3.47$) ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะ มีดังนี้ การส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการควรเน้นการปลูกฝังเมตตาผ่าน การอบรมและกิจกรรม เช่น การเยี่ยมผู้ป่วยและช่วยเหลือผู้ยากไร้ ด้านกรุณาควรเน้นการช่วยเหลือเชิงรุกทั้งด้าน วัตถุและจิตใจ ด้านมุทิตาควรส่งเสริมการยกย่องความสำเร็จของผู้อื่นเพื่อสร้างสามัคคี และด้านอุเบกขาควร พัฒนาให้มีความเที่ยงธรรม ใช้การอบรมและเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อเสริมความโปร่งใส ข้อเสนอแนะ การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ควรได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการฝึกอบรม และกิจกรรมเชิงบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างบทบาทของพระสังฆาธิการให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

คำสำคัญ: บทบาทพระสังฆาธิการ, หลักพรหมวิหารธรรม, การบริหารคณะสงฆ์อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ABSTRACT

Thematic Paper Topic

The Study of the Role of Ecclesiastical officials in Applying

**the Four Principles of Brahmavihara in the Administration of
the Sangha in Chawang District, Nakhon Si Thammarat
Province**

Student's Name
SAKDA CHUAYSATIT
Degree Sought
Master of Political Science
Program
Political Science
Anno Domini
2025
Advisor
Associate Professor Dr. Kantaphon Nuthongkaew

This research article aims to study the role of ecclesiastical administrators in applying the Four Brahmaviharas to the administration of the Sangha in Chawang District, as well as to provide recommendations on approaches for promoting the study of the role of ecclesiastical administrators in applying the Four Brahmaviharas in Sangha administration in Chawang District, Nakhon Si Thammarat Province. The research employed a mixed-methods approach: Quantitative research: The sample group consisted of 113 Buddhist monks in Chawang District. Qualitative research: Key informants included district ecclesiastical governors, sub-district ecclesiastical governors, abbots, and related persons, totaling 7 participants. The research instruments used for data collection were questionnaires and in-depth interviews. Data were analyzed using content analysis techniques.

1) The findings revealed that the overall role of ecclesiastical administrators in applying the Four Brahmaviharas to the administration of the Sangha in Chawang District was at a high level ($\mu = 3.52$). Considering each aspect separately, compassion (*karuṇa*) scored the highest average ($\mu = 3.60$), while loving-kindness (*metta*) scored the lowest ($\mu = 3.47$), respectively.

2) The recommendations are as follows: The promotion of the role of ecclesiastical administrators should emphasize cultivating loving-kindness through training and activities such as visiting patients and helping the needy. With regard to compassion, proactive assistance should be emphasized in both material and

spiritual aspects. Sympathetic joy (mudita) should be encouraged by honoring the achievements of others to foster unity. Equanimity (upekkha) should be developed toward fairness, supported by training and forums for opinion exchange to enhance transparency. In conclusion, the application of the Four Brahmaviharas in Sangha administration should be further developed through training processes and integrated activities to strengthen and sustain the role of ecclesiastical administrators

Keywords: Ecclesiastical Administrators, Four Brahmaviharas, Sangha Administration, Chawang District Nakhon Si Thammarat Province

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้าน รัฐศาสตร์ การปกครอง ที่ได้ให้คำชี้แนะ และแนะนำในการทำสารนิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณอธิการบดี และคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ที่ได้อำนวยความสะดวก ในการศึกษา ตลอดหลักสูตร ขอกราบขอบพระคุณ พระวัชรพุทธิบัณฑิต, รองศาสตราจารย์.ดร. ที่กรุณาเป็นประธานควบคุมการสอบ ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับ มหาบัณฑิต หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบสาร นิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มสารนิพนธ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว ที่ให้ความอนุเคราะห์รับ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และได้ให้คำปรึกษา ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งให้ ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของสารนิพนธ์ ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณคณะผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการ ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและกรุณาให้ความรู้และคำแนะนำในการให้สัมภาษณ์ ตลอดจน ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการวิจัยในครั้งนี้ และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวก ด้วยดีเสมอมา ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ พระปลัดมานพ ปิยธมโม เจ้าอาวาสวัดมะปรางงาม และอุบาสก -อุบาสิกา วัดมะปรางงามทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ความช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาตลอดปี การศึกษารวมถึง นางสาวศศิชา อินทวิเชียร ที่ช่วยดูแลและให้คำปรึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ ตลอดจน การสนับสนุนการเดินทางในการดำเนินงาน

ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณ พระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มี คุณค่ายิ่ง รวมทั้งผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนเป็นกำลังใจตลอดเวลาที่ ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจตลอดมา ในโอกาสนี้ด้วย

ศักดา ช่วยสถิตย์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญคำย่อ	ง
สารบัญเรื่อง	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูปภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 หลักพรหมวิหารธรรม.....	6
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท.....	19
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์.....	23
2.4 บริบทพื้นที่ที่ศึกษา.....	39
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
2.6 สรุปกรอบแนวคิดการวิจัย.....	53
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	54
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	54
3.2 เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง.....	56
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	57
3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	58
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	59

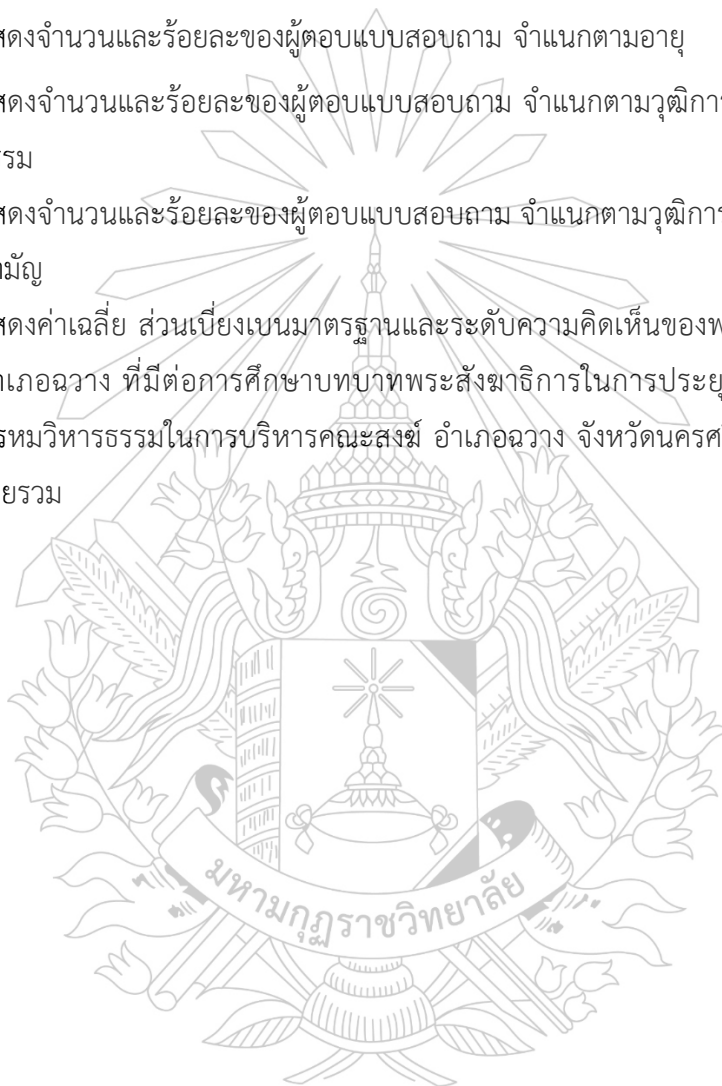
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	60
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	80
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	80
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	82
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	86
บรรณานุกรม.....	87
ภาคผนวก.....	91
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	92
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	94
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	98
ภาคผนวก ง แบบสอบถาม.....	106
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์.....	112
ภาคผนวก ฉ ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามและ แบบสัมภาษณ์.....	116
ภาคผนวก ช รูปภาพผู้ให้ข้อมูล.....	123
ประวัติผู้วิจัย.....	131

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
3.1 แสดงรายนามกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง	56
3.2 แสดงรายชื่อวัด และ จำนวนพระภิกษุ	57
3.3 แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	58
4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามพรรษา	63
4.3 และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	65
4.4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	66
4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอฉวาง ที่มีต่อการศึกษบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการ บริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม	67
4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอฉวาง ที่มีต่อการศึกษบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการ บริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามด้านเมตตา	69
4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอฉวาง ที่มีต่อการศึกษบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการ บริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามด้านกรุณา	71
4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอฉวาง ที่มีต่อการศึกษบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการ บริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามด้านมุทิตา	73
4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอฉวาง ที่มีต่อการศึกษบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการ บริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามด้านอุเบกขา	74

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่		หน้า
ภาพที่ 1	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามพรรษา	63
ภาพที่ 2	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ	64
ภาพที่ 3	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิการศึกษาทาง ธรรม	65
ภาพที่ 4	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสาย สามัญ	66
ภาพที่ 5	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุใน อำเภอฉวาง ที่มีต่อการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลัก พรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม	68

สารบัญย่อ

สัญลักษณ์คำย่อและการอธิบายสัญลักษณ์คำย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง พ.ศ. 2525 อักษรย่อชื่อคัมภีร์เป็นอักษรย่อที่ใช้ในการอ้างอิง ซึ่งมีไว้ในเชิงอรรถของสารนิพนธ์นี้ การอ้างอิงและใช้ชื่อย่อของคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลในสารนิพนธ์นี้ โดยมีคำย่อและคำเต็ม ดังนี้

คำย่อ

คำเต็ม

พระสุตตันตปิฎก

อง.ปญจก.

ที.ปา.

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต

สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค

การอ้างตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อคัมภีร์ ผู้วิจัยใช้แบบ 3 ตอน คือ ชื่อย่อคัมภีร์/เล่ม/หน้า ตามลำดับ เช่น อง.ปญจก. (ไทย), เล่มที่ 22, หน้า 231-239 หมายถึง พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต เล่มที่ 22, หน้า 231-239. เป็นต้น

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาพุทธถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ การที่จะทำนุบำรุงหรือจรรโลงสืบทอดพระศาสนาให้ดำรงคู่ชาติไทยไปตราบนานเท่านานนั้นเป็นเรื่องที่พุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่าต้องเข้ามาช่วยกันอย่างจริงจัง และผู้ที่มีบทบาทสำคัญอีกส่วนหนึ่งก็ได้แก่บทบาทพระสงฆ์ผู้ที่ต้องบริหารจัดการวัดให้เจริญรุ่งเรืองตามความหมายของพระสังฆาธิการ "พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์" "พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง" ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่าหมายถึง "พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์" มีเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระสังฆาธิการมีความสำคัญจะต้องดูแลพระภิกษุและสามเณรให้เป็นระเบียบมีจริยวัตรตรงตามประเพณีปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนดูแลการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุและสามเณรไม่ให้ออกนอกพระธรรมวินัยและพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและเป็นธุระในการอบรมศึกษาสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ให้สะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล (พีระพงษ์ มีพงษ์ธรรม, 2559)

ปัจจุบันการปกครองสงฆ์ภายใต้กฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2505 อันเป็นเหตุของปัญหาการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบัน ที่ทำให้สังคมไทยเกิดความเคลือบแคลงสงสัยว่า “สถาบันพระพุทธศาสนากับสถาบันการเมืองไปเกี่ยวข้องกันได้อย่างไร” และด้วยความรู้สึกรักของพุทธศาสนิกชนชาวไทยส่วนใหญ่ที่มองว่า ศาสนากับการเมืองไม่ควรยุ่งเกี่ยวกัน เพราะ ศาสนาเป็นเรื่องของความสะอาดบริสุทธิ์ศาสนาเป็นสถาบันที่ควรอยู่เหนือความขัดแย้งทั้งปวง เพราะ ด้วยหลักธรรมวินัย พระสงฆ์ทุกรูปต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด (ในปาฏิโมกข์ 227 ข้อ) เป็นอันดับแรก ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปรับรู้ได้ ส่วนกฎระเบียบข้อบังคับของ มหาเถรสมาคม ซึ่งตราขึ้นให้สอดคล้องกับธรรมวินัยและกฎหมายของรัฐ ตลอดจนกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมคณะสงฆ์และสถาบันพระพุทธศาสนา ที่ประชาชนทั่วไป (ส่วนใหญ่) ไม่รู้ถึงกฎระเบียบข้อบังคับทั้ง 2 ส่วนนี้ (กฎมหาเถรสมาคม และพระราชบัญญัติ) ว่าสงฆ์ต้องประพฤติปฏิบัติตาม เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งต่อการสถาปนา สมเด็จพระสังฆราชจึงทำให้เกิดการ

อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และพระพุทธศาสนา เป็นอำเภอใหญ่ที่มีวัดกระจายอยู่หลายตำบล ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชนมาอย่างยาวนาน ประชาชนส่วนใหญ่มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา

และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้คณะสงฆ์ในพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาพระศาสนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นใน ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน ส่งผลต่อการดำเนินงานของคณะสงฆ์อำเภอฉวาง เช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ เช่น จำนวนพระภิกษุสามเณรที่มีแนวโน้มลดลง การมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมทางศาสนาที่ไม่สม่ำเสมอ ตลอดจนความคาดหวังที่เพิ่มมากขึ้นของประชาชนที่มีต่อการทำงานของพระสงฆ์และวัด ปัจจัยเหล่านี้ทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จำเป็นต้องมีแนวทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกับสภาพสังคมร่วมสมัยอีกทั้งอำเภอฉวางมีลักษณะทางสังคมและภูมิศาสตร์ที่โดดเด่น คือ มีทั้งพื้นที่ชุมชนเมือง กึ่งเมือง และชนบท ทำให้การบริหารจัดการคณะสงฆ์ต้องอาศัยการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการบริหารอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะ หลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งเป็นหลักคุณธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความศรัทธาของประชาชน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ว่ามีการปฏิบัติหน้าที่ตามพระ ธรรมวินัย ตามหลักพรหมวิหารธรรมอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแนวทางการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ในอำเภอฉวางให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถประยุกต์ใช้เป็นกรณีศึกษาในการพัฒนาการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภออื่น ๆ ต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 การศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับใด

1.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาด้านพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาด้านพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

1.3.2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาด้านพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

1.4.1.1 ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ พระภิกษุในอำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 113 รูป ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2568

1.4.1.2 ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 7 รูป/คน

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเอกสาร จากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลการวิจัย ที่เกี่ยวข้อง และวิจัยภาคสนาม เกี่ยวกับวิธีการบริหารคณะสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

- 1) ด้านเมตตา
- 2) ด้านกรุณา
- 3) ด้านมุทิตา
- 4) ด้านอุเบกขา

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วัดในการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชสังกัดมหานิกาย ซึ่งมีจำนวน 22 วัด เป็นสถานที่ในการศึกษา

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567 ถึงเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2568 รวมเป็นระยะเวลา 12 เดือน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้และการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณธรรมของบุคคล โดยในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงการเรียนรู้และการนำหลักพรหมวิหารธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.5.2 บทบาทพระสังฆาธิการ หมายถึง หน้าที่และความรับผิดชอบของพระภิกษุสงฆ์อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

1.5.3 การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรม หมายถึง การนำหลักพรหมวิหารธรรม มาปรับใช้ในการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอฉวาง ให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรือบริบทที่แตกต่างออกไป เพื่อให้เกิดประโยชน์หรือผลลัพธ์ตามที่ต้องการ

1.5.4 พรหมวิหารธรรม หมายถึง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่รวบรวมไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารหรือผู้นำในองค์กร เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างถูกต้องตามธรรมและส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำและผู้ตามในองค์กร ในการบริหารงาน ประกอบด้วย หลักเมตตาธรรม หลักกรุณาธรรม หลักมุทิตาธรรม และหลักอุเบกขาธรรม

1.5.5 เมตตา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงความหวังดีต่อผู้ใต้การปกครองหรือบุคลากรในองค์กร เพื่อให้ผู้อื่นมีความสุข โดยมีจิตใจที่แผ่เมตตาจิตและแสดงความเป็นมิตรกับผู้น้อย

1.5.6 กรุณา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงความหวังดีต่อผู้ใต้การปกครองเมื่อเห็นผู้อื่นมีความทุกข์หรือเผชิญกับความยากลำบาก

1.5.7 มุทิตา หมายถึง ความรู้สึกชื่นชมยินดีเมื่อผู้ใต้การปกครองหรือบุคลากรในองค์กรได้รับความดีหรือความสำเร็จในหน้าที่การงาน และเมื่อเขามีความเจริญในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ หรือการได้รับลาภยศ

1.5.8 อุเบกขา หมายถึง การแสดงความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปตามความรักหรือความชัง โดยการปฏิบัติตามหลักการที่ถูกต้องและยุติธรรม โดยไม่ให้ความสำคัญต่ออคติหรืออำนาจ

1.5.9 การบริหารคณะสงฆ์ หมายถึง การจัดการและกำกับกิจการของคณะสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย และนโยบายของมหาเถรสมาคม ของคณะสงฆ์อำเภอฉวาง

1.5.10 พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุที่มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ในวัดต่าง ๆ ในอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมถึงเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

1.5.11 พรรษา หมายถึง ระยะเวลาที่พระภิกษุได้อุปสมบทหรือเป็นพระภิกษุ โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ 1) ต่ำกว่า 10 พรรษา และ 2) 10 พรรษาขึ้นไป

1.5.12 อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) ต่ำกว่า 40 ปี, 2) 41-60 ปี, และ 3) 61 ปีขึ้นไป

1.5.13 วุฒิการศึกษาทางธรรม หมายถึง วุฒิการศึกษาทางธรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) นักธรรมชั้นตรี 2) นักธรรมชั้นโท และ 3) นักธรรมชั้นเอก

1.5.14 วุฒิการศึกษาสายสามัญ หมายถึง วุฒิการศึกษาสายสามัญของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 5 ช่วง ได้แก่ 1) ประถมศึกษา 2) มัธยมศึกษาตอนต้น 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปวส. 4) ปริญญาตรี และ 5) สูงกว่าปริญญาตรี

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.2 ทำให้ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษามหาวิทยาลัยพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.3 สามารถนำผลการวิจัยไปส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการได้ในพื้นที่อื่น ๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็น การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการดำเนินวิจัย ดังต่อไปนี้

- 2.1 หลักพรหมวิหารธรรม
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์
- 2.4 บริบทพื้นที่ที่ศึกษา
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 สรุปกรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 หลักพรหมวิหารธรรม

พรหมวิหารธรรม ปรากฏใน “อง. ปญจก. (เล่มที่ ๒๒ , หน้า ๑๙๒/๒๓๒)” ในพระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าตรัสถึง พรหมวิหาร 4 ไว้ว่า ดูกรโทณะ ก็พรหมณ์เป็นผู้เสมอด้วยพรหมอย่างไร พรหมณ์ในโลกนี้เป็นอุกโตสุชาติ ทั้งฝ่ายบิดามารดา มีศรัทธาเป็นที่ถือปฏิสนธิหมดจดดีตลอด 7 ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้าน หรือติเตียนได้โดยอ้างถึงชาติ เขาประพฤติโกมารพรหมจรรย์เรียนมนต์อยู่ตลอด 48 ปี ครั้น แล้วยอมแสวงหาทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์โดยธรรมอย่างเดียว ไม่แสวงหาโดยไม่เป็นธรรมก็ธรรมในการแสวงหาอันอย่างไร คือ ไม่แสวงหาด้วยกสิกรรม พาณิชยกรรม โครักขกรรมการเป็นนักรบ การรับราชการ ศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาถือกระเบื้องเทียววิชาการอย่างเดียว มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์แก่อาจารย์แล้ว ปลงผมและหนวดนุ่งห่มผ้ากาสาเยะออกบวชบรรพชิตเขาบวชแล้วอย่างนี้มีใจประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวา แผ่ไปตลอดโลก ทัว สัตว์ทุกเหล่า ในทุกสถานที่ด้วยใจประกอบด้วยเมตตา อันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่หามิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ มิใช่ใจประกอบด้วยกรุณา...ประกอบด้วยมุทิตา...ประกอบด้วย อุเบกขา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้อง ล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถานด้วยใจที่ประกอบด้วยอุเบกขาอันไพบุลย์ 4 ความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ เธอเจริญ พรหมวิหาร 4 ประการนี้แล้ว เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติพรหมโลก ดูกรโทณะ พรหมณ์เป็นผู้ ชื่อว่าเสมอด้วยพรหมอย่างนี้แล

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2537, หน้า 425) มหาราหุโลวาทสูตร สูตรว่าด้วยการประทานโอวาท แก่พระราหุล สูตรใหญ่ พรหมวิหาร 4 ข้อ 4 ตรัสสอนให้เจริญเมตตาภาวนา (ไมตรีจิต คิดจะให้เป็นสุข) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละพยาบาท (ความคิดปองร้าย) ได้, กรุณาภาวนา (เอ็นดู คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละวิหเสสา (การคิดเบียดเบียน) ได้, มุทิตาภาวนา (พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) ซึ่งเป็นเหตุให้ละอริ (ความไม่ยินดีหรือ อริชยา) ได้, อุเบกขาภาวนา (วางใจเป็นกลาง) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละภวัชระ (ความขัดใจ) ได้, อสุภ ภาวนา (เห็นความไม่งาม) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละราคะ (ความกำหนัดยินดี) ได้, อนิจจสัญญาภาวนา (กำหนดหมายสิ่งที่ไม่เที่ยง) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ละมานะ (ความถือตัวถือตน) ได้

ผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษยสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษารธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์แต่ก็ต้องมีอุเบกขาคด้วยที่จะมิให้เสียธรรมพรหมวิหารนี้ บางทีแปลว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม ธรรม ประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่ พรหมวิหาร 4 เรียกอีกอย่างว่า อัปปมัญญา 4 เพราะแผ่สุดมาเสมอ โดยทั่วไปในมนุษยสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ไม่จำกัดขอบเขต พรหมวิหารมีในผู้ใด ย่อมทำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่นด้วย สังคหัตถุ เป็นต้น

2.1.1 ความหมายหลักพรหมวิหารธรรม

ที.ปา. (เล่มที่ ๑๑, หน้า ๓๐๕/๒๗๕) อธิบายว่า “พรหมวิหาร” เป็นคำภาษาบาลี แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม แยกศัพท์ได้ ดังนี้ พรหม+วิหาร การประกอบศัพท์มีดังนี้ พรหม ศัพท์ แปลว่าพรหม สำหรับความหมายพรหมวิหารธรรม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ มากมาย หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำ ใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์

หลักธรรมข้อนี้ขึ้นว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ใหญ่ หรือผู้ปกครองที่จำเป็นจะต้องประพฤติปฏิบัติ มี 4 ประการดังนี้

1. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี มีไมตรีต่อประชาชนหรือผู้ใต้ปกครอง กล่าวคือ ปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุข

2. กรุณา ความสงสาร คือช่วยเหลือให้ประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองให้พ้นจากทุกข์ ใฝ่ใจใน อันจะปลดปล่อยบำบัดความเดือดร้อนของปวงประชารวมถึงสัตว์ทั้งปวงด้วย

3. มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็รู้สึกยินดีกับความสำเร็จของเขาเหล่านั้น

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง คือ อันที่จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา กล่าวคือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จทุกข์ พิจารณาเห็นการกระทำของเขาเหล่านั้นตามหลักแห่งกรรม คือการกระทำของเขาเองว่าเขาเป็นผู้กระทำขึ้นอันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ

พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2548 หน้า120-121) อธิบาย ความหมายของพรหมวิหาร 4 ว่า เป็นธรรมหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มีความหมายหลายนัย คือ

1) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหม และทำให้เป็นพรหมเสมอด้วย พรหม โดยมุ่งประเด็นที่ว่า เมื่อผู้บำเพ็ญสมาธิ เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาแล้ว ย่อมส่งผล ให้บรรลุฌานได้ตามลำดับ

2) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐ เมื่อมีธรรม 4 ประการนี้ประจำใจ ย่อมมีความรักสรรพสัตว์ ปราปรณาช่วยสรรพสัตว์ทประสบทุกข์ให้พ้นทุกข์ ไม่ริษยาในความได้ดีมีสุขของสรรพสัตว์และวางใจเป็นกลางได้เมื่อช่วยสรรพสัตว์นั้น ๆ ไม่สำเร็จ

3) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่คือ ผู้นำ หรือผู้ปกครอง โดยมุ่งให้ผู้นำ หรือผู้ปกครองมีความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นพื้นฐานช่วยเหลือเขาเมื่อเขาประสบความทุกข์ ยินดีด้วยเมื่อเขาได้รับความสำเร็จ และวางใจเป็นกลางไม่ตกอยู่ในอคติ พรหมวิหาร 4 เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า อัปปมัญญา 4 เพราะมุ่งประเด็นที่ว่าแผ่ไปไม่จำกัดในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย เป็นพรหมวิหารของพระอริยะ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2546 , หน้า 124) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหาร 4 ไว้ใน “ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ” ว่า พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ บริสุทธิ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย

1. เมตตา: ความรัก หมายถึง รักที่มุ่งเพื่อปรารถนาดี ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ผู้บริหารควรมีความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้คำแนะนำสั่งสอน หรือ อบรม ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและความประพฤติที่เหมาะสมและดีงาม รวมถึงการใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้เหมาะสมกับวัย งานและความถนัด

2. กรุณา: ความสงสาร หมายถึง ความปรารถนา ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ผู้บริหาร ควรมีความกรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันน้ำใจ หรือ สงเคราะห์ทั้ง ทางด้านวัตถุ กำลังกายและกำลังใจ รวมถึง การจัดสรรสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ ให้ เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชา

3. มุทิตา: ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีใจอิจฉาริษยา ผู้บริหารควรสนับสนุนและแสดงออกถึงความยินดีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุข หรือ มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการงานและชีวิต ครอบครัว รวมถึง การเชิดชูด้วยรางวัลและแบ่งปันด้วยน้ำใจ

4. อุเบกขา: ความวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง ผู้บริหารควรมีความ ปราปรณาคือต่อ ผู้ได้บังคับบัญชาด้วยการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ มีความสุขในลักษณะที่ถูกต้องตาม ทำนองคลองธรรม ด้วยความยุติธรรม ไม่ลำเอียงหรือ อคติต่อผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะรักไม่ชอบ เกลาและกลัว

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (2539 ,หน้า 195-204) ได้ทรงตรัสไว้ว่า พระบรม ศาสตราทรงแสดงว่า เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐอัน ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา 4 ประการนี้ และทรงเรียกคุณธรรมนี้ว่าพรหมวิหารธรรม เป็นธรรมเป็นที่อยู่ ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข มีรายละเอียดดังนี้

1. เมตตา คือ ภาวะของจิตที่มีเยื่อใยไมตรีจิตคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ปราศจากอาฆาต พยาบาท ซึ่งเคียด โกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบเข้มแข็ง มองด้วยสายตาอันแสดง ถึงใจที่เอิบอาบด้วยความปราปรณาคือให้มีความสุข ปราศจากความมั่งร้ายที่เป็นภัยเวรทั้งปวง เมตตา นี้ เป็นพรหมวิหารธรรมข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นภายในจิต

2. กรุณา คือ ภาวะจิตที่หวั่นไหวไปเพราะความทุกข์ร้อนของผู้อื่น เหมือนอย่าง ถ้าซื้อได้ ก็ จะซื้อความทุกข์ของเขา คือ จะช่วยทำความทุกข์ของเขาให้หมดสิ้นไป จึงมีโอกาสนี้ ทนเฉยอยู่ไม่ได้ ต้องชวนช่วยช่วยเหลือเพื่อบำบัดความทุกข์ ปราศจากความคิดเบียดเบียนซ้ำเติม เห็นใครตกอยู่ใน ความทุกข์ไม่มีที่พึ่งก็อดอยู่ไม่ได้ที่ต้องคิดช่วย กรุณานี้ เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มี ในจิต

3. มุทิตา คือ ภาวะของจิตที่บันเทิงยินดีในเมื่อผู้อื่นได้รับความสุขความเจริญด้วยสมบัติ ต่าง ๆ ปราศจากความริษยาเห็นใครพรั่งพร้อมด้วยสมบัติก็พลอยมีมุทิตาด้วยดีความยินดีร้ายไม่ยินดี ด้วย เหตุที่ริษยาเสียได้ มุทิตานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิต

4. อุเบกขา คือ ภาวะของจิตที่มีอาการเป็นกลาง เห็นเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลายใน คราว สอง คือ ในคราวประสบสมบัติและในคราวประสบวิบัติ ก็ไม่ยินดียินร้ายมองเห็นว่าทุก ๆ คนมี กรรม ที่ทำไว้เป็นของของตน จะมีสุข จะพ้นจากทุกข์ จะไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ก็เพราะ กรรมจึงวางเฉยได้ คือ วางได้แก่มิยึดถือไว้ วางลงได้ เฉย คือ ไม่จัดแจงวุ่นวายปล่อยให้เป็นไปตาม กรรมหรือตาม กำหนดของกรรม อุเบกขานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งซึ่งเป็นข้อสุดท้ายที่พึง อบรมให้มีขึ้นในจิต

สมเด็จพระญาณสังวร (2543, หน้า 195-202) ได้ให้ความหมายว่า พรหมวิหาร 4 หมายถึง คุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรม เป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้ง ความดีและความสุข โดยให้ผู้ปฏิบัตินำไปใช้ดังนี้ ขั้นแรกให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปใน สัตว์ บุคคลทั้งหลาย คือ เมตตา ซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูล ต่อจากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิด ว่าเขามีความทุกข์เดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้ คือกรุณาซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์จากนั้นครั้ง ได้เห็นเขามีสุขไม่ทุกข์ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ คือ มุทิตา ซึ่งมีอาการพลอยยินดีและมีกิจที่ควร จะ ทำต่อไปก็อุเบกขา คือ ดูอยู่เฉย ๆ

กัณฑ์พงษ์ นามเสนห์ (2559 , หน้า 38-49) ได้ให้ความหมายว่า พรหมวิหาร 4 ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ คุณสมบัติประจำใจสำหรับผู้ใหญ่โดยมุ่งธรรมสูงส่งดุจพรหม ประกอบด้วย 1) เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า 2) กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์เฝ้าใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้น 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่ลำเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ

พรนิพนธ์ ฐานวโร (คำภาลี) (2565 , หน้า 15-22) ได้ให้ความหมายว่า พรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์เจริญพรหมวิหาร โดยมีจิตประกอบด้วยเมตตาอันไพบุลย์ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความพยาบาท ต่อทุกคน ไม่มีขอบเขต แผ่ไปทุกสถานที่ทั่วโลก มีจิตประกอบด้วยกรุณา ฯลฯ มีจิตประกอบด้วยมุทิตา ฯลฯ มีจิตประกอบด้วยอุเบกขา

1) พรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค คือ ธรรมอันประเสริฐปราศจากโทษและเป็นหลักวิธีภาวนาที่ทำให้จิตสงบได้ เมตตาภาวนา คือ การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความรักให้ผู้อื่น กรุณาภาวนาคือ การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความสงสารให้ผู้ประสบความทุกข์ มุทิตาภาวนา คือ การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความยินดีกับผู้อื่น อุเบกขาภาวนา คือ การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความวางเฉยต่อความทุกข์ ความสุขของผู้อื่น และ

2) แนวทางการปฏิบัติพรหมวิหาร 4 ในฐานะเป็นการเจริญภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค คือ การแผ่จิตประกอบด้วยความเมตตา ความกรุณา ความมุทิตาให้ผู้อื่น และเจริญอุเบกขาภาวนาโดยละความสุขความทุกข์ของบุคคลที่เจริญพรหมวิหารมาก่อนแล้ว แผ่จิตประกอบด้วยอุเบกขาให้ผู้อื่น ภาวนาจนจิตเกิดสมาธิสัมฤทธิ์ (เสมอภาค) คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขาต่อตนเอง คนที่รัก คนกลาง ๆ และคนคู่เวร เสมอภาคเสมือนเป็นบุคคลเดียวกัน อันถือเป็นนิมิตการภาวนา จิตมีสมาธิแนบแน่น นิรณัน 5 ถูกข่มไว้ พรหมวิหารภาวนาทำให้จิตบรรลุอุปนาสมาธิ (ความสงบที่ไม่มีขอบเขต ไม่มีประมาณ)

พิสิฐ เจริญสุข (2543 , หน้า 120) กล่าวไว้ว่า พรหมวิหารธรรม คือธรรมเป็นหลักประจำใจกำกับ พฤติกรรมคนในองค์กร ในสังคมให้เป็นไปโดยชอบธรรม ถูกต้องทำนองคลองธรรม ก่อให้เกิดอานิสสนำนับการโดยเฉพาะเมตตาธรรม ซึ่งได้รวบรวมไว้ 11 ประการ ดังนี้

- 1) ยามตื่นก็เป็นสุข
- 2) ยามหลับก็เป็นสุข

- 3) ยามฝนก็ฝนดี ไม่มีฝนร้าย
- 4) เป็นที่รักของคนทั้งปวง
- 5) เป็นที่รักของสัตว์ โลกทั้งมวล
- 6) เทพยินดีคุ้มครองรักษา
- 7) ภัยพิบัติ ศาสดราวุธ ยาพิษ ไม่แผ้วพานกรำกราย
- 8) มีจิต ที่มั่นคงมีเสถียรภาพ
- 9) มีผิวพรรณผ่องใส ใบหน้าอัมเอิบ
- 10) เมื่อเวลาสิ้นใจก็มีสติ
- 11) เมื่อยังไม่ก้าว สู่โลกกฤตธรรมก็สุขสุดในพรหมโลก

พระมหาบุญมี มาลาวิชโร (2553, หน้า 72-73) ได้กล่าวไว้ว่า พรหมวิหารธรรม 4 iva เป็นธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ แต่ก็ไม่ใช่ว่าหลักธรรม หมวดนี้จะเหมาะสำหรับผู้เป็นใหญ่เท่านั้น ทุกคนสามารถนำหลักธรรมนี้ไปใช้ได้ทุกคน เพราะเป็น หลักธรรมที่จะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐบริสุทธิ์ ได้แก่

1. เมตตา ความปรารถนาให้เขามีความสุข ผู้บริหารจะต้องมีความหวังดีต่อผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นได้รับความสุข สิ่งนี้จะเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะผลักดันให้ผู้บริหารได้สร้างคุณงามความดีต่าง ๆ ต่อผู้อื่น ความเมตตานี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งของความดีงามทั้งหลาย

2. กรุณา ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ผู้บริหารจะต้องหาทางคิดช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังตกอยู่ในความทุกข์ยากลำบากให้พ้นจากความทุกข์ ไม่นิ่งเฉยดูตาย ต้องมีจิตใจที่อยากจะช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ หากผู้บริหารเมตตา ไม่ใส่ใจโยตีความรู้สึกที่ไม่ดีจะเกิดขึ้นกับผู้ที่บังคับบัญชา

3. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีผู้บริหารเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข ก็ต้องมีความชื่นชมยินดีเบิกบานใจด้วยเห็นผู้ที่บังคับบัญชาประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็ต้องยินดีบันเทิงใจไปกับเขา พร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุน ไม่กีดกันริษยา

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชัง ผู้บริหารต้องรู้จักวางใจเฉยได้ในเรื่องที่ควรเฉย ในเรื่องที่ควรปล่อยวาง ไม่ยินดียินร้าย หากเรื่องนั้นผู้บริหารใช้ปัญญาพิจารณาแล้วว่าเป็นผลอันเกิดขึ้น อันสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติไปตามธรรม หรือตามสมควรแก่เหตุ นั้น

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์พรหมวิหาร 4 มีความสำคัญที่ผู้เป็นใหญ่ หรือผู้มีอำนาจจะขาดเสียไม่ได้ ถือว่าเป็นคุณธรรมพื้นฐานเพื่อให้สังคมมีสุข โดยการใช้ให้เกิดคุณทั้งต่อตนเอง และผู้ที่อยู่ในความปกครอง

2.1.2 การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรม

พระพรหมบัณฑิต (2554, หน้า 41-41) ได้กล่าวว่า ในปัจจุบันนี้งานปกครองของสงฆ์ อาศัยหลักพระธรรมวินัยแล้ว คณะสงฆ์ยังต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2515 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้ มาตรา 21 คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 พ.ศ. 2523 ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด 2 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและหมวด 3 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค คณะสงฆ์ต้องนำหลักพรหมวิหารธรรม คือ เมตตาธรรม กรุณาธรรม มุทิตาธรรม และอุเบกขาธรรม (ยติธรรม) มาปรับประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ในสังคมปัจจุบันนี้ ดังนั้น การปกครองนักบริหารที่จะปกครองคนได้จะต้องมีคุณธรรมที่เรียกว่าธรรมของผู้ใหญ่ คือมีทั้งความรัก ความสงสารเอื้ออาทรและทำใจให้เป็นกลาง นั่นคือการใช้อำนาจหน้าที่หรือใช้พระเดช มีพระคุณ ควบคุมการปกครองและการบริหาร เรียกว่า พรหมวิหารธรรม 4 ประการ คือ

1. เมตตา ได้แก่ความรักความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขนักบริหารต้องมี ความรักและความหวังดีแก่เพื่อนร่วมงาน ความรักจะเกิดได้ถ้านักบริหารรู้จักมองแง่ดีหรือส่วนที่ดีของเพื่อนร่วมงาน ถ้าพบส่วนเสียในตัวเอง นักบริหารต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา
2. กรุณา ได้แก่ ความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเพื่อนร่วมงานประสบเคราะห์กรรม นักปกครองต้องมีความสงสารเห็นใจและคิดหาทางช่วยเหลือแก้ไข ความสงสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อยอมรับความเห็นของคนอื่น
3. มุทิตา ได้แก่ ความรู้สึกพลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีสุขนักปกครองต้องส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นโดยไม่กลัวว่าลูกน้องจะขึ้นมาทาบรัศมีเขาไม่กีดกันใครแต่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ทำงานแสดงความสามารถอย่างเต็มที่และพลอยยินดีชื่นชมในทีมงานด้วย
4. อุเบกขา ได้แก่ ความรู้สึกวางเฉยเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่งนั่นคือ มีความยุติธรรมในการให้รางวัลและลงโทษ ข้อสำคัญคือนักปกครองต้องรู้เท่าทัน คนร่วมงานทุกคน นักบริหารที่ไม่รู้เท่าทันสถานการณ์อาจจะวางเฉยได้เหมือนกัน

นักปกครองหรือผู้นำผู้บริหารต้องวางเฉยด้วยปัญญาและมีความยุติธรรมคือ มีอุเบกขาอย่างรู้เท่าทันคน เมื่อทุกคนทำงานในหน้าที่อย่างขยันขันแข็ง นักปกครองก็มองดูพวกเขาเฉย ๆ ถึงคราวให้บำเหน็จรางวัลก็เฉลี่ยให้แก่ทุกคนอย่างถ้วนหน้า พระพุทธศาสนาถือว่าสูงสุด ซึ่งอยู่ในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และนโยบายคณะสงฆ์ภายใต้รัฐธรรมนูญว่า “ให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาและปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของ

บ้านเมือง เพื่อการดำรงสมณธรรม ปฏิบัติสมณกิจให้เกิดการพัฒนาการมั่นคงถาวรและเรียบร้อยดีงาม แห่งพระพุทธศาสนาทั้งเพื่ออำนวยประโยชน์ สุขแก่ประชาชนและสังคมสืบต่อไป จนไม่มีเวลาว่าง เหลือไว้ให้ทำความเสื่อมเสีย ตลอดจนถึงสถาบันสงฆ์และประเทศชาติโดยให้พระอุปัชฌาย์และเจ้า คณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับชั้นต้องยึดหลักเมตตาธรรม และยุติธรรม มีจิตสำนึก รับผิดชอบควบคุม สอดส่องดูแล และส่งเสริม โดยถือหลักเป้าหมาย 5 ข้อ คือ

- (1) เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ
- (2) เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง
- (3) เพื่อขอร้องให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่
- (4) เพื่อติดตามมาชี้แจงเพิ่มเติมและดูงานตามที่สั่ง
- (5) เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะนำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น

โดยยึดหลักว่า พระภิกษุเป็นฐานรองรับวัด วัดเป็นฐานรองรับคณะสงฆ์ พระสงฆ์เป็น ฐานรองรับพระพุทธศาสนา ดังนั้นหลักพรหมวิหารธรรมจึงสนับสนุนส่งเสริมและส่งผลให้ การ ปกครอง การดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย การคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ ผู้ที่มีอยู่พำนักอยู่ในวัดนั้น ได้เป็นอยู่ด้วยความผาสุก ให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัย ปัจจัยตาม สมควร หรือการจัดระบบความเป็นอยู่ในสังคมคณะสงฆ์ เน้นการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ภายใต้วิธีการ 3 วิธี คือ

- (1) นิคคหวิธี ช่มคนที่ควรช่ม หรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
- (2) ปัคคหวิธี ยกย่องคนที่ควรยกย่อง
- (3) ปวารณาวีธี เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือ ให้ตักเตือนซึ่ง กันและกัน ทั้งนี้ โดยอาศัยเครื่องมือ 3 ประการ
  - (3.1) พระธรรมวินัย ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้แล้วและบัญญัติไว้แล้ว
  - (3.2) กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา โปรดใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อจัดระเบียบ และบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย
  - (3.3) ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ ยอมรับ และนำมาปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

การปกครองคณะสงฆ์นั้น มีลักษณะเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูกครูอาจารย์ ปกครอง ศิษย์ซึ่งได้แก่หลักพรหมวิหารธรรม คือยึดเมตตาธรรม กรุณาธรรม มุทิตาธรรม อุเบกขา ธรรม (ยุติธรรม) อันสืบเนื่องเป็นประเพณีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงมีเมตตาธรรม สูงส่ง ปกครองคณะสงฆ์ทรงจัดตั้งวางระเบียบต่าง ๆ ก็เพื่อให้บริษัท คือ พระสงฆ์ ประชาชนได้ประโยชน์ จากพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงสั่งสอน ให้มีความสามัคคีปรองดอง ความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกัน

และกัน และทำทุกอย่างด้วยความพร้อมเพรียงในหมู่คณะ พระองค์ทรงเป็น ตัวอย่างอันสูงสุดของผู้มีพรหมวิหารธรรม มีความสันโดษ ก็ยังต้องทรงดำรงพระชนม์อยู่ในสังฆ สมาคม ประทับอยู่ในหมู่พระสาวก ทรงอาศัยแรงพระสาวกช่วยเผยแผ่พระศาสนา พระองค์ได้แสดงบทบาทของความเป็นบรมครู ในการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้มีความเป็นระเบียบแบบแผนเป็นที่เคารพรักศรัทธาเป็นแม่แบบของความดีงาม หรือประโยชน์ที่พึงประสงค์ โดยแสดงท่ามกลางประชุมสงฆ์เพื่อบัญญัติสิกขาบทหรือระเบียบการปกครองให้เหมาะสมโดยอาศัย มูลเหตุ 11 ประการ คือ

- (1) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
- (2) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
- (3) เพื่อข่มบุคคลที่หน้าด้านขาดความละอาย
- (4) เพื่อความผาสุกแห่งภิกษุผู้มีศีลดีงาม
- (5) เพื่อปิดกั้นอาสวาททั้งหลายอันจะบังเกิดขึ้นในปัจจุบัน
- (6) เพื่อบำบัดอาสวาททั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
- (7) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
- (8) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
- (9) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัตถธรรม
- (10) เพื่ออนุเคราะห์วินัยหรือรักษาพระวินัย

ลักษณะการปกครองของพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ใช้ธรรมที่ชอบด้วยเหตุด้วยผล และความเหมาะสมดีงามเป็นใหญ่โดยเฉพาะหลักเมตตาธรรม กรุณาธรรม และหลักยุดติธรรม ไม่ใช่อำนาจหรืออาชญา การปกครองที่มีธรรมเป็นใหญ่ มีจุดหมายเพื่อให้ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองเข้าถึงธรรม มิได้มีจุดประสงค์อย่างอื่น เช่น ใช้อำนาจเพื่อลาภผลหรือชื่อเสียงเกียรติยศ หัวใจสำคัญของการปกครองของพระพุทธเจ้าอยู่ที่พระธรรมวินัย ซึ่งการนำหลักพรหมวิหารมาประยุกต์ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ นั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2562, หน้า 68) ที่กล่าวไว้ว่าการปกครองคณะสงฆ์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาคือ การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือ เพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน

ที่สำคัญคณะสงฆ์ต้องปกครองโดยธรรม หลักธรรมที่เหมาะสมที่ขาดไม่ได้คือ หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่

ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ โดยเฉพาะนักปกครอง ควรมีหลัก 4 ประการ ได้แก่

1. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

2. กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ไม่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่ม ชื่น เบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญ งอกงาม ยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย ปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลาย กระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

สรุปได้ว่า การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมในด้านการปกครองของคณะสงฆ์ไทย ในยุคปัจจุบันนี้ เจ้าคณะผู้ปกครองในทุกระดับต้องยึดหลักเมตตาธรรม กรุณาธรรม มุทิตาธรรม และอุเบกขาธรรม (ยุติธรรม) เป็นที่ตั้งเสมอ เจ้าคณะผู้ปกครองควรมีเมตตา ให้ความรัก ความปรารถนาดี มีความปรารถนาให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุข เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาตกต่ำกว่าเดิม ได้รับความเดือดร้อน เป็นทุกข์เจ้าคณะผู้ปกครอง ต้องมีความกรุณา การมีความรู้สึกรู้สีกว่าคนอื่น เมื่อเห็นผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับความเดือดร้อนและเจ้าคณะผู้ปกครองมีความต้องการที่จะช่วย ให้บุคคลนั้นหมดทุกข์ เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาดีขึ้น ประสบความสำเร็จ เจ้าคณะผู้ปกครองควรมี มุทิตา มีความ ยินดีกับความสุขของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยและคอยให้การสนับสนุนส่งเสริม ให้ดียิ่งขึ้น และในกรณีที่มี การรักษาความถูกต้อง ชอบธรรมตามหลักการและกฎเกณฑ์เจ้าคณะผู้ปกครองควรมีอุเบกขา ความยุติธรรมวางใจเป็นกลางแต่ยังคงอยู่ใกล้ๆ กับผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ไม่เข้าไปก้าวก่ายเพื่อให้ความถูกต้องชอบธรรมนั้นยังคงอยู่ต่อไป

ปโดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ (หลัก) ในการปฏิบัติ (การแสดงธรรม) ให้มี เหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็นแสดงธรรมด้วยจิต เมตตา กรุณา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่าน และ ไม่เสียดสีชมผู้อื่น ให้เกิดความกระตือรือร้น ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนมุ่ง ประโยชน์ต่อมหาชน สอนด้วยเหตุผล เป็นศาสนาเดียวที่มีในโลกที่องค์ผู้ประดิษฐานและผู้เผยแผ่ไม่ได้ สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสอยู่เสมอว่า ให้คตินึกตรองเสียให้ดีก่อนแล้วจึงเชื่อ ให้

เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดี ไม่ใช่ให้ เชื่อเสียก่อน แล้วจึงเข้าใจภายหลัง หลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผล ผลทุกประการย่อมมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผล ด้วยเหตุดังนั้น บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดีจึงเป็นการประกาศให้ทราบ มีลักษณะอะลุ่มอล่วย แสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนหรือศาสนาของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรม นับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุ พระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร พระพุทธเจ้าได้แสดงข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พุทธธรรม สั่งสอนประชาชน โดยที่พระพุทธองค์ทรงประทานหลักในการทำงานเผยแผ่ไว้แก่ภิกษุผู้แสดงธรรม ที่เรียกว่า องค์กรแห่งการแสดงธรรมแก่คนอื่น ฟังตั้ง ธรรม 5 อย่างไว้ในใจ ดังนี้

“อานนท์ การแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง มิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ผู้แสดงธรรมแก่คนอื่น ฟังตั้ง ธรรม 5 อย่าง ไว้ในใจคือ

- (1) เราจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ
- (2) เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ
- (3) เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา
- (4) เราจักไม่แสดงด้วยเห็นแก่อำมาตย์
- (5) เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น

ตลอดจนได้วางอุดมการณ์ หลักการ วิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรมตามหลัก โอวาท ปาฏิโมกข์ที่ว่า “ความอดทนคือความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่งที่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงตรัสว่า พระนิพพานเป็นบรมธรรมผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิตผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ เชื่อว่าเป็นสมณะการไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี้ คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวม ในปาฏิโมกข์ความรู้จักประมาณ ในอาหาร การอยู่ในเสนาสนะอันสงัด การประกอบความเพียร ในอธิจิต นี้คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อต้องการให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์ 5 ประการ ต่อไปนี้ คือ

- (1) ผู้ฟังย่อมได้รับฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟัง
- (2) สิ่งใดที่เคยฟังแล้วแต่ยังไม่เข้าใจย่อมเข้าใจชัดเจน
- (3) บรรเทาความสงสัยเสียได้
- (4) กำจัดความเห็นผิดเสียได้
- (5) จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส

ในเรื่องการเผยแผ่นี้พระภิกษุผู้เป็นเจ้าคณะผู้ปกครองหรือเจ้าคณะพระสังฆาธิการ โดยเฉพาะเจ้าอาวาส มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบัญญัติ มาตรา 37 (3) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2515 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.

2535 ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของ เจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติ จะต้องจัด จะต้องทำ อันเป็นภารกิจ ประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสแยกออกเป็น 2 ประการ คือ

- (1) เป็นฐานะในการจัดการศึกษา อบรมและสั่งพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต
- (2) เป็นฐานะในการอบรมและสั่งสอนแก่คฤหัสถ์

พระพุทธศาสนาของเราแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ก็เพราะพระสาวกได้มีจิตศรัทธา ในพระมหากรุณาธิคุณขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้สมัครสมานสามัคคีช่วยกันเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจะไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้” จะเห็น ได้ว่าหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่ง สอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็น พลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดต่างๆ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด จะต้องท าหน้าที่เผยแผ่พระศาสนาอันสำคัญ ดังนี้

(1) อบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยาบรรณ ตลอดถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ

(2) อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

(3) หาอุบายวิธีให้ไต่ย่น ได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือแนะนำที่เป็นประโยชน์

(4) แนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจศาสนพิธีและการปฏิบัติ

(5) เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ไต่ย่นได้ฟังเรื่องที่ เกี่ยวกับ

พระศาสนาโดยถูกต้อง

(6) หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธิธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป

โดยที่ชอบ

(7) ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทาง ศีลธรรม มีการไหว้พระ สวดมนต์ เป็นต้น

(8) ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระ สวดมนต์บ้างที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักษาศีลฟังธรรมตามวัดต่าง ๆ ได้ท่อง ได้อ่านได้ ได้ฟังตามควรแก่สถานที่และโอกาส

(9) ขวนขวายจัดหาเครื่องอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้น ประถม ขึ้นไว้เพื่อให้เด็กขัดสนยืมใช้ในการเรียนกิจการเผยแผ่พระศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุง ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและ แบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้น

จะเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ไทยในยุคสมัยปัจจุบันนี้ ได้ดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้น จากความทุกข์ด้วยอาศัยหลักพรหมวิหารธรรมอันได้แก่ ความเมตตาและกรุณาของภิกษุสงฆ์ ดังปรากฏให้เห็นว่างานเผยแผ่ที่ภิกษุสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1) งานพระธรรมทูต ดำเนินการโดยใช้มติมหาเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้ง คณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. 2518 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัคร บำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็น งานที่นำพุทธบริษัท และประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมและ ความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้องรวมทั้ง สามารถ ใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อมงานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและ เป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศไทย

2) แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม วัตถุประสงค์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี 4 ประการ คือ

- (1) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศไทย ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- (2) เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน
- (3) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างข้าราชการ ประชาชนพระสงฆ์และผู้นำทางศาสนา ในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ ของประชาชน
- (4) เพื่อให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ประเทศไทยและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

3) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่งหมาย ที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้ภิกษุสงฆ์ในชนบท ได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัด ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

4) งานอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการ และประชาชนเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม มีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธ ได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสม และน้อมนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคม

5) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ 11 ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณ เดือนเมษายน

6) การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อจัดฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจโดย มีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะ ผู้เยาว์ เรียกว่า พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประภมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 7-11 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 11-15 ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะได้แก่ เด็กอายุ 16-18 ปี

7) การเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแผ่ในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

8) การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัดเป็นโครงการที่จัดขึ้นมาเพื่อพัฒนาคุณภาพ ชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจ ลานกีฬา เป็นต้น

9) สื่อสารมวลชนกับคณะสงฆ์ เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความ เข้าใจในการใช้สื่อสารมวลชน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น และตระหนักว่าสื่อสารมวลชน มีบทบาทสำคัญในสังคมปัจจุบัน คือ

- (1) ความสำคัญของสื่อสารมวลชน
- (2) หลักการ และจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน
- (3) พ.ร.บ. คลื่นความถี่กับการพระศาสนา
- (4) ชนิดและรูปแบบของสื่อสารมวลชน
- (5) บทบาทพระสงฆ์กับสื่อสารมวลชน

10) งานประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์เพื่อให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับมีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับหลักและวิธีการประชาสัมพันธ์ และสามารถนำหลักการและวิธีการไปประยุกต์ใช้ กับงานคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ

- (1) หลักและวิธีการประชาสัมพันธ์
- (2) องค์ประกอบของการประชาสัมพันธ์
- (3) ความสำคัญของการวางแผนประชาสัมพันธ์
- (4) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์
- (5) แนวทางการประชาสัมพันธ์

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ (2563, หน้า 11) ได้กล่าวว่า คณะสงฆ์ไทยปฏิบัติงานทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหัวใจหลัก ในการประกาศพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงถาวรนั้น ต้องอาศัยประยุกต์หลักพรหมวิหาร ธรรมนำหน้าและมีความเสียสละอย่างสูง จึงนับว่าได้สนองงาน สนองคุณพระพุทธศาสนาตาม พุทธประสงค์แห่งองค์พระบรมศาสดาอย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงมอบไว้ให้ เป็นสมบัติอันล้ำค่าแก่พุทธบริษัทและเวไนยสัตว์ ประกอบกับยัง

เอื้อเพื่อต่อภุมระเบียบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยเป็นอย่างยิ่ง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีความรู้ ความสามารถและเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จึงจะสามารถทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า หลักพรหมวิหารธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปกครองบริหารจัดการงานคณะสงฆ์แล้วย่อมเกิดความเจริญรุ่งเรืองดั่งงามในทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้ได้บังคับบัญชา นำมาพามาซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อยดั่งงามต่องาน คณะสงฆ์ และจะบังเกิดความสงบมั่นคงแก่คณะสงฆ์ไทย สังคมไทย สังคมพุทธ ประเทศชาติ ไทย ตลอดทั้งสถาบันพระพุทธศาสนาก็จะสถิตยสถาพรเจริญรุ่งเรืองมั่นคงอย่างยิ่งเคียงคู่กับสถาบันชาติ และพระมหากษัตริย์สืบต่อไปของคณะสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันนี้ ต้องใช้หลักพรหมวิหารธรรม ในข้อเมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขาเป็นหลักในการพัฒนาบุคคลของคณะสงฆ์ที่จะปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่ เพื่อนำไป พัฒนาการด้านจิตใจประชาชนให้มีความเคารพเลื่อมใส ในพระรัตนตรัย พร้อมทั้งจะรับและน้อม นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตาม สมควรแห่งการปฏิบัติ นั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริแห่งองค์ พระบรมศาสดาที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้จึงได้ตรัส กับภิกษุทั้งหลายว่า “จรธ ภิกษเว จาริก พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानิ ” ซึ่งแปลความได้ว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ชนหมู่มาเพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุข แก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ไว้ทุกประการ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม แต่ละคนมีการแสดงออกทางสังคมที่ต่างกันไป สำหรับการศึกษาปฏิบัติตามบทบาทจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทเสียก่อนในเบื้องต้น

2.2.1 ความหมายของบทบาท

คำว่า “บทบาท” ตามความหมายจากพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน (2554) บทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่หรือครู ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าบทบาทคือพฤติกรรมหรือการกระทำของ บุคคลในฐานะหรือตำแหน่งที่คาดหวังให้ปฏิบัติ เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเองและสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ หรืออีกนัย หนึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็น และสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ

คำว่าบทบาท (Role) หมายถึง การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ บทบาทคือสิ่งที่เราทำหรือหน้าที่ที่เราต้องทำเมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่งสิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ เกี่ยวกับบทบาทที่สังคมกำหนดหรือบทบาทในสังคม (Social Role)

สุพัตรา สุภาพ (2542, อ้างถึงใน ภัทรพร สิริกาญจน) ได้ให้ความหมายของ บทบาทว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่ คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆจะต้องปฏิบัติอย่างไรเป็น บทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อให้ ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ สุชา จันทรเฒ ได้อธิบายว่าหน้าที่ที่สังคมได้กำหนดไว้ให้บุคคลในสถานะภาพต่างๆยึดเป็นแนวทางปฏิบัติบทบาทในสังคมจึงแตกต่างกัน ไปตาม สถานภาพของเขาเช่นบทบาทของครูอาจารย์สังคมกำหนดไว้ว่าครูอาจารย์จะต้องสั่งสอนศิษย์อบรม ให้มีความรู้ เป็นพลเมืองที่ดีของชาติได้

พัทธา สายหู (2516, อ้างถึงใน พันจำเอนวัชรชัย สุทโท, 2562, หน้า. 13) ได้ให้ แนวความคิด ที่เกี่ยวกับบทบาท ดังนี้ บทบาทของการกระทำต่าง ๆ ที่ “บท” กำหนดไว้ให้ผู้แสดง ต้องทำตราบใด ที่ยังคงอยู่ใน “บท” นั้น เปรียบได้เหมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงใน ละครเรื่องนั้น ๆ ว่ามีบทบาทที่จะต้องแสดง อย่างไร

ดิน ปรัชญพฤทธิ์ (2538, หน้า 347) ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทดังนี้ บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546, หน้า 602) ให้แนวคิดที่ เกี่ยว กับ บทบาทดังนี้ บทบาท หมายถึง การทำทำตามบท การร่ำตามบท โดยปริยาย หมายความว่า การทำตามหน้าที่ได้กำหนดไว้ เช่น บทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงดู บุตรธิดา บทบาทของครู ใน การสอนหนังสือ เป็นต้น

Allport (2009, อ้างถึงใน พันจำเอนวัชรชัย สุทโท, 2562, หน้า. 14) ได้ให้แนวคิดอัน เกี่ยว กับ ของบทบาท ดังนี้ การแสดงบทบาทของบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ต่อไปนี้

1. บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role Expectation) หมายถึง บทบาทที่สังคมคาดหวัง ให้บุคคล ปฏิบัติตามความคาดหวังที่กำหนดโดยสังคมและสถานภาพที่บุคคลนั้นครองอยู่
2. การรับรู้บทบาท (Role Conception) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ในบทบาทของ ตนเองว่า ควรจะมีบทบาทอย่างไร และสามารถมองเห็นบทบาทของตนเองได้ตามการรับรู้ ซึ่งเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลนั่นเอง โดยที่การรับรู้ในบทบาทและความต้องการ ของบุคคลก็ ขึ้นอยู่กับลักษณะฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายในชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวม บทบาทนั้น
3. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptation) จะเกิดขึ้นเมื่อความสอดคล้อง ของ บทบาทตามความคาดหวังของสังคมและบทบาทที่ตนรับอยู่ การได้ยอมรับบทบาทเป็นเรื่อง เกี่ยวกับ

ความเข้าใจในบทบาทและการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะบุคคลจะไม่ได้ ยินดี ยอมรับบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการคัดเลือกหรือถูกแรงผลักดันจากสังคมให้รับตำแหน่ง และมี บทบาทหน้าที่ปฏิบัติตาม เพราะหากบทบาทที่ได้รับนั้น ทำให้ได้รับผลเสียหายหรือเสียประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเกิดความขัดแย้งกับความต้องการ หรือค่านิยมของบุคคลนั้นผู้ครองตำแหน่ง อยู่กลับพยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้นไม่ยอมรับบทบาทนั้น ๆ

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทของ เจ้าของสถานภาพที่แสดงออกจริง (Actual Role) ซึ่งอาจเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคม คาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และตามความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลใดจะปฏิบัติ ตามบทบาทหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับบทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่ได้ครอง ตำแหน่งนั้นอยู่เนื่องจากความสอดคล้องกับบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและการรับรู้บทบาท ของตนเอง ดังนั้น

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร) (2553, หน้า 13) ได้กล่าวถึง ความหมายของบทบาท คือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานของบุคคลในสังคมบทบาท เป็นแบบแผน ความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อทัศนคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นตาม ลักษณะของตำแหน่ง นั้น ๆ หรือ อาจกล่าวสั้น ๆ ว่าบทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคล หนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง

สงวนศรี วิรัชชัย (2547,อ้างใน เทวกร แก้วเพ็ญศรี 2564) ได้แบ่งลักษณะบทบาทออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. บทบาทที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็น รูปแบบของ พฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์กรนั้นๆ
2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาท หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น(ผู้เกี่ยวข้อง) คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ เช่น นักเรียนคาดหวังครูว่าจะช่วยอธิบายปัญหา ข้อข้องใจ เกี่ยวกับบทเรียนให้กับตน เป็นต้น บทบาทนี้มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด
3. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ใน ตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่
4. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดง ออกมาให้เห็น ซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง
5. บทบาทผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติ บทบาทของผู้อื่นในตำแหน่ง

สรุป จากแนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทที่กล่าวมาข้างต้น บทบาทตามความหมายของนักวิชาการ คือสิทธิและหน้าที่ ของบุคคล ที่ถูกกำหนดหรือคาดหวังจากคนในสังคม อาจเป็นไปในรูปแบบของ

กฎหมาย ค่านิยม ประเพณี เป็นต้น ซึ่งตัวบทบาทจะเป็นตัวที่กำหนดหน้าที่ของบุคคลตามบทบาทที่ตนเองได้กำหนดไว้ เช่น พระสงฆ์ก็มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ปฏิบัติตามธรรมของ พระพุทธเจ้า เป็นคนดีของสังคม ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม เป็นต้น

2.2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

บทบาท ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Role เป็นเรื่องของพฤติกรรมและหน้าที่ความรับผิดชอบ(Function) เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ควรแสดงพฤติกรรมให้ตรง และเหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบนั้นมันมีการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่าบทบาท หรือ Role ไว้ดังนี้

ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's role theory) ได้กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตลอดกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู สอนตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's role theory) กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตนเช่น บุคคลที่มีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

ทฤษฎีบทบาทของเมอร์ตัน (Merton's role theory) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's role theory) กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ

ทฤษฎีบทบาทของกัสกิน (Guskin's role theory) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั่นเองและทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรก ที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง

พระสุภาพ สุภาโว (บัวบวรจง) (2561 , หน้า 10) บทบาท หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติงาน ตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้รับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่ หรือพฤติกรรมการแสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อม ของแต่ละบุคคลในสภาพนั้นๆ และบทบาทจะเปลี่ยนไปตามตำแหน่งหน้าที่ๆ เปลี่ยนไป

กขพรรณ โรจนวิจิตพงศ์ (2559 , หน้า 6) บทบาท หมายถึง อำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการงานโดยตรงและงานพิเศษที่ควรจะต้องกระทำ หรือพฤติกรรมที่คาดหวัง

สำหรับผู้อยู่ใน สภาพต่างๆ ว่า ต้องปฏิบัติอย่างไร เช่น เป็นครูมีหน้าที่ต้องสอนหนังสือ เป็นทหารต้องเป็นร้วของชาติ เป็นบุตรมีหน้าที่ต้องเชื่อฟังบิดา มารดา เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม

สงวนศรี วิรัชชัย (2547 , หน้า 27) ได้อธิบายไว้ว่า “ถ้าพิจารณาลักษณะของบทบาทที่ปรากฏอยู่ ในสังคมให้ลึกซึ้งแล้ว จะพบว่าบาทมีอยู่หลายลักษณะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทตามที่กำหนด (Prescribed Role) หมายถึง บทบาทที่สังคม หรือกลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์กรนั้นๆ เช่น ข้อกำหนดที่ว่าข้าราชการต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่สั่งการ เป็นต้น

2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง (Expected Role) หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้ที่อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติตามบทบาทที่ผู้รับความคาดหวังนี้มักจะสอดคล้องกับ บทบาทที่กำหนด ในบางครั้งบทบาทที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังอาจจะไม่ตรงกับบทบาทที่กำหนดไว้ก็ได้ เพราะ คนบางคนอาจมีความคาดหวังมากกว่าหรือน้อยกว่าข้อกำหนดที่ตนได้รับทราบ

3. บทบาทตามความคิดเห็นของผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง (Subjective Role) หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ เช่น ผู้บังคับบัญชา คิดว่าตนเองมีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ไม่ต้องสอดคล้องกับบทบาทใส่ใจกับ ปัญหาส่วนตัวของผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้น บทบาทของผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้อง กับบทบาทที่กำหนด และอาจจะตรงหรือไม่ตรงกับบทบาทที่ถูกคาดหวังก็ได้

4. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Role) หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง แต่ก็อาจมีกรณีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมการคาดหวังต่อผู้อื่น ทั้ง ๆ ที่บทบาทนั้นไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของตนได้

5. บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ (Perceived Role) หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบ เกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งโดยธรรมชาติการรับรู้ที่คนเราเลือกที่จะรับรู้และอาจมีการรับรู้ที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงได้ด้วย อิทธิพลจากประสบการณ์และสถานการณ์หลายๆ อย่าง ดังนั้น เมื่อผู้นั้นอยู่ในตำแหน่งปฏิบัติบทบาท โดยแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ผู้ที่ได้พบเห็นอาจรับรู้พฤติกรรมหรือบทบาทนั้นในทางที่แตกต่างกัน และอาจแตกต่างไปจากบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งด้วย”

สรุปได้ว่าบทบาท เป็นตำแหน่งทางสังคม ซึ่งทุกคนดำรงอยู่ทั้งในด้านการปฏิบัติงานหรือในระบบสังคมทุกคนปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท ซึ่งบทบาทของแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป และบทบาทสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารองค์กรถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานภายในองค์กรเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ การบริหารมุ่งเน้นไปที่การจัดการทรัพยากรต่างๆ อาทิ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และข้อมูล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายที่องค์กรกำหนดขึ้น การบริหารสามารถกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินการที่เน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด ผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การวางแผน การจัดองค์การ การนำไปปฏิบัติ และการควบคุมการดำเนินงาน หลายท่านจากวงการวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารในลักษณะต่าง ๆ เพื่อสะท้อนถึงมุมมองและทฤษฎีการบริหารที่หลากหลาย โดยมีรายละเอียดดังนี้:

พระมหาอุทัย วชิรเมธี (2550) กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงาน ที่จะทำให้น้องใจลูกน้อง ธรรมชาติสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถ เป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตาม ความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้น ผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร

วิโรจน์ สารัตนะ (2555, หน้า 1) ได้กำหนดความหมายของการบริหารว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มุ่งสู่การบรรลุจุดหมายขององค์กร โดยอาศัยฟังก์ชันหลักทางการบริหาร คือ การวางแผน (Planning), การจัดองค์การ (Organizing), การนำ (Leading), และการควบคุม (Controlling) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ

จันทราณี สงวนนาม (2551) กล่าวว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสาขาวิชา ที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือมีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการ ค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยลักษณะเช่นนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)

ศิริ ถิอาสนา (2557, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า เป็นกิจกรรมของกลุ่ม ที่ทำร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือกันจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อได้บรรลุวัตถุประสงค์ ร่วมกันใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์จัดการกระบวนการบริหารหรือหน้าที่การบริหาร ประกอบด้วย การ วางแผน (Planning) การ จัดองค์การ (Organizing) การจัดคณะทำงาน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting)

สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รัชสิโยภฤกษ์ (2532 , หน้า 6) กล่าวว่า การบริหารคือ การดำเนินงานที่มุ่งให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดโดยใช้ปัจจัยต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน ซึ่งถือเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน โดยสรุปได้ว่า การบริหารคือการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น (Management is getting things done through other people)

เสนาะ ดิเยาว์ (2544 , หน้า 21) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า เป็นกระบวนการทำงานร่วมกับบุคคล โดยอาศัยความร่วมมือของมนุษย์เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรภายในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง

อุทัย เลหาวิเชียร (2548 , หน้า 24) กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นการปฏิบัติหน้าที่ให้กิจกรรมสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น โดยครอบคลุมด้านต่างๆ เช่น การบริหารนโยบาย การบริหารอำนาจหน้าที่ การบริหารคุณธรรม การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การอำนวยการ การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ ซึ่งรวมถึงกระบวนการบริหารต่างๆ หรือ PAMMS-POSDCORE ที่มีส่วนสำคัญในการบริหาร

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2541 , หน้า 79) ให้ความหมายของการบริหารว่าเป็นความพยายามที่จะสั่งการหรือแนะนำ และผสมผสานความพยายามของมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายในการบรรลุเป้าหมายใดๆ การบริหารเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับผู้บริหารในการสั่งการและทำให้การทำงานของกลุ่มบุคคลมีความสะดวกในการทำงานร่วมกัน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2548 , หน้า 43) กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นกระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมด้านต่างๆ เช่น การบริหารคน การบริหารเงิน การบริหารวัสดุอุปกรณ์ การบริหารงานทั่วไป และการบริหารจริยธรรม ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการบริหารที่ใช้ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร

พระธรรมโกศาจารย์ (2549) กล่าวไว้ว่า การบริหารเป็นวิธีการทำงานสำเร็จโดยอาศัย ผู้อื่น (Getting Things Done Through Other People) และกล่าวว่หน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบ ในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี 5 ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้

P : Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อ ความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางของ องค์กร

O : Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์การ เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของ สมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S : Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากรและ การใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

D : Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตาม แผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

C : Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงาน ภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

พระเมธีธรรมาภรณ์ (2539 , หน้า 2-3) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร อำนาจการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การแต่งตั้งบุคลากร การอำนาจการ และการควบคุม แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง 5 ประการ จะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อว่ากันทางปฏิบัติแล้ว คนไทยเราก็มักบริหารบ้านเมืองแบบนี้มานานแล้ว หน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์กรตั้งแต่สมัยโบราณ

พระมหาวิฑูชัย วชิรเมธี (2550, หน้า 25-32) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมชาติสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร

สรุปได้ว่า การบริหาร คือ กระบวนการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำงานร่วมกัน โดยใช้ศาสตร์และศิลป์ในการจัดการทรัพยากร เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และสร้างความพึงพอใจแก่ทุกฝ่าย

2.3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2538, หน้า42-43) พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิด เกี่ยวกับมนุษย์และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่ง เป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่นๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคมเสียใหม่ แต่การ เสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจของตนเนื่องจากตนมีฐานะที่ดีอยู่แล้ว ดังนั้น จึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังนี้

1.ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติ ของพระภิกษุแต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หากใช้สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่างที่ รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้หมู่สงฆ์ อยู่ร่วมกันด้วยดีพ้นจากมลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริม การปฏิบัติธรรมดังข้อความว่า

“คูกริกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ 10 ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ 1 เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ 1 เพื่อข่มผู้เกียติ 1 เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน 1 เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 1 เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 1 เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 1 เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม 1 เพื่อถือตามพระวินัย 1”

2. ในด้านการบริหารพระวินัย ในสมัยมีพระสาวกไม่มากนัก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระ ศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนา มาก ขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระ รัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้ง ปวงของพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง

3. ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับ สถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคล ในสังคม ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิกิริยาต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักร และพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาตัดสินหรืออธิกรณ์และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระ วินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์

พระธรรมญาณมุนี ,ทองย้อย กิตติทินโน (2526 หน้า71)การบริหารกิจการคณะสงฆ์ การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือจะต้องเป็นธุระหน้าที่และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติอันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี 6 ประการ คือ

- (1) การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม
- (2) การศาสนศึกษา
- (3) การศึกษาสงเคราะห์
- (4) การเผยแผ่พระศาสนา
- (5) การสาธารณูปการ
- (6) การสาธารณสงเคราะห์

วิธีการดำเนินงานทั้ง 6 ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในกฎหมายอาญา
 สยาม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตประเพณีที่มีอยู่

(1) การปกครอง หรือ การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม

การปกครอง หมายถึง การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งนี้คำว่า การปกครอง แปลว่า การควบคุมดูแล รักษา ควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ท่านควรจะอยู่ ด้วยเหตุนี้พระสังฆาธิการจึงต้อง ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติประกาศ และบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชนอกจากนั้นพระสังฆาธิการยังจะต้องทำหน้าที่ระงับอธิกรณ์วินิจฉัยการลงนิคหกรรม การวินิจฉัยลงข้ออุทธรณ์คำสั่ง ตลอดจนการควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้เขตปกครองของตนชี้แจง แนะนำการปฏิบัติ หน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยพร้อมทั้ง การตรวจตรา การประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

การปกครองคณะสงฆ์เป็นภารกิจสำคัญที่พระสังฆาธิการต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยภายในองค์กรสงฆ์ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ, 2545, หน้า 87) ได้กล่าวถึงการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามว่า หมายถึงการดูแลและควบคุมการปฏิบัติงานของพระภิกษุ สามเณรในเขตการปกครองของตนให้สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ รวมถึงการส่งเสริมให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดีงาม ตามหลักศีลธรรมของพระพุทธศาสนา

คำว่า "การปกครอง" ในที่นี้หมายถึงการควบคุมดูแลให้ทุกคนในองค์กรอยู่ในที่ที่ควรอยู่ และปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ การปกครองยังรวมไปถึงการจัดการภายในวัดให้เป็นระเบียบและเหมาะสมต่อการพัฒนาและการปฏิบัติธรรม

การปกครองคณะสงฆ์จึงไม่ใช่เพียงการควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคมโดยรวมผ่านการทำงานร่วมกันของพระสงฆ์และศาสนิกชนในทุกระดับ

(2) การศาสนศึกษา

การศาสนศึกษาในบริบทของคณะสงฆ์หมายถึงกระบวนการศึกษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งการศึกษาเพื่อการปฏิบัติของบรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยถือเป็นหน้าที่สำคัญของคณะสงฆ์ที่ต้องดำเนินการตามภารกิจขององค์กรสงฆ์ โดยเฉพาะในส่วนของมหาเถรสมาคมที่มีอำนาจในการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระเบียบ (ม. 15 ตริ) ซึ่งในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางได้กำหนดแนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี”

เพื่อให้การศึกษาในสาขานี้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคณะสงฆ์และสังคมอย่างยั่งยืน

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ, 2545, หน้า 41) ได้กล่าวถึงการจัดการศาสนศึกษาในคณะสงฆ์ว่า ถึงแม้ว่าคณะสงฆ์ยังมิได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้อย่างชัดเจนในหลักสูตร แต่สามารถอนุมานได้ว่า วัตถุประสงค์ของการศาสนศึกษามีอย่างน้อย 9 ประการ ดังนี้:

1. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ: การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองของพระสงฆ์ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในฐานะบรรพชิตได้อย่างเหมาะสมและเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ชุมชน
  2. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์: การศึกษาพระธรรมวินัยมีบทบาทสำคัญในการอบรมพระภิกษุ สามเณร รวมถึงคฤหัสถ์ให้เข้าใจและสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้
  3. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา: การศาสนศึกษามีเป้าหมายในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของพระพุทธศาสนาให้กลายเป็นรากฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม
  4. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา: ศาสนศึกษามีบทบาทในการเตรียมความพร้อมให้แก่พระสงฆ์และคณะสงฆ์ในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระศาสนาและการดูแลสมาชิกในคณะสงฆ์
  5. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา: การศึกษาพระธรรมวินัยช่วยให้การรักษาหลักการและข้อกำหนดทางศาสนาเป็นไปตามคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของพระพุทธศาสนา
  6. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา: การศึกษามุ่งเน้นการเตรียมพร้อมและพัฒนาบุคคลที่มีความสามารถในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต
  7. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา: การส่งเสริมการศึกษาทางศาสนาช่วยให้พระพุทธศาสนายังคงมีอิทธิพลและความสำคัญในสังคม โดยการมีพระสงฆ์ที่มีความรู้และความเข้าใจในพระธรรมวินัย
  8. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม: การศาสนศึกษาช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความตั้งมั่นในพระสัทธรรม (คำสอนที่เป็นจริง) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา
  9. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม: การศึกษาศาสนาธรรมที่ดีไม่เพียงแต่สร้างสังคมที่มีคุณธรรม แต่ยังสามารถสร้างสรรค์สังคมที่มีความสงบสุขและมั่นคงในระดับชาติได้
- ดังนั้น การศาสนศึกษาในคณะสงฆ์จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาตัวพระสงฆ์เอง แต่ยังมีผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความมั่นคงและยั่งยืนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

พระมหาสมทรง สิรินโร และคณะ (2548, หน้า 23) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของวัดและพระสงฆ์ในการส่งเสริมการศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา พระสงฆ์มีบทบาทในการให้บริการด้านการศึกษาแก่ทั้งพระสงฆ์และสังคม ผ่านการจัดตั้งโรงเรียน พระพุทธศาสนวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการสร้างและพัฒนาพุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมให้แก่เยาวชนและผู้คนในสังคม

นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีบทบาทสำคัญในการสอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งเป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยการให้ธรรมทาน ผ่านการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา การที่พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาของชาตินี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เยาวชนและสังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาธรรม แต่ยังเป็นการยกระดับบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในสังคมให้มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมของสังคมโดยรวม

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษา สามารถสรุปได้ว่า การดำเนินการด้านศาสนศึกษาจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความตั้งใจและความสามารถของเจ้าสำนักเรียน เจ้าสำนักศาสนศึกษา รวมถึงครูอาจารย์ผู้บริหารการศึกษา ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจนี้ ด้วยการทำหน้าที่อย่างเต็มที่ โดยมุ่งมั่นเพื่อแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างเต็มกำลัง

โดยเฉพาะในแผนการศึกษาบาลี ซึ่งยังประสบปัญหาหลายประการ เช่น ขาดแคลนครูและนักเรียน รวมถึงอุปสรรคอื่น ๆ ที่ทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมในแผนกบาลีต้องการการสนับสนุนอย่างยิ่งจากคณะสงฆ์ เพื่อให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสศึกษาความรู้ในด้านนี้ ซึ่งจะช่วยให้พวกเขามีความพร้อมทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งในแผนกบาลีและแผนกธรรม จึงถือเป็นการศึกษาหลักที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพของพระสงฆ์ และส่งผลโดยตรงต่อภารกิจต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้:

1. พระสงฆ์ควรศึกษาหลักธรรมทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. พระสงฆ์ควรพัฒนาความรู้ทั้งในด้านโลกและธรรม เพื่อสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการอบรมพัฒนาจิตใจ การเผยแผ่ศาสนาธรรม และการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านกฎหมายและกฎระเบียบของสงฆ์
3. ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและศาสนิกชนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ.

การพัฒนาและปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องได้รับการพิจารณา และดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและเจริญก้าวหน้าของพระพุทธศาสนาใน สังคมไทย

(3) การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุน การศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการศึกษานอกศาสนาและการสนับสนุนการศึกษาของบุคคลหรือ สถาบันการศึกษาอื่น ๆ โดยเฉพาะการช่วยเหลือประชาชน พระภิกษุ หรือสามเณรที่กำลังศึกษาเล่าเรียน การศึกษาสงเคราะห์จึงถือเป็นกิจกรรมสำคัญของคณะสงฆ์ที่มีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา ภายในสังคม โดยแบ่งได้เป็นสองประเภทหลัก ดังนี้:

1. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนาศึกษา ที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือประชาชนหรือ พระภิกษุสามเณร โดยเป็นการส่งเสริมการศึกษาที่ไม่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมหรือ พระพุทธศาสนาโดยตรง แต่เน้นการส่งเสริมการศึกษาทางโลกและพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้กับ เยาวชนและประชาชน
2. การสงเคราะห์การศึกษาของสถาบันการศึกษา หรือบุคคลที่กำลังศึกษา ซึ่งหมายถึงการให้ การสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาของผู้เรียนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ หรือผู้ที่กำลังศึกษา เล่าเรียนอยู่ ทั้งในเชิงการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน หรือ การส่งเสริมคุณภาพของการศึกษาภายในชุมชน

ตามที่พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ) (2545, หน้า 48-49) กล่าวถึงการศึกษา สงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภทหลัก ซึ่งได้แก่:

1. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน โดยมุ่งเน้นให้ การศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน รวมทั้ง พระภิกษุสามเณร โดยหวังให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้รับการศึกษาธรรมและ ศีลธรรมจากพระพุทธศาสนา
2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่มุ่งให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทในการอบรมและ ปลูกฝังศีลธรรม รวมถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน
3. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมบ่มนิสัยและปลูกฝังคุณธรรมและ ศีลธรรมแก่เด็กก่อนวัยเรียน ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตั้งแต่เด็ก
4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้รับ การศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการในวิชาสามัญ และศึกษาเพิ่มเติมใน วิชาพระปริยัติธรรม ซึ่งโรงเรียนนี้มีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาทักษะทางวิชาการของ พระภิกษุสามเณรให้สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาได้

การศึกษาสงเคราะห์ดังกล่าวจึงเป็นการส่งเสริมการศึกษาของทั้งพระสงฆ์และเยาวชนในสังคม โดยมุ่งให้พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาของประชาชนอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาและการอบรมทั้ง 4 ประเภทที่กล่าวถึงนี้ เป็นการดำเนินงานที่สำคัญซึ่งให้พระสงฆ์มีบทบาทในการช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริง ผ่านการส่งเสริมการศึกษาและการอบรมให้แก่เยาวชนและประชาชน ทั้งในด้านศีลธรรม การศึกษาทางโลก และการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของทั้งบุคคลและสังคม การจัดการศึกษาในลักษณะนี้จึงไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความรู้และทักษะแก่ผู้เรียน แต่ยังมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม สร้างฐานความรู้ทางศีลธรรมและวัฒนธรรม และช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันและชุมชนในระยะยาว

(4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในภารกิจหลักที่พระสงฆ์หรือพระสังฆาธิการต้องดำเนินการเพื่อส่งเสริมและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชน โดยมุ่งเน้นการสร้างศรัทธาและความเข้าใจในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนดำรงชีวิตตามหลักธรรมเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุณฺญ์) (2540, หน้า 148-155) ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์และคณะสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้:

1. การหาวิธีการและอุบายที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ประชาชนได้รับฟังคำสั่งสอนที่มีประโยชน์ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาได้
2. การแนะนำและสั่งสอนประชาชนเกี่ยวกับศาสนพิธีและการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อให้ประชาชนสามารถประพฤติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรม
3. การเทศนาและอบรมประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม โดยการสอนให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เพื่อให้ชีวิตของประชาชนมีความสุขและเจริญงอกงามในทางศีลธรรม

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลักษณะนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในสังคม และช่วยให้ประชาชนมีชีวิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม และตั้งอยู่ในเส้นทางแห่งความดีตามหลักพุทธธรรม

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ (2548 หน้า 31) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ว่า วัดและพระสงฆ์ได้มีการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเข้มข้น โดยการจัดตั้งหน่วยต่าง ๆ เช่น พระธรรมทูต, ธรรมจาริก, ธรรมพัฒนา และหน่วยพัฒนาทางจิต รวมถึงหน่วยอบรม

ประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการเผยแผ่จะประสบความสำเร็จได้เมื่อพระสงฆ์มีคุณสมบัติและคุณธรรมดังนี้:

1. พระสงฆ์ต้องมีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยอย่างถ่องแท้ และปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างจริงจัง โดยการสอนควรสะท้อนการปฏิบัติของตนเองเป็นตัวอย่าง
2. พระสงฆ์ไม่ควรสอนหรือเผยแพร่คำสอนที่คลาดเคลื่อนจากความจริง เพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือเพื่อประโยชน์ของตนเอง
3. พระสงฆ์ต้องไม่ยึดมั่นในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่งของหลักธรรมโดยลำพัง และต้องไม่ตีความธรรมวินัยตามความชอบใจหรือเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล
4. พระสงฆ์ไม่ควรให้คำสอนที่ไม่ถูกต้องเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มคนใดกลุ่มหนึ่ง
5. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรเป็นการสร้างความเข้าใจที่ดี และไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนา โดยการประสานความเข้าใจและเคารพในศาสนาอื่น ๆ
6. ทุกคนที่เป็นพุทธศาสนิกชนมีหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกล เพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติ การเจริญก้าวหน้าของพระพุทธศาสนา และความมั่นคงของชาติไทย

พระมหาสมทรงยังได้ชี้แจงถึงความแตกต่างระหว่างคำว่า "เผยแผ่" และ "เผยแพร่" โดยคำว่า "เผยแผ่" มีลักษณะของการเผยแผ่ในแบบมิชชันนารี ซึ่งมุ่งหวังให้ผู้อื่นยอมรับศาสนาของตน ในขณะที่คำว่า "เผยแพร่" หมายถึงการประกาศและให้ข้อมูลแก่ผู้อื่นโดยไม่บังคับหรือผูกมัด หากผู้ใดสนใจและต้องการเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ ซึ่ง "เผยแผ่" จะมีลักษณะที่นุ่มนวลและมีความเปิดกว้างต่อการยอมรับความหลากหลายทางความคิด

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบันสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะหลัก ดังนี้:

1. การเผยแผ่ตามประเพณีดั้งเดิมของคณะสงฆ์และประเพณีไทย
การเผยแผ่ในลักษณะนี้รวมถึงการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด, ที่บ้าน, หรือสถานที่อื่น ๆ ตามโอกาสต่าง ๆ ซึ่งมักจะเป็นการเทศน์ธรรมดา (เทศน์รูปเดียว) หรือเทศน์ปฐชาวิธีสนา (การถามตอบ) ที่มีการสนทนาเพื่ออธิบายหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้เข้าใจได้ง่าย
2. การเผยแผ่ที่ปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน
การเผยแผ่ในรูปแบบนี้ใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยอาจเป็นการบรรยายธรรม การสนทนาธรรม หรือการปาฐกถาธรรมในที่ประชุม เช่น ที่วัด หรือสถานที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่ผ่านสื่อวิทยุ, โทรทัศน์, การบันทึกเสียงลงแผ่นเสียง

หรือเทปเสียง, การพิมพ์หนังสือธรรมะ และการเผยแพร่ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เช่น ผ่านเว็บไซต์และโซเชียลมีเดีย เพื่อเข้าถึงประชาชนในวงกว้างและทั่วถึง

3. การเผยแพร่ที่จัดตั้งเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะเพื่อการเผยแพร่

การเผยแพร่ในรูปแบบนี้เป็นการจัดตั้งคณะหรือหน่วยงานที่มีการดำเนินการเผยแพร่เป็นประจำ เช่น งานพระธรรมทูต, งานพระธรรมจาริก, งานอบรมประชาชนประจำตำบล, หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะ, โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ ในวัดหรือหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งช่วยให้พระสงฆ์สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ธรรมะและพัฒนาสังคมในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน.

การเผยแพร่ทั้งสามรูปแบบนี้สะท้อนถึงความพยายามของพระสงฆ์และคณะสงฆ์ในการปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน เพื่อให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและสามารถเข้าถึงประชาชนในทุกยุคสมัยได้อย่างกว้างขวางและยั่งยืน

(5) การสาธารณูปการ

การสาธารณูปการในบริบทของคณะสงฆ์ หมายถึง การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ซึ่งมีลักษณะและรูปแบบการปฏิบัติที่สำคัญที่ต้องดำเนินการด้วยความรู้และความระมัดระวังให้เหมาะสมตามหลักการและข้อกำหนดที่ถูกต้อง พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ) (2545, หน้า 54-55) ได้อธิบายถึงการสาธารณูปการว่าในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้กำหนดความหมายว่าเป็น “การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์” ซึ่งสามารถสรุปได้ในลักษณะต่าง ๆ ตามที่ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางได้กำหนด ดังนี้:

1. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานการดำเนินการนี้เกี่ยวข้องกับการซ่อมแซม ปรับปรุง หรือการสร้างศาสนสถานต่าง ๆ เช่น วัด, โบสถ์, เจดีย์ และสถาปัตยกรรมทางศาสนาอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมและคงทนต่อการใช้งานในระยะยาว
2. กิจการที่เกี่ยวข้องกับวัดได้แก่ การสร้าง, การตั้ง, การรวม, การย้าย, การยุบเลิก, การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา, การยกวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระภิกษุจำพรรษา, รวมถึงการยกวัดราษฎร์ให้เป็นพระอารามหลวง เพื่อให้การบริหารจัดการวัดเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนด
3. กิจการของวัดอื่น อาทิ การจัดงานภายในวัด เช่น งานบุญ, งานทอดกฐิน, งานสวดมนต์ต่าง ๆ รวมถึงการรับบริจาคเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด
4. การจัดการศาสนสมบัติของวัดการดูแลและจัดการทรัพย์สินทางศาสนาของวัด เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาความมั่นคงของสถาบันทางศาสนา

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปว่า การกระทำการสาธารณูปการของคณะสงฆ์สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะสำคัญ ได้แก่:

1. การกระทำด้วยแรงความคิด แรงงาน และทุนทรัพย์ การจัดการสาธารณูปการต้องอาศัยการวางแผนที่ดี การใช้แรงงานในการก่อสร้างหรือบูรณะ และการลงทุนด้านทุนทรัพย์ ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องมีการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย

2. การกระทำด้วยเอกสารและรายงานการดำเนินการเกี่ยวกับการก่อสร้างหรือบูรณะต้องมีเอกสารรายงานเพื่อการตรวจสอบ การประเมินผลและการรายงานผลการดำเนินการอย่างโปร่งใส

3. การทำโดยการจัดประโยชน์การสาธารณูปการต้องมุ่งเน้นการสร้างประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการสาธารณูปการในรูปแบบเหล่านี้มีความสำคัญในการพัฒนาวัดและศาสนสถานให้มีความมั่นคงและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของศาสนิกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การควบคุมและส่งเสริมการสาธารณูปการถือเป็นภารกิจที่มีความละเอียดอ่อนและสำคัญยิ่งสำหรับคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเจ้าคณะทุกระดับตั้งแต่ระดับวัดจนถึงเจ้าคณะทุกส่วน ต้องมีบทบาทสำคัญในการดูแลและส่งเสริมการดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักการที่กำหนดและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและการพัฒนาของสังคม ในการควบคุมการสาธารณูปการ เจ้าคณะต้องมีการดูแลตรวจสอบ และแนะนำการปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส รวมถึงการตรวจสอบความถูกต้องของแผนการก่อสร้างและการบริหารจัดการต่าง ๆ ภายในวัดเพื่อให้เกิดผลที่ดีที่สุด ดังนี้:

1. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา การกำหนดแผนผังวัดต้องมีการออกแบบและจัดระเบียบให้สอดคล้องกับการพัฒนาและความต้องการในยุคปัจจุบัน เพื่อให้วัดมีการใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักประหยัดและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นการออกแบบและก่อสร้างเสนาสนะในวัดต้องคำนึงถึงความประหยัดและเหมาะสมกับลักษณะของท้องถิ่น ทั้งในแง่ของสภาพภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการก่อสร้างตามแบบแปลนที่กำหนดไว้

3. ควบคุมให้การสร้างถาวรวัตถุของแต่ละวัดมีรูปแบบที่คงความเป็นศิลปวัฒนธรรมไทย การก่อสร้างวัตถุถาวรในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร หรือเจดีย์ ต้องคงไว้ซึ่งศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยเพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและความเป็นเอกลักษณ์ของศาสนสถาน

4. ควบคุมการเงินและบัญชีรับ-จ่ายของวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชีการบริหารจัดการการเงิน และบัญชีของวัดต้องเป็นไปตามหลักการบัญชีที่ถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันการทุจริตและการใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสม

5. ควบคุมดูแลเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การจัดการเอกสารทางการของวัดต้องมีความถูกต้องตามระเบียบที่กำหนด เช่น การขอพระราชทานวิสุงคามสีมา ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนและข้อกำหนดทางกฎหมาย

6. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวงการบริหารจัดการศาสนสมบัติที่เป็นทรัพย์สินของวัดต้องเป็นไปตามกฎหมายและกฎระเบียบที่มีอยู่ โดยต้องมีการควบคุมและตรวจสอบการใช้ทรัพย์สินเหล่านี้เพื่อประโยชน์สูงสุดของชุมชนและคณะสงฆ์

การควบคุมการสาธารณูปการจึงต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โดยคำนึงถึงทั้งความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความโปร่งใส เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อการพัฒนาของสังคมได้อย่างเหมาะสม

จากการศึกษาและการสังเกตการณ์เกี่ยวกับงานสาธารณูปการ พบว่าเป็นงานที่มีความสำคัญยิ่งต่อทั้งระดับท้องถิ่นและพระศาสนา เนื่องจากการดำเนินงานในด้านนี้มีความละเอียดอ่อนและต้องการการบริหารจัดการอย่างรอบคอบ งานสาธารณูปการไม่เพียงแต่เป็นภารกิจที่สามารถเห็นผลได้อย่างรวดเร็ว แต่ยังมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดกับชุมชน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในด้านนี้ก็อาจเกิดปัญหาหรือข้อขัดแย้งได้ โดยเฉพาะในกรณีที่มีความแตกต่างหรือความไม่เข้าใจระหว่างวัดกับชาวบ้าน ซึ่งอาจลุกลามกลายเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและยืดเยื้อได้

การขัดแย้งเหล่านี้นักเกิดขึ้นจากการบริหารงานที่ไม่เหมาะสม หรือการไม่ให้ความสำคัญในการควบคุมและดูแลงานสาธารณูปการอย่างเพียงพอ หากเจ้าคณะหรือพระสังฆาธิการทุกระดับเห็นความสำคัญและมีการเร่งรัดการตรวจสอบ ควบคุมการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและเหมาะสม พร้อมทั้งให้คำแนะนำและชี้แจงแก่เจ้าคณะหรือพระสังฆาธิการในพื้นที่ การขัดแย้งระหว่างวัดกับชุมชนจะสามารถลดลงได้ และจะช่วยส่งเสริมความสามัคคีระหว่างชุมชนและวัด ทำให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์และพระศาสนาเป็นไปได้อย่างราบรื่นและมีความสุขสงบ

ดังนั้น การควบคุมและส่งเสริมการสาธารณูปการจึงถือเป็นหน้าที่สำคัญของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เพื่อให้การดำเนินการในด้านนี้เป็นไปตามระเบียบและหลักการที่เหมาะสม และสามารถรักษาความสงบสุขและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดและชุมชนได้อย่างยั่งยืน

(6) การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์หมายถึง การดำเนินกิจกรรมหรือการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ทั้งในแง่ของหน่วยงาน บุคคล หรือกลุ่มบุคคล โดยให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน หรือส่งเสริมสถานที่หรือแหล่งทรัพยากรที่เป็นสาธารณสมบัติหรือมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนทั่วไป ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะมุ่งหวังผลประโยชน์และความสุขของชุมชนหรือสังคมในภาพรวม โดยไม่เน้นประโยชน์ส่วนตัวหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ) (2545, หน้า 62-65) ได้กล่าวถึงการสาธารณสุขสงเคราะห์ว่าเป็นกิจกรรมที่มักเกิดขึ้นตามความเหมาะสมและโอกาส โดยการดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องมีระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน สำหรับผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวัดหรือเจ้าอาวาส โดยมีบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าอาวาสดังนี้:

1. การจัดการกิจการภายในวัดให้ดำเนินไปอย่างเรียบร้อยและมีระเบียบ
2. การดูแลและรับผิดชอบในการจัดการศึกษาหรือการอบรมทั้งแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
3. การให้ความสะดวกและสนับสนุนพุทธศาสนิกชนในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ตามสมควร

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการควบคุมและส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 โดยระเบียบดังกล่าวได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ 3 ประการ ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสุขสงเคราะห์

การจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจะตั้งขึ้นที่วัดใดวัดหนึ่งในแต่ละตำบล โดยให้มีการดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการ โดยเจ้าอาวาสของวัดที่ตั้งหน่วยอบรมจะทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ ขณะที่เจ้าอาวาสของวัดอื่นในเขตตำบลนั้นจะทำหน้าที่รองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลจะเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ส่วนผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลจะเป็นกรรมการตามตำแหน่ง

ในการดำเนินกิจกรรมการสาธารณสุขสงเคราะห์นั้น เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในพื้นที่จะพิจารณาจัดการกิจกรรมสงเคราะห์ตามความเหมาะสมและโอกาส เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของชุมชนและพุทธศาสนิกชนในแต่ละพื้นที่

1. การพัฒนาหมู่บ้านและตำบล รวมถึงการจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่สำคัญ ซึ่งรวมถึงการป้องกันและบำบัดปัญหาเสพติด เช่น ยาบ้า และการป้องกันโรคเอดส์ การให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงและพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน ถือเป็นส่วนสำคัญที่สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนและสังคมโดยรวม

2. การสนับสนุนการพัฒนาและช่วยเหลือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การก่อสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การพัฒนาระบบประปา และการติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เพื่อให้สาธารณูปโภคเหล่านี้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. การให้ความช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือในโอกาสต่าง ๆ เช่น การประสบอุทกภัย การช่วยเหลือผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ถือเป็นส่วนสำคัญของการทำงานสาธารณสงเคราะห์ที่ต้องดำเนินการอย่างรอบคอบและมีความเหมาะสม เพื่อให้การช่วยเหลือนั้นเกิดผลอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับหลักการของพระธรรมวินัยและการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม

การสาธารณสงเคราะห์ต้องมีการจัดระเบียบและการควบคุมที่เหมาะสม เพื่อให้การดำเนินการเกิดขึ้นอย่างเรียบร้อยดีงาม โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมือง ซึ่งจะถือเป็นการสาธารณสงเคราะห์ที่ถูกต้องตามหลักศาสนาและกฎหมาย การดำเนินการนี้จำเป็นต้องมีการดูแลและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอและจังหวัด รวมถึงการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ เพื่อให้การสาธารณสงเคราะห์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของสังคมในแต่ละพื้นที่

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในประเทศไทยทั้ง 6 ด้าน ถือเป็นกระบวนการบริหารที่มุ่งเน้นการสร้างประโยชน์ทั้งแก่สังคม, พระภิกษุสงฆ์, และประเทศชาติโดยรวม การบริหารนี้จำเป็นต้องตั้งอยู่บนหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานของคณะสงฆ์ เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและการพัฒนาของประเทศได้อย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับหลักธรรมศาสนา โดยการประสานงานและความร่วมมือระหว่างพระภิกษุสงฆ์และประชาชนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

จากการทบทวนความหมายของ "พระสังฆาธิการ" โดยนักวิชาการหลายท่าน พบว่า พระสังฆาธิการมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งผู้นำและผู้บริหารในคณะสงฆ์ โดยคำว่า "สังฆ" หมายถึง คณะสงฆ์ หรือหมู่พระภิกษุ และ "อธิการ" หมายถึง ผู้ทำหน้าที่หรือดำเนินการ ดังนั้นคำว่า "พระสังฆาธิการ" จึงหมายถึงพระภิกษุที่ทำหน้าที่บริหารและดูแลการดำเนินงานของคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตที่ตนรับผิดชอบ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

พระสังฆาธิการมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารคณะสงฆ์และการพระศาสนา โดยครอบคลุม 5 ด้านหลัก ได้แก่

1. การรักษาความเรียบร้อยและดีงามในคณะสงฆ์
2. การส่งเสริมและจัดการด้านศาสนศึกษา
3. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
4. การดำเนินการในกิจการสาธารณูปการ
5. การส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์

นอกจากนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการยังรวมถึงการนิคหกรรม (การวินิจฉัยอธิกรณ์) เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและเป็นธรรม ซึ่งการมอบหมายหน้าที่เหล่านี้ช่วยให้การปกครองคณะสงฆ์ดำเนินไปได้อย่างมีระเบียบและมีประสิทธิภาพ โดยในแต่ละชั้นของการปกครองคณะสงฆ์จะมีรองเจ้าคณะ หรือรองเจ้าอาวาสที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของพระสังฆาธิการในแต่ละระดับชั้นอย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการหมายถึงพระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งเพื่อปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นในองค์กรคณะสงฆ์ โดยตำแหน่งเหล่านี้ได้รับการแต่งตั้งและมีอำนาจในการปกครองตามกฎหมายเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 พ.ศ. 2541 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งและการถอดถอนพระสังฆาธิการ โดยมีการกำหนดตำแหน่งต่าง ๆ ในการปกครองคณะสงฆ์ เช่น เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งเหล่านี้มีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ และมติคำสั่งของมหาเถรสมาคม ซึ่งครอบคลุมการปฏิบัติงานในทุกส่วนของเขตปกครอง ไม่ว่าจะเป็นในวัด หมู่บ้าน หรือชุมชน โดยการปกครองเหล่านี้ต้องดำเนินไปภายใต้หลักการของพระธรรมวินัย เพื่อให้การบริหารคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อยและสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา

2.4 บริบทพื้นที่ที่ศึกษา

คณะสงฆ์อำเภอฉวาง สังกัด มหานิกาย

ที่ตั้ง คณะสงฆ์อำเภอฉวาง ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีพื้นที่ 528 ตารางกิโลเมตร ที่ว่าการอำเภออยู่ห่างจากจังหวัดประมาณ 65 กิโลเมตร

ภูมิประเทศ ฉวางเป็นอำเภอที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อนทางทิศตะวันออกมีที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา ทางด้านตะวันตกเป็นเนินสูงเป็นลุ่มเป็นดอนสลับกันไป เหมาะแก่การทำสวน

ภูมิอากาศ มีฤดูกาล 2 ฤดู คือฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงปลายเดือนธันวาคม และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมที่พัดผ่านทำให้ฝนตกชุกและฝนจะตกชุกมากที่สุดในเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม

อำเภอฉวางมีแหล่งน้ำธรรมชาติ คือแม่น้ำตาปี ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาภูเขาลวง ไหล ผ่านตำบลนาแ้ว ตำบลไม้เรียง ตำบลนากะชะ และอำเภอถ้าพรณรา มีน้ำไหลตลอดปี มีลำน้ำคลองจันดี ไหลผ่านกึ่งอำเภอข้างกลาง ตำบลฉวางไหลลงสู่แม่น้ำตาปีที่ตำบลฉวาง

ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดนครศรีธรรมราช ถือเป็นจังหวัดหนึ่งของทางภาคใต้ที่มีจำนวนวัดในสังกัดมหานิกายมากถึง 577 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2568) ซึ่งจัดเป็นส่วนสำคัญในระบบการปกครองคณะสงฆ์และการปฏิบัติงานต่างๆ ทางศาสนา การมีวัดในจำนวนมากนั้นสะท้อนถึงความสำคัญและบทบาทของวัดในชีวิตชุมชนและสังคม ไทยในพื้นที่ โดยคณะสงฆ์มักจะมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอนธรรมะ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการจัดกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ ภายในชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็นเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับอำเภอเป็น 23 เขต และ แบ่งออกเป็นเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลตำบลถึง 104 ตำบล

คณะสงฆ์อำเภอฉวาง(มหานิกาย) ถือเป็นส่วนหนึ่งภายใต้การปกครอง ดูแล ของเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช(ฝ่ายมหานิกาย) มีวัด(มหานิกาย)จำนวน 22 วัด แบ่งเป็นเขตปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลเป็น 4 เขต ดังนี้

2.4.1 เขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลละฮอย มีวัดในเขตการปกครอง จำนวน 5 วัด ดังนี้

- วัดมะปรางงาม
- วัดปรายระแนะ
- วัดอินทสุคนธาราม
- วัดสวนอาย
- วัดบุญประสิทธิ์

2.4.2 เขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลนาแวง มีวัดในเขตการปกครอง จำนวน 5 วัด ดังนี้

- วัดวังสะพาน
- วัดกะเปียด
- วัดนาเขลิยง
- วัดควนยุง
- วัดสุวรรณราม

2.4.3 เขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลไสหรำ มีวัดในเขตการปกครอง จำนวน 6 วัด ดังนี้

- วัดสามัคคีนุกูล
- วัดโคกหาด
- วัดสุวรรณประดิษฐาราม
- วัดลอยโพธาราม
- วัดศิลา
- วัดห้วยทรายขาว

2.4.4 เขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลนาเกาะ มีวัดในเขตการปกครอง จำนวน 6 วัด ดังนี้

- วัดไม้เรียง
- วัดมะเฟือง
- วัดหาดสูง
- วัดโคกเมรุ
- วัดควนมะปริง
- วัดรังษีบูรณาราม

การแบ่งเขตการปกครองในระดับตำบลมีบทบาทสำคัญในการดูแลและให้คำแนะนำทางศาสนาแก่ชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทางศาสนา การสอนธรรมะ และการดูแลรักษาความเรียบร้อยภายในวัด

2.4.5 การบริหารคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชดำเนินการตามกรอบของ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ที่กำหนดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในระดับภูมิภาค โดยเน้นการกระจายอำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ตามสัดส่วนที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับและกฎเกณฑ์ทางศาสนา

2.4.6 ลำดับขั้นตอนการปกครองสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

การปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการแบ่งลำดับชั้นอย่างชัดเจน:

เจ้าคณะจังหวัด จะเป็นผู้ปกครองสูงสุดในระดับจังหวัด

เจ้าคณะอำเภอ จะรับผิดชอบการปกครองในระดับอำเภอ

เจ้าคณะตำบล จะรับผิดชอบการปกครองในระดับตำบล

การกระจายอำนาจการปกครองคณะสงฆ์ให้แก่เจ้าคณะในแต่ละระดับเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกิจกรรมทางศาสนาและการดูแลรักษาความเรียบร้อยของวัดต่างๆ ในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับท้องถิ่นในการปฏิบัติตามหลักธรรม

ในบริบทของพื้นที่ที่ศึกษา การปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการจัดการอย่างเป็นระเบียบและมีการกระจายอำนาจอย่างชัดเจนทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล เพื่อให้การดำเนินการทางศาสนามีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติและกฎหมายตราสามดวงยังช่วยในการบริหารคณะสงฆ์ในพื้นที่ต่างๆ เป็นไปตามกรอบระเบียบที่ถูกต้อง

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผลงานวิจัย มีผู้ที่เคยทำการศึกษาในประเด็นที่คล้ายคลึงกับการศึกษา ในครั้งนี้หลายท่าน โดยผู้วิจัยจึงนำมาเสนอ ดังนี้

กัณตพงษ์ จุลราช (2564) การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการสำรวจการนำหลัก พรหมวิหารธรรม ไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยหลักพรหมวิหารธรรม ประกอบไปด้วย เมตตา, กรุณา, มุทิตา, และ อุเบกขา ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการในหลายๆ ด้าน รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารคณะสงฆ์กับพระสงฆ์และชุมชน

1. ระดับการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม ระดับการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย **อยู่ในระดับมากที่สุด** ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในพื้นที่นี้มีการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการปกครองคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อจำแนกการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในแต่ละด้าน พบว่า **ทุกด้าน** ของการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในระดับมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นด้านการดูแล การตัดสินใจ การสร้างความสัมพันธ์ และการแก้ไขปัญหาภายในคณะสงฆ์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารคณะสงฆ์ให้ความสำคัญกับการใช้หลักธรรมนี้อย่างครบถ้วนในทุกกระบวนการ

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความแตกต่างในความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มี **อายุ และ พรรษา** ที่แตกต่างกัน พบว่า **ไม่มีความแตกต่าง** ในความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งหมายความว่าพระสงฆ์ในทุกช่วงอายุและพรรษามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการปกครอง อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบสมมติฐานในกรณีของพระสงฆ์ที่มี **ตำแหน่งต่างกัน** พบว่า **มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05** ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งที่สูงกว่า เช่น เจ้าคณะตำบล หรือเจ้าคณะอำเภอ มีความคิดเห็นที่แตกต่างจากพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่ำกว่า เช่น พระสงฆ์ที่เป็นพระภิกษุทั่วไป หรือพระอนุสาสนาจารย์ ในการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงาน

การนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านการบริหารงานที่มีความยุติธรรมและเอื้ออาทรต่อกัน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการปกครองคณะสงฆ์แตกต่างตามตำแหน่งของพระสงฆ์ ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่ต่างกันในการตัดสินใจและการนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารงานในระดับต่างๆ ของคณะสงฆ์

พระครูปลัดเฉลิมพร อภิโร (2564) ในการศึกษาครั้งนี้ พระครูปลัดเฉลิมพร อภิโร ได้เน้นการใช้หลัก **พรหมวิหารธรรม** (เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา) ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในด้านการปกครอง เพื่อให้เกิดความสันติสุขและพัฒนาการที่มีประสิทธิภาพในองค์กรและสังคม ตามหลักการของการปฏิรูปที่มุ่งเน้นการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์

1. การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการปฏิรูปการปกครอง การปฏิรูปที่สำคัญในด้านการปกครองของพระพุทธศาสนาคือการใช้หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปที่มีคุณธรรมและสร้างสรรค์ การปฏิรูปที่ดีไม่เพียงแต่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังต้องสร้างประสิทธิภาพและความยั่งยืนโดยใช้หลักธรรมที่ดีเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบและมีเหตุผล การใช้ **เมตตา** เป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีในการแก้ปัญหา ทำให้เกิดการรับรู้ที่เหมาะสม และสามารถจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล ในขณะที่ **กรุณา** จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถช่วยเหลือและสนับสนุนผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ใช้ความรุนแรงในการจัดการปัญหาต่างๆ

2. การใช้ 3 ร. (ร่วมกัน, รักกัน, รู้ภัยกัน) พระครูปลัดเฉลิมพรได้เสนอหลักการ 3 ร. (ร่วมกัน, รักกัน, รู้ภัยกัน) เป็นแนวทางในการบริหารงานในองค์กรเพื่อให้เกิดความร่วมมือและเข้าใจซึ่งกันและกัน การปฏิรูปองค์กรที่ดีจะต้องมีการยอมรับและเคารพกัน ซึ่งจะช่วยให้เกิดสันติสุขและประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันในองค์กรต่างๆ

3. การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวทางพุทธ พระครูปลัดเฉลิมพรเน้นการมองการปฏิรูปเป็นกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงการนำประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองและองค์กร โดยเฉพาะการมองทุกสิ่งในโลกว่า “ไม่เที่ยงแท้แน่นอน” ดังนั้นการปฏิรูปควรมองเป็นการเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง โดยมี **มุทิตา** ต่อทุกการพัฒนาที่เกิดขึ้นและพร้อมที่จะปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

4. การใช้หลักอุเบกขาในการมองกลาง สุดท้ายการใช้ **อุเบกขา** หรือการมองเป็นกลางในทุกเรื่องเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูป โดยการที่ไม่เอนเอียงหรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่จะใช้ความเป็นกลางในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ซึ่งทำให้การปฏิรูปสามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

5. ผลลัพธ์จากการปฏิรูป การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครองที่ใช้หลักพรหมวิหารธรรมอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้เกิดการพัฒนาศาสนาและทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างพระสงฆ์และศาสนิกชน สามารถบริหารจัดการได้อย่างราบรื่นและไม่เกิดความขัดแย้งในสังคม โดยมีเป้าหมายหลักคือการปฏิรูป **คน** ให้มีใจที่วางกลาง สร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันภายในองค์กรศาสนาและสังคม การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

ในด้านการปกครองนั้นจึงถือเป็นการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการเสริมสร้างความร่วมมือ ความรักและการยอมรับซึ่งกันและกันในทุกภาคส่วนของพระพุทธศาสนาและสังคมอย่างยั่งยืน

พระคิลป์ บุญทอง (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง **การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้** ซึ่งมีการวิจัยที่ครอบคลุมถึงหลายด้าน และนำเสนอผลการศึกษาที่มีข้อค้นพบสำคัญที่สามารถสรุปได้ดังนี้:

1. ผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาคใต้ การดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาคใต้ โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้านของการบริหารนั้น อยู่ในระดับ **ปานกลาง** เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า : ด้าน **การอำนวยการ** มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งหมายความว่าผู้บริหารสามารถดำเนินงานในด้านนี้ได้ค่อนข้างมีประสิทธิภาพรองลงมา คือ ด้าน **การควบคุมดูแล** ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีการควบคุมดูแลอย่างเหมาะสม แต่ยังคงสามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ด้าน **การงบประมาณ** มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาในการจัดการงบประมาณที่มีประสิทธิภาพต่ำ หรืออาจจะเกิดจากการบริหารงบประมาณที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ได้อย่างเพียงพอ

2. ประสิทธิภาพและกระบวนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ผลการศึกษาพบว่า **ประสิทธิภาพและกระบวนการบริหารกิจการคณะสงฆ์** โดยรวมทั้ง 6 ด้านนั้น อยู่ในระดับ **ปานกลาง** และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า: ด้าน **การปกครอง** มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการการปกครองและการจัดการภายในคณะสงฆ์ รองลงมา คือ ด้าน **การสาธารณูปการ** ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนและการบำรุง รักษาสิ่งอำนวยความสะดวกทางศาสนา ด้าน **การสาธารณสงเคราะห์** ซึ่งอาจหมายถึงการช่วยเหลือหรือการสนับสนุนชุมชนหรือสังคมที่มีความต้องการพิเศษ มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ

3. ปัจจัยที่เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้

การศึกษายังพบว่า **ปัจจัยที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้** ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาคใต้ มีการวิเคราะห์และแสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยสำคัญ 4 ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์มากที่สุดในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน

1. **ด้านการควบคุมดูแล** ที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาความเรียบร้อยและปฏิบัติตามข้อกำหนดต่างๆ ของคณะสงฆ์
  2. **ด้านการอำนวยการ** ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการวางแผนในการจัดการงานต่างๆ
  3. **ด้านการงบประมาณ** ที่สะท้อนถึงความสำเร็จในการจัดสรรทรัพยากรทางการเงินเพื่อให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
  4. **ด้านการจัดองค์การบริหารกิจการคณะสงฆ์** ที่มีความสำคัญในแง่ของการบริหารการจัดการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง
- 4) ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนากระบวนการบริหาร

จากผลการศึกษาผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาคใต้ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในอนาคต ดังนี้:

1. การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ควรมีการร่วมมือกันในการกำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงาน โดยมีการประชุมติดตามงานเป็นระยะ เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินงานในทุกขั้นตอน

2. การใช้เทคโนโลยี โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสารและการจัดการ เพื่อให้การบริหารมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในปัจจุบัน

3. การฝึกอบรมและพัฒนาความรู้ ให้กับพระภิกษุสามเณรและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มทักษะในการเผยแผ่ธรรมและพัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ เช่น การเผยแผ่ผ่านสื่อวิทยุและสื่อออนไลน์ การอบรมหลักสูตรวิปัสสนาจารย์ที่มีคุณภาพ และการเตรียมสถานที่สำหรับการพำนักของศรัทธาสาธุชนและพระอาคันตุกะ

4. การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทยให้คงอยู่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและยั่งยืนในพระพุทธศาสนา

การศึกษาโดยพีระศิลป์ บุญทอง (2561) ชี้ให้เห็นถึงภาพรวมของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาคใต้ที่มีระดับความสามารถในการดำเนินงานในด้านต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงการบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยี และการพัฒนาทักษะของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

พระมหาณัฐวุฒิ ฐานวุฑโฒ (เอียดเรือง) และ กันตภณ หนูทองแก้ว (2562) การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการใช้หลัก พรหมวิหารธรรม ซึ่งประกอบด้วย เมตตา, กรุณา, มุทิตา, และ อุเบกขา ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยที่ได้สามารถสรุปประเด็นหลักๆ ได้ดังนี้:

1. ผลการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ผลการศึกษาโดยรวมพบว่า การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น **อยู่ในระดับมาก** โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า: **ด้านเมตตาธรรม** ได้รับการประเมินว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของความเมตตาในกระบวนการบริหารงานต่างๆ ของคณะสงฆ์ และเป็นส่วนที่พระสังฆาธิการให้ความสำคัญมากที่สุดในการทำหน้าที่ รองลงมา คือ **ด้านมุทิตาธรรม** ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการยินดีและสรรเสริญผู้อื่นในการทำงานและการกระทำดี ส่วน **ด้านกรุณาธรรม** พบว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งอาจจะสะท้อนถึงการที่บางครั้งการดูแลหรือช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหายังมีช่องว่างหรือไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วนตามที่คาดหวัง

2. ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหารธรรมตามปัจจัยต่างๆ

การวิจัยยังได้ทำการเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตาม พรชชา, อายุ, วุฒิการศึกษาทางธรรม, และ วุฒิการศึกษาสายสามัญ พบว่า: พรชชา (ระยะเวลาที่เป็นพระภิกษุ) และ วุฒิการศึกษาทางธรรม รวมถึง วุฒิการศึกษาสายสามัญ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสะท้อนถึงการที่พระภิกษุในระดับต่างๆ มีวิธีการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ ส่วน อายุ โดยรวมไม่พบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยอาจจะเกิดจากปัจจัยอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับอายุโดยตรงในการใช้หลักพรหมวิหารธรรม

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา

จากการศึกษายังได้พบว่า: ปัญหาที่เกิดขึ้น ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความแตกต่างกันไปตามบริบทและพื้นที่ ของแต่ละวัด โดยเฉพาะในกรณีที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและวัดที่อยู่ห่างไกล การดำเนินการบริหารอาจจะไม่สามารถทำได้ทั่วถึงเท่าที่ควร เช่น ในกรณีของพระภิกษุผู้น้อยที่ไม่ค่อยมีความใกล้ชิดกับเจ้าคณะ อาจเกิดความบกพร่องในการดูแล แนวทางการแก้ไขปัญหา ที่สำคัญ คือ พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญในการดูแลวัดในเขตที่ตนเองปกครองให้มากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการขาดแคลนความสัมพันธ์หรือการติดตามจากเจ้าคณะ เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์สามารถดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

การศึกษาโดยพระมหาณัฐวุฒิ ฐานวุฑโฒ และ กันตถณ หนูทองแก้ว (2562) แสดงให้เห็นถึงการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมแล้วการใช้หลักธรรมเหล่านี้มีผลในทางบวก แต่ยังมีข้อบกพร่องบางประการที่ต้องแก้ไข เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเพิ่มความใส่ใจในการดูแลวัดในเขตต่างๆ และการใช้ประโยชน์จากการศึกษาทางธรรมและสามัญที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

พระบัวเงิน สุธธมโม (แสงมะณีลาด) (2561) การศึกษาเรื่อง "แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหารธรรมสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอละมาน จังหวัดเซกอง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว" มุ่งเน้นการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารบุคคลในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยเฉพาะในเชิงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรในโรงเรียน ผ่านหลักการของ พรหมวิหารธรรม ซึ่งประกอบด้วย เมตตา, กรุณา, มุทิตา, และ อุเบกขา โดยผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้:

1. ความคิดเห็นของผู้อำนวยการและอาจารย์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการและอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอละมาม จังหวัดเซกอง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในเรื่องการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมทุกด้านมีระดับความคิดเห็นที่ **อยู่ในระดับมาก** ซึ่งสามารถแบ่งรายละเอียดตามแต่ละด้านได้ดังนี้:

ด้านการวางแผนงานบุคคล การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการวางแผนงานบุคคลมุ่งเน้นการบริหารงานบุคคลที่สามารถสร้างผลประโยชน์สูงสุดให้กับบุคลากร โดยผู้อำนวยการและผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการสร้างแผนงานที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการสรรหาบุคคล ในการสรรหาบุคลากร ผู้อำนวยการควรวางแผนการช่วยเหลือบุคลากรที่อาจประสบปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและความมั่นคงในการทำงานให้กับบุคลากร โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังและให้ความสำคัญกับการดูแลจิตใจของทีมงาน

ด้านการพัฒนาบุคคล การพัฒนาบุคคลในโรงเรียน ควรเน้นการยกย่องบุคลากรที่มีผลงานดี และส่งเสริมขวัญกำลังใจในการทำงาน เพื่อให้บุคลากรรู้สึกภูมิใจและมีแรงกระตุ้นในการพัฒนาตนเองต่อไป นอกจากนี้ยังควรมีการแสดงความยินดีและสนับสนุนบุคลากรที่มีความเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพของตน

ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคคล ผู้บริหารควรวางตัวเป็นกลางในการประเมินผลการทำงานของบุคลากร โดยใช้หลักความเป็นธรรมในการประเมินผลงานทั้งในด้านความสำเร็จและความพัฒนา ซึ่งการประเมินจะต้องปราศจากอคติและให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานบุคคลที่เหมาะสม โดยสามารถสรุปได้ดังนี้:

การใช้หลักพรหมวิหารธรรม ในการบริหารงานบุคคลจะทำให้ผู้บริหารสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับบุคลากร และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมที่มีความเป็นธรรมและเสมอภาค

การวางแผนที่มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้การบริหารบุคลากรในโรงเรียนมีความชัดเจนและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ทำให้บุคลากรทุกคนมีแนวทางในการพัฒนาตนเองที่ตรงกับความต้องการ

การสนับสนุนและดูแลบุคลากร ในเวลาที่เกิดปัญหาจะช่วยเพิ่มขวัญกำลังใจในการทำงาน และทำให้บุคลากรรู้สึกว่าได้รับการดูแลจากผู้อำนวยการ

การประเมินผลอย่างเป็นธรรม สามารถส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างเต็มที่และมีความรู้สึกว่าการผลงานของตนจะได้รับการประเมินและยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน

การศึกษาเรื่อง **แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหารธรรม** ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอละแมม จังหวัดเชกอน พบว่า การใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารงานบุคคลเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการสร้างขวัญกำลังใจและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและบุคลากรอย่างมีคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับการวางแผน การสรรหา การพัฒนา และการประเมินผลอย่างเป็นธรรม เพื่อให้การบริหารงานบุคคลสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีในองค์กร

พระศรีณยวุฒิ ป. ปญญาพหุโล (จินดาไพสิฐ), พระมหากฤษฎา กิตติโสภณ, และธิดิวุฒิ หมั่นมี (2562, หน้า 33-44) ได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในด้านต่างๆ และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นดังกล่าวตามปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ผลการศึกษา จากการศึกษาค้นคว้า พบว่าพระสงฆ์ในอำเภอดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการใน 4 ด้านหลัก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.03 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์มีการรับรู้และให้ความสำคัญต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในระดับสูง เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.05 สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของพระสังฆาธิการเพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานคณะสงฆ์ให้ดียิ่งขึ้น

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ การศึกษายังได้เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาทางนักรธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ

อายุและวุฒิการศึกษาทางนักรธรรม: ผลการศึกษาพบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน และมีวุฒิการศึกษาทางนักรธรรมที่ต่างกัน ไม่มีความเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายความว่าปัจจัยเหล่านี้ไม่ได้มีผลต่อการรับรู้บทบาทของพระสังฆาธิการ

พรรษา วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ: พบว่ามีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ในสมณเพศและระดับการศึกษาที่สูงขึ้นอาจมีผลต่อมุมมองเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการ โดยเฉพาะในแง่ของการบริหารและการพัฒนาคณะสงฆ์

ข้อเสนอแนะ

เพื่อพัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรมีการดำเนินการในแนวทางต่อไปนี้:

1. **ด้านการออกนโยบาย** ควรกำหนดนโยบาย วางแผนงาน และมาตรการที่เป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนนโยบายควรมีเป้าหมายที่ชัดเจน ครอบคลุมทุกมิติของการปกครองคณะสงฆ์ และสามารถนำไปใช้ได้จริง

2. **ด้านการวางรูปแบบโครงสร้างองค์กร** ควรมีการจัดโครงสร้างองค์การคณะสงฆ์ให้เหมาะสมโดยกำหนดตำแหน่งหน้าที่และสายการบังคับบัญชาให้ชัดเจนบุคลากรที่ดำรงตำแหน่งต่างๆ ควรได้รับการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่เหมาะสม โดยพิจารณาทั้งความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และความเสียสละในการปฏิบัติงาน

3. **ด้านการแต่งตั้งบุคลากร** ควรมีการสรรหาบุคลากรที่เหมาะสมมาดำรงตำแหน่งสำคัญในคณะสงฆ์ควรมีการกำกับดูแลและมอบหมายงานให้แก่แต่ละฝ่ายอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนงานที่กำหนดไว้

การศึกษานี้ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี โดยชี้ให้เห็นถึงระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ในภาพรวมและรายด้าน ตลอดจนการเปรียบเทียบความคิดเห็นตามปัจจัยส่วนบุคคล ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการบริหารงานคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของพระสงฆ์และสังคมพุทธศาสนาโดยรวมได้ดียิ่งขึ้น

พระปลัดพิชิต โยมา และคณะ (2563, หน้า 238-251) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในอำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพระสงฆ์ในด้านต่างๆ และเปรียบเทียบความคิดเห็นตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า : พระสงฆ์มีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในระดับสูงในทุกด้าน ได้แก่:

1. **ด้านคุณภาพผู้เรียน** - พระสงฆ์คาดหวังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ที่เหมาะสมกับบทบาทของตนในคณะสงฆ์ รวมถึงสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

2. **ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ** - ควรมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องกับบริบทของสังคมและศาสนา และส่งเสริมให้พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

3. **ด้านการบริหารจัดการ** - ควรมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน และสามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านปัจจัยเกื้อหนุน - ควรมีทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอ ทั้งบุคลากร งบประมาณ และอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการศึกษา

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคาดหวังของพระสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา และระดับการศึกษา พบว่า: ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในกลุ่มที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาในระดับใกล้เคียงกัน

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในอำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรดำเนินการตามแนวทางต่อไปนี้:

1. ส่งเสริมการบวชเรียน คณะสงฆ์ควรร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการบวชเรียนและส่งเสริมให้มีผู้เข้ารับการศึกษาคณะสงฆ์มากขึ้น ควรมีการจัดอบรมพระนวกะที่เพิ่งบวชใหม่ให้มีความรู้พื้นฐานทางศาสนาและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง

2. พัฒนาบุคลากรด้านการศึกษา เจ้าคณะปกครองควรสนับสนุนให้บุคลากรเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีขึ้นไป เพื่อให้มีความรู้ด้านการบริหารและการจัดการศึกษาที่ดีขึ้นควรมีการจัดอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของครูสอนพระปริยัติธรรมให้สามารถสอนในรูปแบบที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน หลักสูตรการเรียนการสอนควรลดการพึ่งพาตำราเพียงอย่างเดียวและเพิ่มการเรียนรู้เชิงปฏิบัติให้มากขึ้นควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และส่งเสริมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

4. เพิ่มงบประมาณและทรัพยากร คณะสงฆ์ควรร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการจัดหางบประมาณเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการพัฒนาการศึกษาควรเพิ่มจำนวนบุคลากรด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ รวมถึงปรับปรุงอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ทันสมัยและเพียงพอ

จากผลการศึกษาพบว่าพระสงฆ์มีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในระดับสูงในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านคุณภาพผู้เรียนและการบริหารจัดการ การเปรียบเทียบความคิดเห็นตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้ในการวางแผนและพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเน้นการร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน การพัฒนาบุคลากร การปรับปรุงหลักสูตร และการจัดหาแหล่งทรัพยากรเพิ่มเติม

พระมหาสมเกียรติ เขมจาริญาโณ (2565, หน้า 21-30) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิวัฒนาการทางโครงสร้างและบทบาทของคณะสงฆ์ไทยภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และ

กฎหมาย ผลการศึกษาพบว่า : ระบบการปกครองคณะสงฆ์ไทยมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องโดยแบ่งออกเป็นช่วงสำคัญ ดังนี้:

1. ยุครัชกาลที่ 5 - เป็นช่วงที่มีการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นระบบระเบียบมากขึ้น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์และทรงควบคุมการบริหารงานคณะสงฆ์โดยตรง มีการจัดแบ่งอำนาจเป็นส่วน ๆ ตามหน้าที่และเขตปกครอง
2. ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) - เป็นจุดเริ่มต้นของการกำหนดโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่ชัดเจน มีการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขของคณะสงฆ์ และจัดตั้งคณะปกครองเพื่อกำกับดูแลกิจการคณะสงฆ์ทั่วประเทศ
3. พ.ศ. 2484 - มีการจัดตั้ง "สังฆสภา" และ "สังฆมนตรี" เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมถึง "คณะวินัยธร" ซึ่งทำหน้าที่พิจารณาคดีความผิดของพระสงฆ์
4. การกลับมาใช้มหาเถรสมาคม - ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองหลายครั้ง คณะสงฆ์ไทยได้กลับมาใช้มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จนถึงปัจจุบัน
5. การแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ - มีการแก้ไขและปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หลายครั้ง เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย โดยเน้นการกระจายอำนาจ การบริหารที่เป็นระบบ และการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาในทางปฏิบัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

บางมาตราของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ยังบัญญัติไม่ชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาในการตีความและการนำไปใช้ในการบริหารงานคณะสงฆ์ควรมีการแก้ไขให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และคำนึงถึงบทบาทของคณะสงฆ์ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2. แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์

ควรปรับโครงสร้างการปกครองให้มีความคล่องตัวขึ้น โดยเน้นการกระจายอำนาจและเพิ่มความเป็นอิสระในการบริหารงานของคณะสงฆ์ระดับต่าง ๆ ควรเพิ่มกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจในคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นธรรมในการบริหารงาน

3. การเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรคณะสงฆ์

ควรมีการอบรมและพัฒนาพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการบริหารงานคณะสงฆ์ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและการบริหารที่มีประสิทธิภาพส่งเสริมให้พระสงฆ์ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารและนำองค์ความรู้มาพัฒนาคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

4. การบูรณาการการปกครองคณะสงฆ์กับภาครัฐและภาคประชาสังคม

คณะสงฆ์ควรทำงานร่วมกับภาครัฐและภาคประชาสังคมมากขึ้น เพื่อให้เกิดการสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นต่อการพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดแนวทางการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ เพื่อให้การบริหารงานมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ไทยมีพัฒนาการที่เป็นระบบมากขึ้น ตั้งแต่ยุครัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารหลายครั้งเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ปัจจุบันการบริหารงานของคณะสงฆ์ยังคงใช้ระบบมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์กลางในการกำกับดูแล อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาในเชิงปฏิบัติที่ควรได้รับการแก้ไข เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม

กัณฑ์ หนุทองแก้ว (2564) การศึกษางานวิจัยเรื่อง “พระเจ้าศรีธรรมโศกราชกับรูปแบบการปกครองของเมืองสิบสอง นักษัตรเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี” มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการ ปกครองในสมัยพระเจ้าศรีธรรมโศกราชเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี 2. เพื่อศึกษารูปแบบการ ปกครองของเมืองสิบสองนักษัตรเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี 3. เพื่อบูรณาการหลักการปกครองใน สมัยพระเจ้าศรีธรรมโศกราชกับรูปแบบการปกครองของเมืองสิบสองนักษัตรเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

ผลการวิจัยพบว่า : 1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองในสมัยพระเจ้าศรีธรรมโศกราชเพื่อการบริหารจัดการ บ้านเมืองที่ดี จะเป็นหลักการปกครอง หลักการบริหารจัดการ ที่ผนวกแนวคิดจากหลากหลายมุมมองของ การปกครองและการบริหาร ซึ่งพบว่า การปกครองในสมัยพระเจ้าศรีธรรมโศกราชที่สามารถนำสู่การ บริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี เป็นการปรับวิถีคิด วิธีการบริหาร ราชการของประเทศไทยใหม่ทั้งระบบ โดยกำหนดเจตนารมณ์ของแผ่นดินขึ้นมาเพื่อทุกคน ทุกฝ่ายในประเทศไทย ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกัน จัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ แก้ปัญหา พัฒนานำพาแผ่นดินนี้ไปสู่ความมั่นคง ความสงบสันติสุข มีการพัฒนา ที่ยั่งยืนและก้าวไกล ด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการ ดำเนินการเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการ บ้านเมือง ในลักษณะที่พึงประสงค์ คือ มีการทำงานที่โปร่งใส มีส่วนร่วม ส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรม ความ ไว้วางใจในสังคม และทำให้เกิดการบริหารงานที่มี คุณภาพและเสมอภาค มีการใช้กระบวนการตัดสินใจ ร่วมกันของส่วนรวม และการนำผลการตัดสินใจ ไปปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการที่ดี โดยการใช้วิธีการ ทบทวน ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง โดยให้มี เป้าหมาย 3 ประการ คือ 1. เกิดความผาสุกและความเป็นอยู่ ที่ดีของประชาชน 2. ความสงบและความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม 3. ประโยชน์สูงสุดของบ้านเมือง

2. รูปแบบการปกครองของเมืองสิบสองนักษัตรเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี จะมีแนวทาง คือ การกระจายอำนาจสำหรับการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการปกครองแก่พื้นที่ ซึ่งเป็นการถ่ายโอน อำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจจากการบริหารระดับบนสู่ระดับล่างที่นำมาสู่การบริหารจัดการ เป็นลำดับขั้นตอน ให้ประชาชนได้มีส่วนในการบริหารงานชุมชนท้องถิ่น ตามเจตนารมณ์ของประชาชนมากขึ้น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการบ้านเมืองของรัฐในระบบประชาธิปไตย และรูปแบบการ

ปกครองสิบสองนักษัตร เป็นรูปแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ยึดหลักธรรมาภิบาล ผู้นำยึดหลักการ ปกครองโดยธรรม ใช้แนวทางในการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมของประเทศ โดยใช้ระบบการมีส่วนร่วมทุกภาค ภาคีเครือข่าย ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ในความถูกต้องเป็นธรรม ตามหลักพื้นฐานที่สอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการ บ้านเมืองที่ดี โดยสิ่งที่เป็นรูปแบบการปกครองของเมืองสิบสองนักษัตร จะเป็นตัวอย่างที่ดีอย่างหนึ่งที่ นำมาใช้สำหรับการปกครองเพื่อการบริหารจัดการที่ดีของประเทศต่อไป

3. บูรณาการหลักการปกครองในสมัยพระเจ้าศรีธรรมโศกราชกับรูปแบบการปกครองของเมืองสิบสองนักษัตรเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี คือ การผสมผสานแนวคิดการปกครองเพื่อการบริหารจัดการที่ดี ตามหลักธรรมาภิบาล ผสมกับหลักการตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการ บ้านเมืองและสังคมที่ดี ผสมหลักคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับ หลักการปกครองในสมัยพระเจ้าศรีธรรมโศกราชกับรูปแบบการปกครองของเมืองสิบสองนักษัตร คือ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ แก้ปัญหา กระจายอำนาจสู่ส่วนรวม เน้นความ โปร่งใสและการมีส่วนร่วมของภาคภาคี ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การจัดการ เพื่อนำสู่การปฏิบัติ ด้วยหลัก ความตระหนัก มีการรับรู้ และมีการตรวจสอบสิ่งที่ได้มา คือการทบทวน การปรับปรุง เพื่อนำสู่การ เปลี่ยนแปลง (Reskill, Upskill, New skill) ที่ทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สังคม ประเทศชาติ เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับ “พระเจ้าศรีธรรมโศกราชกับรูปแบบการปกครองของ เมืองสิบสองนักษัตร เพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี” ที่เรียกว่า “NAKSAD MODEL” คือ N = Network (มีส่วนร่วม) A = Assessment (ติดตามประเมินผล) K = Knowledge (การเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ) S = System analyst and Design (พัฒนาระบบอย่างต่อเนื่อง) A = Attribution (สนับสนุนสู่ เป้าหมาย) D = Decentralization (การกระจายอำนาจ)

พระครูสมุห์สุพจน์ สุกกิจโจ (อินทะชัย) (2565 หน้า) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดตามทัศนคติ ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดตามทัศนคติของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี มีทัศนคติเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้

พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D. = ๐.๔๐๖) การวิเคราะห์การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดตามทัศนคติของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานีโดยแบ่ง ลักษณะบุคคล พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีทัศนคติต่อการการประยุกต์ใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดตามทัศนคติของพระสงฆ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดตามทัศนคติของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานีพบว่า พระสงฆ์นั้นยังขาดทักษะและความสามารถในการจัดการบริหารองค์กร ขาดงบประมาณในการสนับสนุน ควรส่งเสริมด้านทุนช่วยเหลือจากภาครัฐและภาคเอกชนในการที่จะทำสื่อเพื่อการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัยยิ่งขึ้นในเชิงรุกโดยการใช้สื่อเทคโนโลยีด้านสร้างปฏิสังขรณ์ดูแลาวรวัดผู้ที่มีความรู้ความสามารถวัดกับชุมชนขาดการติดต่อประสานงานที่ดีต่อกันในการจัดกิจกรรม

นภัทสรณ์ พรหมแก้ว (2564 หน้า15-16) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านกรุณามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา ส่วนด้านเมตตา มีค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุด 2) ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานวิชาการของ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช พบว่า มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงาน วิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช คือ ครูควรที่จะ ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานทุกคนด้วยความยุติธรรม วางใจเป็นกลาง มองให้เห็นถึงปัญหาที่แท้จริง คำสำคัญ: การประยุกต์, การบริหารงานวิชาการ, พรหมวิหาร

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

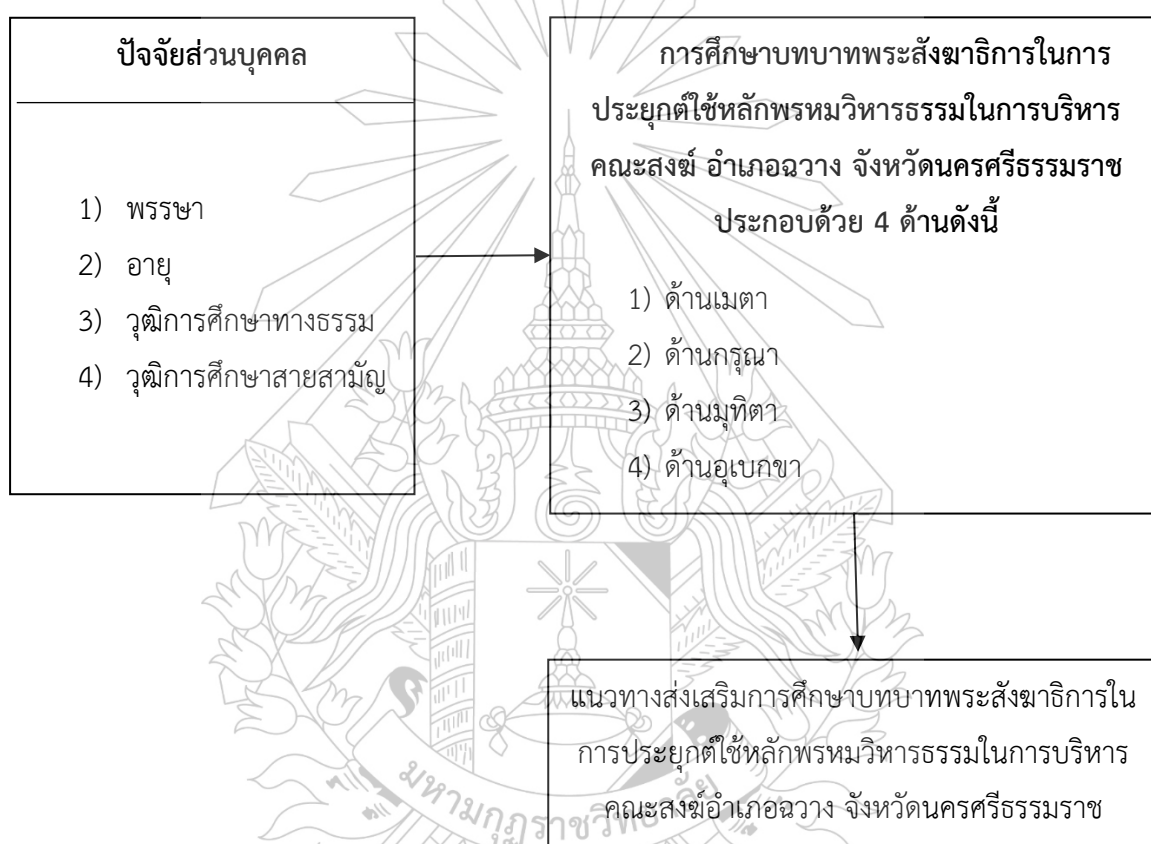
จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

ตัวแปรตาม

(Dependent Variables)

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา” การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mix Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งทั้งสองเครื่องมือช่วยเสริมการเก็บข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นภาพรวม และสามารถนำไปวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยนี้มีขั้นตอนและกระบวนการวิจัยที่ครอบคลุมถึงการศึกษาเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำไปสู่การเข้าใจในหลักการบริหารคณะสงฆ์ที่สอดคล้องกับหลักพรหมวิหารธรรม

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ พระภิกษุในอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 113 รูป (ข้อมูลจาก สถิติพระจำพรรษาอำเภอฉวาง, 2567)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

พระภิกษุในอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 113 รูป

3.1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth Interview) กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งประกอบด้วย

ลำดับ	รายนาม	จำนวน
1	เจ้าคณะอำเภอฉวาง	1
2	เจ้าคณะตำบลนาเกาะ	1
3	เจ้าคณะตำบลนาแวง	1
4	เจ้าคณะตำบลละอาย	1
5	เจ้าคณะตำบลไสหาร้า	1
6	เจ้าอาวาสวัดมะปรางงาม	1
7	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช	1

ตารางที่ 3.1 แสดงรายนามกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.2.1 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้คือ พระสงฆ์ที่จำวัดในเขตอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 113 รูป ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากจำนวนพระภิกษุในวัดต่าง ๆ ภายในอำเภอฉวาง โดยกำหนดให้พระสงฆ์ทุกรูปในพื้นที่ดังกล่าวเป็น กลุ่มตัวอย่าง ของการวิจัยเชิงปริมาณ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการศึกษาหัวข้อที่เกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ แยกเป็นรายวัดได้ ดังนี้

ลำดับ	รายชื่อวัด	จำนวนพระภิกษุ/รูป
1	วัดมะปรางงาม	7
2	วัดปรายระแนะ	2
3	วัดอินทรสุนทราราม	5
4	วัดสวนอาย	5
5	วัดบุญประสิทธิ์	3
6	วัดวังสะพาน	10
7	วัดกะเปียด	5
8	วัดนาเกลือ	3

ลำดับ	รายชื่อวัด	จำนวนพระภิกษุ/รูป
9	วัดควนยุง	5
10	วัดสุวรรณาราม	7
11	วัดสามัคคีอนุกุล	7
12	วัดโคกหาด	6
13	วัดสุวรรณประดิษฐาราม	3
14	วัดลอยโพธาราม	6
15	วัดศิลา	6
16	วัดห้วยทรายขาว	4
17	วัดไม้เรียง	1
18	วัดมะเฟือง	6
19	วัดหาดสูง	8
20	วัดโคกเมรุ	3
21	วัดควนมะปริง	5
22	วัดรังษีบูรณาราม	6
รวม	22 วัด	113 รูป

ตารางที่ 3.2 แสดงรายชื่อวัด และ จำนวนพระภิกษุ

3.2.2 วิธีเลือกตัวอย่างสัมภาษณ์

ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 รูป ได้แก่

ลำดับ	รายนาม	ตำแหน่ง
1	พระครูบัณฑิตธรรมรัต	เจ้าคณะอำเภอฉวาง
2	พระครูปัญญาสิริสุนทร	เจ้าคณะตำบลนาเกาะชะ
3	พระครูปัญญาธีธรรม	เจ้าคณะตำบลนาแวง
4	เจ้าอธิการคมกริช อมโร	เจ้าคณะตำบลละอาย
5	พระอธิการกิตติพงศ์ ยสชาติ	รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลไสหัว
6	พระอธิการमाणพ ปิยธมโม	เจ้าอาวาสวัดมะปรางงาม
7	นายเสน่ห์ สิงห์นุ้ย	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 3.3 แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเลือกกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลจากบุคคลที่มีตำแหน่งสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารงานคณะสงฆ์ในพื้นที่ ซึ่งจะสามารถให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและมีความหมายในการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชได้อย่างเต็มที่

ทั้งนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึกจะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดมากขึ้น ซึ่งไม่สามารถได้จากการใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียว เพราะจะทำให้ได้เข้าใจถึงมุมมองและประสบการณ์ของผู้ที่มีบทบาทในการบริหารงานคณะสงฆ์อย่างแท้จริง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยโดยใช้ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้ารวบรวมจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ซึ่งได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

3.3.1 แบบสอบถาม

มีลักษณะคำถามแบบปลายปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ชุด มีรายละเอียดประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) จำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย

- พรรษา (จำนวนปีที่อุปสมบท)
- อายุ (อายุของผู้ตอบ)
- วุฒิการศึกษาทางธรรม (ระดับการศึกษาทางพระพุทธศาสนา)
- วุฒิการศึกษาสามัญ (ระดับการศึกษาทางโลก)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) จำนวน 24 ข้อ ประกอบด้วย

1) ด้านเมตตา	จำนวน 6 ข้อ
2) ด้านกรุณา	จำนวน 6 ข้อ
3) ด้านมุทิตา	จำนวน 6 ข้อ
4) ด้านอุเบกขา	จำนวน 6 ข้อ

โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิด ลิเคิร์ท (Likert Scale) โดยกำหนดค่าต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ 5
มาก	มีค่าเท่ากับ 4
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ 3
น้อย	มีค่าเท่ากับ 2
น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ 1

การใช้มาตราส่วนลิเคิร์ทช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวัดระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างละเอียดและมีความชัดเจน

3.3.2 แบบสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ 1 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 บัณฑิตสัมภาษณ์บุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ด้วยการกรอกข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริงเท่าที่สามารถเปิดเผยได้

ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.4.1 การศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อรวบรวมเนื้อหาสาระจากการศึกษาค้นคว้าที่ได้มาดังกล่าวนำมากำหนดเป็นกรอบให้ตรงกับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูล ในการสร้างแบบสอบถาม แล้วร่างแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.4.2 สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยใช้คำถาม 2 ประเภท คือ แบบปลายปิด (Close - ended Question) และแบบปลายเปิด (Open-ended Question) ประกอบกัน ซึ่งเป็นการดัดแปลงเครื่องมือจากแบบสอบถามที่ได้เคยผ่านการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability)

3.4.3 นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์แก้ไขปรับปรุง ให้ถูกต้องและชัดเจน เหมาะสม ทั้งเนื้อหาสาระ และการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา แล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม

3.4.4 นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จ ความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และเหมาะสมของข้อความคำถามนำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

3.4.5 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item – Objective Congruence : (IOC) มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.66-1.00

3.4.6 เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องเสร็จแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ พระในอำเภอช้างกลาง ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .972

3.4.7 นำเครื่องมือที่สมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

3.4.8 นำผลจากการเก็บข้อมูลที่ครบถ้วนมาวิเคราะห์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามลำดับ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 แจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบตามจำนวนที่กำหนดไว้

3.5.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคืนด้วยตนเอง

3.5.3 เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว จำนวน 113 ชุด คิดเป็น ร้อยละ 100% จึงตรวจสอบความสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูล

3.5.4 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

3.5.5 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.6.1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับอธิบายลักษณะสถานภาพของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

3.6.2 วิเคราะห์การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

3.6.3 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

3.6.4 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ มีสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

3.7.1 การหาค่าร้อยละ (Percentage)

สูตร :

$$P = \frac{X \times 100}{N}$$

P = ค่าร้อยละ

X = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

N = จำนวนประชากร

3.7.2 การหาค่าเฉลี่ย (Mean)

สูตร :

$$\mu = \frac{\sum x}{N}$$

μ = ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม

N = จำนวนประชากร

3.7.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สูตร :

$$S = \sqrt{\frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

S = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

$\sum fx$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละระดับ

N = จำนวนประชากร

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่องการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จ.นครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช 2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสรุปผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิจัยข้อมูล

4.5 สรุป

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

μ แทน ค่าเฉลี่ย

σ แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

N แทน จำนวนประชากร

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขั้นตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.3.2 การศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช

4.3.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษามหาวิทยาลัยพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช

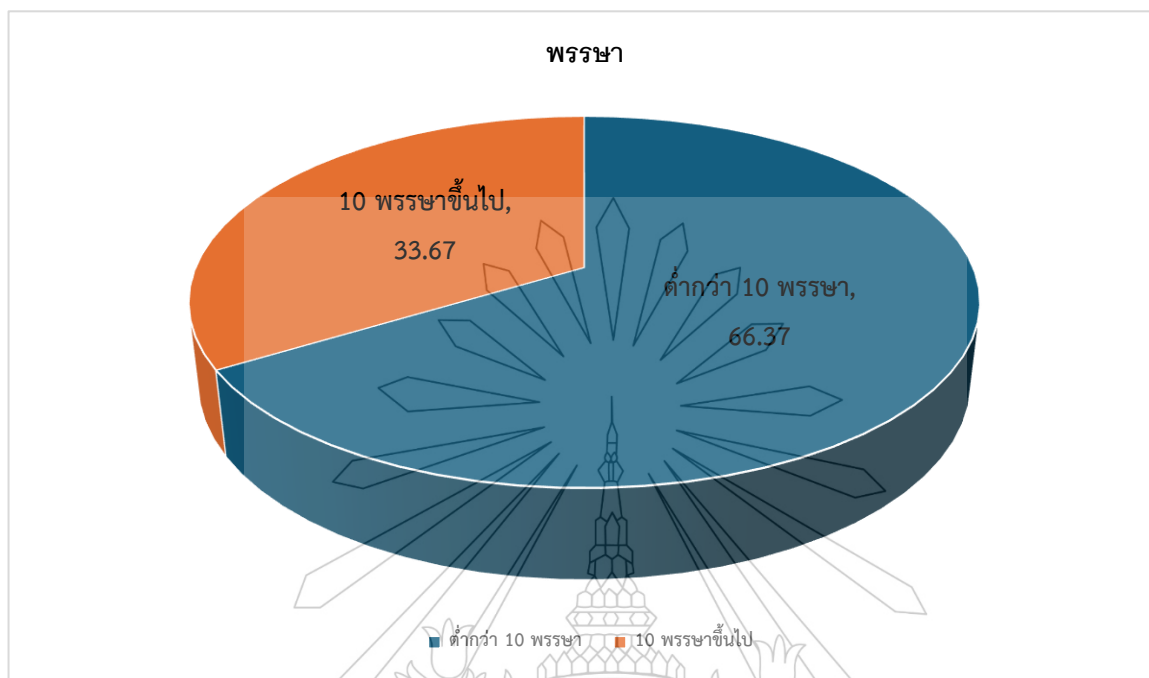
4.3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การศึกษามหาวิทยาลัยพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 4.1-4.4

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามพรรษา

(N=113)		
ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
พรรษา		
ต่ำกว่า 10 พรรษา	75	66.37
10 พรรษาขึ้นไป	38	33.63
รวม	113	100.00

จากตารางที่ 4.1 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพรocha ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 113 รูป ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีพรocha ต่ำกว่า 10 พรocha ร้อยละ 66.37 รองลงมา 10 พรocha ขึ้นไป ร้อยละ 33.63 สามารถสรุปเป็นแผนภูมิภาพดังนี้

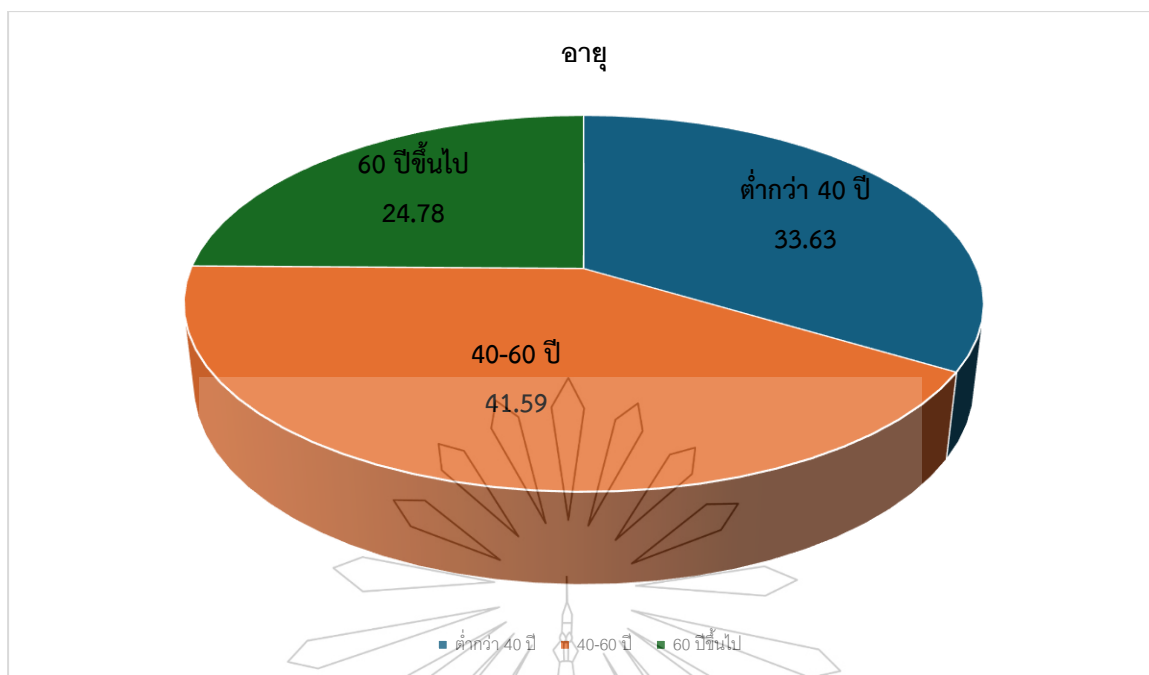

ภาพที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามพรocha

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

(N=113)		
ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 40 ปี	38	33.63
41-60 ปี	47	41.59
61 ปีขึ้นไป	28	24.78
รวม	113	100.00

จากตารางที่ 4.2 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 113 รูป ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มี อายุ 41-60 ปี ร้อยละ 41.59 รองลงมา อายุ ต่ำกว่า 40 ปี ร้อยละ 33.63 และอายุ 61 ปีขึ้นไป ร้อยละ 24.78 ตามลำดับ สามารถสรุปเป็นแผนภูมิภาพดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

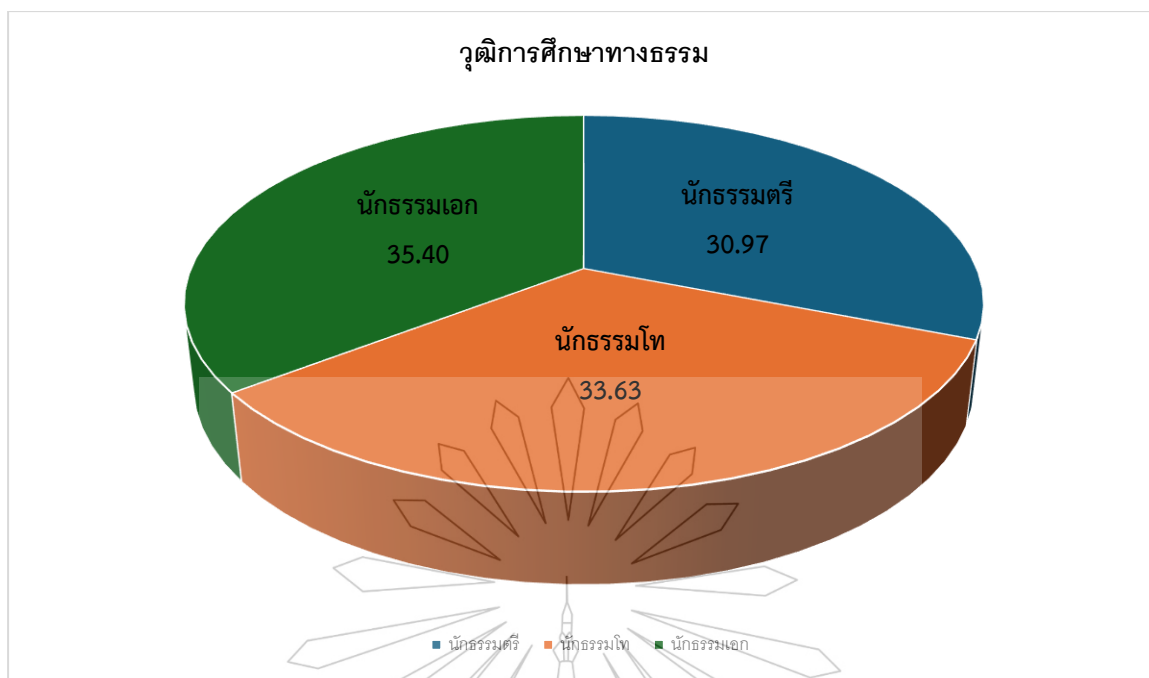
ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิการศึกษาทาง
ธรรม

(N=113)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมตรี	35	30.97
นักธรรมโท	38	33.63
นักธรรมเอก	40	35.40
รวม	113	100.00

จากตารางที่ 4.3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 113 รูป ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มี นักธรรมเอก ร้อยละ 35.40 รองลงมา นักธรรมโท ร้อยละ 33.63 และ นักธรรมตรี ร้อยละ 30.97 ตามลำดับ สามารถสรุปเป็นแผนภูมิภาพดังนี้

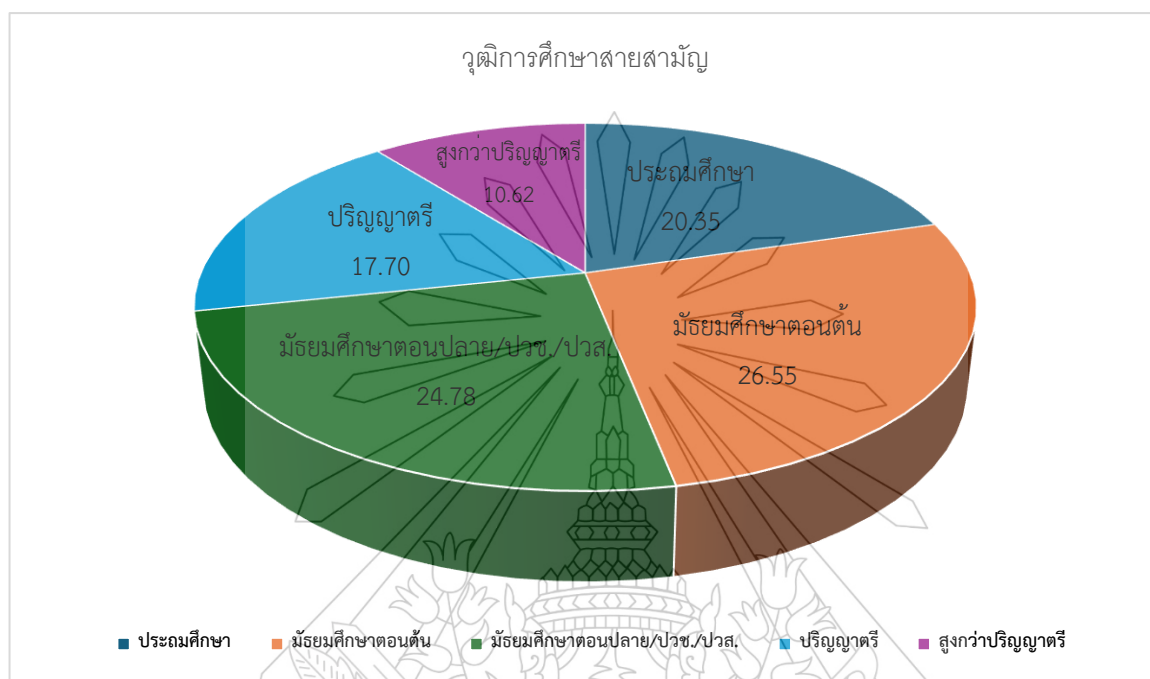
ภาพที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ

(N=113)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาสายสามัญ		
ประถมศึกษา	23	20.35
มัธยมศึกษาตอนต้น	30	26.55
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปวส.	28	24.78
ปริญญาตรี	20	17.70
สูงกว่าปริญญาตรี	12	10.62
รวม	113	100.00

จากตารางที่ 4.4 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 113 รูป ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 26.55 รองลงมา มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปวส. ร้อยละ 24.78 ประถมศึกษา ร้อยละ 20.35 ปริญญาตรี ร้อยละ 17.70 และ สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ

10.62 ตามลำดับ สามารถสรุปเป็นแผนภูมิภาพดังนี้

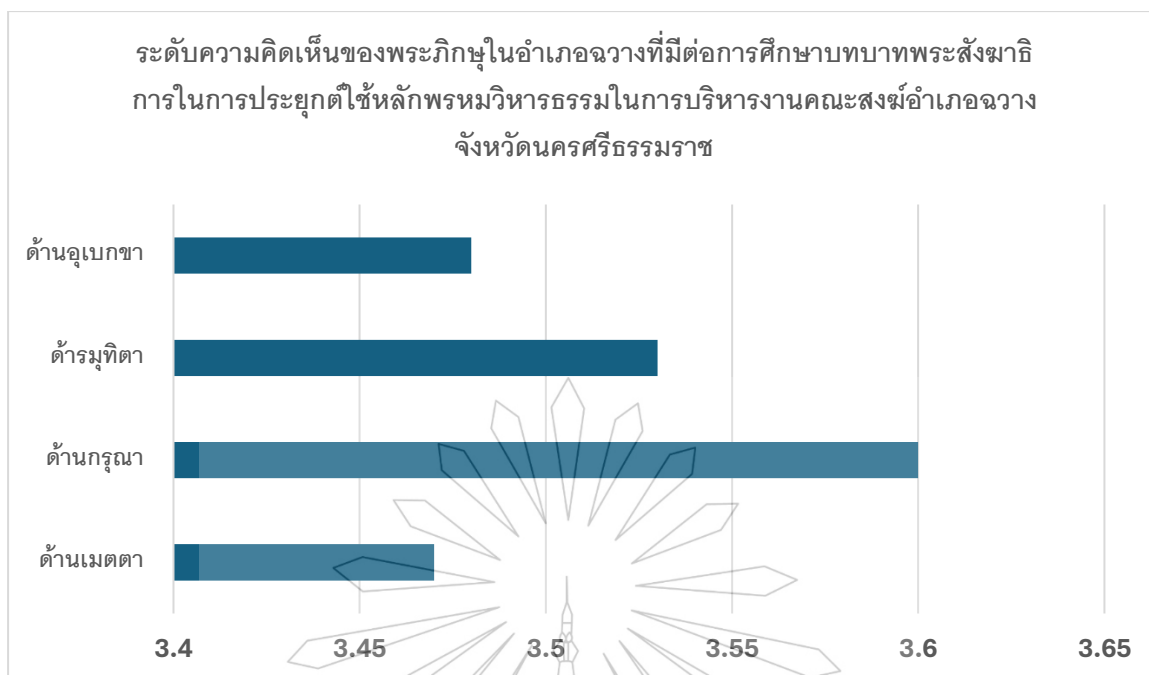
ภาพที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ

4.3.2 การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 4.5-4.9

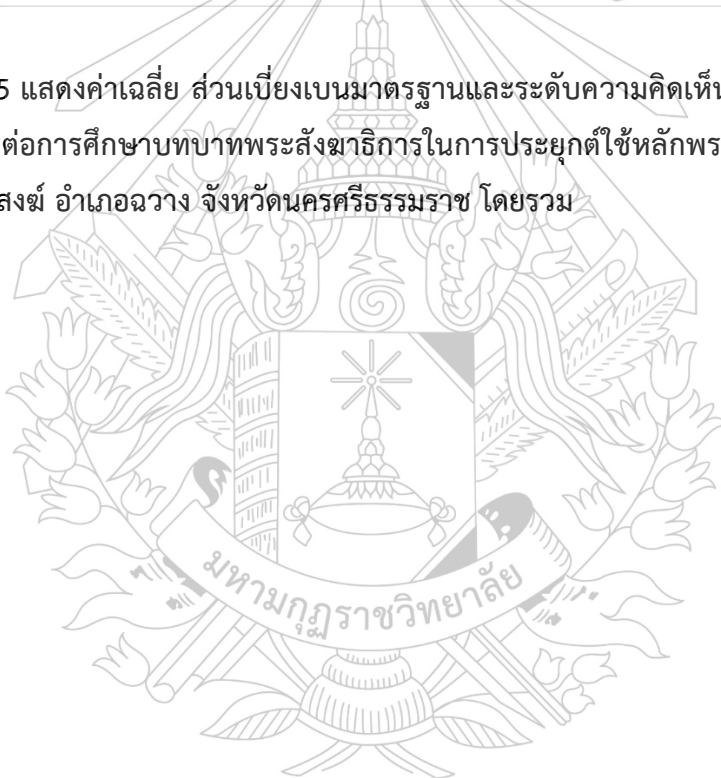
ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอดวาง ที่มีต่อการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม

การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปลผล
ด้านเมตตา	3.47	0.83	ปานกลาง
ด้านกรุณา	3.60	0.90	มาก
ด้านมุทิตา	3.53	0.87	มาก
ด้านอุเบกขา	3.48	0.81	ปานกลาง
รวม	3.52	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอดวางที่มีต่อการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.52$) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกรุณา มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ ($\mu = 3.60$) รองลงมา คือ ด้านมุทิตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.53$) ด้านอุเบกขา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.48$) และ ด้านเมตตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.47$) ตามลำดับ

ภาพที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอฉวาง ที่มีต่อการศึกษาดูงานพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุใน
อำเภอฉวางที่มีต่อการศึกษาดุสิตพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการ
บริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามด้านเมตตา

ข้อ	ด้านเมตตา	ระดับความคิดเห็น		
		μ	σ	แปลผล
1	พระสังฆาธิการปฏิบัติต่อพระภิกษุและสามเณรในปกครองด้วยความเมตตาและไมตรีจิต มากน้อยเพียงใด	3.30	0.82	ปานกลาง
2	พระสังฆาธิการสนับสนุนให้พระในวัดปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่ด้วยจิตใจเปี่ยมเมตตาและปราศจากอคติ มากน้อยเพียงใด	3.36	0.86	ปานกลาง
3	พระสังฆาธิการมีเมตตาต่อพระภิกษุ สามเณร และนักเรียนในการส่งเสริมการศึกษาทางพระพุทธศาสนา มากน้อยเพียงใด	3.64	0.81	มาก
4	มีเมตตาในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้มีโอกาสทางการศึกษา มากน้อยเพียงใด	3.45	0.82	ปานกลาง
5	พระสังฆาธิการมีการริเริ่มโครงการพัฒนาวัดและชุมชนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มากน้อยเพียงใด	3.65	0.78	มาก
6	ร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมสงเคราะห์ประชาชน มากน้อยเพียงใด	3.45	0.86	ปานกลาง
รวม		3.47	0.83	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.6 พบว่า พระภิกษุในอำเภอฉวางมีความคิดเห็นต่อ การศึกษาดุสิตพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมด้านเมตตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.47$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านเมตตา พบว่า พระภิกษุในอำเภอฉวางมีความคิดเห็นต่อการศึกษาดุสิตพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกเป็นรายข้อที่มีระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการมีการริเริ่มโครงการพัฒนาวัดและชุมชนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ($\mu = 3.65$) รองลงมา คือพระสังฆา

การมีเมตตาต่อพระภิกษุ สามเณร และนักเรียนในการส่งเสริมการศึกษาทางพระพุทธศาสนา มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.64$) และระดับน้อยสุด คือ พระสังฆาธิการปฏิบัติต่อพระภิกษุและสามเณรในปกครองด้วยความเมตตาและไมตรีจิต มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.30$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอฉวางที่มีต่อการศึกษาทบหาพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามด้านกรรณา

ข้อ	ด้านกรรณา	ระดับความคิดเห็น		
		μ	σ	แปลผล
1	พระสังฆาธิการช่วยเหลือพระภิกษุและสามเณรที่มีปัญหาหรือเดือดร้อนด้วยความกรรณา มากน้อยเพียงใด	3.49	0.89	ปานกลาง
2	พระสังฆาธิการมีการให้คำปรึกษาหรือสอนธรรมะแก่ญาติโยมที่กำลังเผชิญปัญหา มากน้อยเพียงใด	3.92	0.79	มาก
3	พระสังฆาธิการช่วยเหลือและให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่ผู้เรียนที่ขาดทุนทรัพย์ มากน้อยเพียงใด	3.72	0.95	มาก
4	พระสังฆาธิการมีจัดหาทุนการศึกษาด้วยเจตนาแห่งกรรณาแก่พระภิกษุ สามเณร และนักเรียนผู้ยากไร้ มากน้อยเพียงใด	3.43	0.98	ปานกลาง
5	บูรณาการในการช่วยเหลือชุมชนในการสร้างหรือปรับปรุงสาธารณูปโภค มากน้อยเพียงใด	3.62	0.82	มาก
6	ร่วมส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการบรรเทาทุกข์ และสงเคราะห์ประชาชนในยามวิกฤต มากน้อยเพียงใด	3.42	0.87	ปานกลาง
รวม		3.60	0.90	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า พระภิกษุในอำเภอฉวางมีความคิดเห็นต่อ การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมด้านกรณามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.60$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านกรณา พบว่า พระภิกษุในอำเภอฉวางมีความคิดเห็นต่อการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกเป็นรายข้อที่มีระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการมีการให้คำปรึกษาหรือสอนธรรมะแก่ญาติโยมที่กำลังเผชิญปัญหา มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.92$) รองลงมา คือ พระสังฆาธิการช่วยเหลือและให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่ผู้เรียนที่ขาดทุนทรัพย์ มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.72$) และระดับน้อยสุด คือ ร่วมส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการบรรเทาทุกข์และสงเคราะห์ประชาชนในยามวิกฤต มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ($\mu = 3.42$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุใน
อำเภอฉวางที่มีต่อการศึกษาทบหาพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการ
บริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามด้านกรณ

ข้อ	ด้านมูทิตา	ระดับความคิดเห็น		
		μ	σ	แปลผล
1	พระสังฆาธิการรู้สึกยินดีและสนับสนุนความสำเร็จของ พระในปกครองอย่างจริงใจ มากน้อยเพียงใด	3.54	0.79	มาก
2	พระสังฆาธิการรู้สึกยินดีเมื่อเห็นญาติโยมสนใจการ ปฏิบัติธรรมและมีความก้าวหน้า มากน้อยเพียงใด	3.60	0.82	มาก
3	ให้รางวัลหรือยกย่องเชิดชูเกียรติเมื่อพระสงฆ์สอบได้ นักธรรม หรือ บาลีระดับชั้นต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด	3.50	0.90	ปานกลาง
4	รู้สึกยินดี เมื่อผู้ได้รับการสงเคราะห์สามารถเรียนได้ดี และสำเร็จการศึกษา มากน้อยเพียงใด	3.49	0.90	ปานกลาง
5	รู้สึกยินดีเมื่อเห็นชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดและ สาธารณูปการต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด	3.65	0.82	มาก
6	รู้สึกยินดีเมื่อเห็นชาวบ้านมีจิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจาก การช่วยเหลือของคณะสงฆ์ มากน้อยเพียงใด	3.42	0.97	ปานกลาง
รวม		3.53	0.87	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า พระภิกษุในอำเภอฉวางมีความคิดเห็นต่อ การศึกษาทบหาพระ
สังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัด
นครศรีธรรมราช โดยรวมด้านมูทิตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.53$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละ
ข้อของด้านกรณ พบว่า พระภิกษุในอำเภอฉวางมีความคิดเห็นต่อการศึกษาทบหาพระสังฆาธิการ
ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
จำแนกเป็นรายชื่อที่มีระดับมากที่สุด คือ รู้สึกยินดีเมื่อเห็นชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดและ
สาธารณูปการต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ($\mu = 3.65$) รองลงมา คือ พระสังฆา
การรู้สึกยินดีเมื่อเห็นญาติโยมสนใจการปฏิบัติธรรมและมีความก้าวหน้า มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ ($\mu = 3.60$) และระดับน้อยสุด คือ ข้อ 18 รู้สึกยินดีเมื่อเห็นชาวบ้านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการช่วยเหลือของคณะสงฆ์ มากน้อยเพียงใดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.42$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอฉวางที่มีต่อการศึกษาด้านพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามด้านอุเบกขา

ข้อ	ด้านอุเบกขา	ระดับความคิดเห็น		
		μ	σ	แปลผล
1	พระสังฆาธิการวางตนอย่างเป็นกลางในกรณีที่มีความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ มากน้อยเพียงใด	3.64	0.78	มาก
2	พระสังฆาธิการส่งเสริมกิจกรรมเผยแผ่ที่เปิดโอกาสให้ญาติโยมได้ร่วมแสดงความเห็นและแสดงออก มากน้อยเพียงใด	3.66	0.85	มาก
3	พระสังฆาธิการปรับใช้หลักธรรมในการพิจารณาความสามารถของผู้เรียนอย่างยุติธรรมและไม่เอียงเอียง มากน้อยเพียงใด	3.65	0.77	มาก
4	พระสังฆาธิการดำเนินโครงการสงเคราะห์ด้านการศึกษาโดยไม่เลือกปฏิบัติ มากน้อยเพียงใด	3.49	0.87	ปานกลาง
5	ดำเนินโครงการพัฒนาสาธารณูปการโดยยึดหลักความเป็นกลางและไม่เลือกปฏิบัติ มากน้อยเพียงใด	3.22	0.72	ปานกลาง
6	รับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนด้วยความเข้าใจและจริงใจ มากน้อยเพียงใด	3.20	0.73	ปานกลาง
รวม		3.48	0.81	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.9 พบว่า พระภิกษุในอำเภอฉวางมีความคิดเห็นต่อการศึกษาด้านพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมด้านอุเบกขา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.48$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละ

ละข้อของด้านอนุเบกขา พบว่า พระภิกษุในอำเภอฉวางมีความคิดเห็นต่อการศึกษาด้านพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกเป็นรายชื่อที่มีระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการส่งเสริมกิจกรรมเผยแผ่ที่เปิดโอกาสให้ญาติโยมได้ร่วมแสดงความเห็นและแสดงออก มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ($\mu = 3.66$) รองลงมา คือ พระสังฆาธิการปรับใช้หลักธรรมในการพิจารณาความสามารถของผู้เรียนอย่างยุติธรรมและไม่เอนเอียง มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.65$) และระดับน้อยสุด คือ การรับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนด้วยความเข้าใจและจริงใจ มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.20$) ตามลำดับ

4.3.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์เนื้อหาโดยลำดับเป็นประเด็นดังจะได้พรรณายเป็นลำดับ

ผลการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช นำเสนอผลการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านเมตตา อย่างไรบ้าง

พระครูบัณฑิตธรรมรัต (สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า การปลูกฝังเมตตาในหมู่สงฆ์ต้องเริ่มจากการอบรมให้พระสงฆ์เห็นถึงคุณค่าของการมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในทุกสถานการณ์ รวมถึงการสร้างกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ที่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้เมตตาเป็นหัวใจในการบริหารและสร้างสัมพันธ์ที่ดีในหมู่คณะ

พระครูปัญญาสิริสุนทร (สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่าเมตตาต้องเป็นหลักในการปฏิบัติและบริหาร เราควรจัดให้มีการอบรมธรรมะเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกและสนับสนุนให้พระสงฆ์ทำกิจกรรมที่แสดงออกถึงการมีเมตตาต่อกันและชุมชนอย่างต่อเนื่อง

พระครูปัญญาธีธรรม (สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า ควรมีการฝึกฝนเรื่องของเมตตาในหมู่พระสงฆ์ ควรทำผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น การเยี่ยมเยียนชุมชนและการช่วยเหลือผู้ยากไร้ เพื่อให้เกิดเมตตาเป็นรูปธรรม ไม่ใช่แค่คำสอน

เจ้าอธิการคมกริช อมโร (สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า การปลูกฝังเรื่องของเมตตาควรเริ่มจากใจและสร้างโอกาสให้พระสงฆ์ได้แสดงออกผ่านการปฏิบัติ เช่น การเยี่ยมเยียนพระที่เจ็บป่วย และการช่วยเหลือชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

พระอธิการกิตติพงษ์ ยสยาโต (สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่าเมตตาเป็นหลักที่ต้องปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงคำสอน ควรจัดกิจกรรมที่ทำให้พระสังฆาธิการได้ฝึกฝนการมีเมตตาต่อกันเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคี ของหมู่สงฆ์ และหน่วยงานภาครัฐ

พระอธิการมานพ ปิยธมโม (สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่าเมตตาเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารคณะสงฆ์ในท้องถิ่นนี้ เราควรเริ่มต้นด้วยการอบรมพระภิกษุ

สามเณรให้เห็นความสำคัญของการมีเมตตาต่อกันและจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการดูแลช่วยเหลือ เพื่อให้เมตตาเกิดขึ้นจริงและมีพลังขับเคลื่อนงานบริหาร

นายเสน่ห์ สิงห์น้อย (สัมภาษณ์วันที่ 20 มิถุนายน 2568) ให้ความเห็นว่า เมตตาควรจะต้องถูกถ่ายทอดผ่านการปฏิบัติจริงในการขับเคลื่อนงานกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน เช่น การช่วยเหลือพระภิกษุ/สามเณร และการช่วยเหลือชุมชนอย่างต่อเนื่อง พระสงฆ์จะได้ซึมซับและนำไปใช้ในการบริหารคณะสงฆ์

สรุป จากการสัมภาษณ์พบว่า การปลูกฝัง เมตตา ในหมู่พระสงฆ์ควรเริ่มจากการอบรมให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในทุกสถานการณ์ ทั้งต่อพระภิกษุ สามเณรด้วยกันและต่อชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมที่ให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติจริง เช่น การเยี่ยมเยียนพระผู้เจ็บป่วย การช่วยเหลือผู้ยากไร้ และการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เมตตาเกิดเป็นรูปธรรมและกลายเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารคณะสงฆ์ การปฏิบัติเมตตาอย่างต่อเนื่องยังช่วยสร้างความรัก ความสามัคคี และความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์และหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้การบริหารงานมีความราบรื่นและเป็นที่ยอมรับ

ประเด็นที่ 2 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านกรุณา อย่างไรบ้าง

พระครูบัณฑิตธรรมรัต (สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า กรุณา หมายถึง การเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ยาก พระสังฆาธิการควรลงมือทำงานด้วยใจจริง ช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่คณะ เช่น ให้ความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย หรือการจัดหาทุนทรัพย์เพื่อซ่อมแซมวัดและกุฏิ ส่งเสริมกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนร่วมกับพระสงฆ์ในพื้นที่

พระครูปัญญาสิริสุนทร (สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า กรุณาคือการลงมือช่วยเหลือในยามทุกข์ยาก พระสังฆาธิการควรแสดงออกให้เห็นเป็นตัวอย่าง และส่งเสริมให้พระสงฆ์ร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือกันอย่างจริงจัง

พระครูปัญญาวชิรธรรม (สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า พระสังฆาธิการควรจะต้องเป็นผู้นำที่แสดงออกต่อพระภิกษุสามเณรในทุกด้าน ทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและให้กำลังใจ เพื่อให้พ้นจากความทุกข์

เจ้าอธิการคมกริช อมโร (สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า พระสังฆาธิการควรลงมือช่วยเหลือพระสงฆ์อย่างจริงใจ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ส่งเสริมให้เกิดความรักใคร่ในหมู่คณะ

พระอริการกิตติพงษ์ ยสยาโต (สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า พระสังฆาธิการควรทำหน้าที่ช่วยเหลือพระสงฆ์และชุมชนในเรื่องของต่างๆด้วยความปรารถนาดี เพื่อการบริหารคณะสงฆ์และการทำงาน ควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างจริงจังและมีน้ำใจ

พระอริการมาณพ ปิยธมโม (สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า หลักกรุณา ไม่ใช่แค่ความสงสาร แต่คือความตั้งใจที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ในการบริหารคณะสงฆ์ เราต้องดูแลทั้งพระภิกษุ สามเณร และญาติโยม เมื่อเรามีปัญหา เราต้องพร้อมรับฟังและหาทางช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพ การศึกษา หรือแม้แต่ปัญหาส่วนตัว ถ้าผู้น้อยรู้สึกว่ามีผู้ใหญ่ที่เมตตาและกรุณา เขาก็จะมีความศรัทธา กล้าที่จะเข้ามาขอคำปรึกษา

นายเสนห์ สิงห์นุ้ย (สัมภาษณ์วันที่ 20 มิถุนายน 2568) ให้ความเห็นว่า พระสังฆาธิการควรต้องเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองด้วยการช่วยเหลืออย่างจริงจัง ทั้งในเรื่องปัญหาส่วนตัวและงานที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในกิจกรรมช่วยเหลือชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งในหมู่สงฆ์และชุมชน

สรุป ข้อเสนอแนะด้านกรุณาในการส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดงโขง จังหวัดนครราชสีมา จากการสัมภาษณ์พบว่า การมีกรุณาในหมู่พระสงฆ์ ควรเริ่มจากการที่พระสังฆาธิการลงมือปฏิบัติด้วยใจจริง แสดงความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรหรือผู้ที่ประสบทุกข์ยากทั้งด้านวัตถุและจิตใจ เช่น การช่วยแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัย การจัดหาทุนซ่อมแซมวัดและกุฏิ และการให้กำลังใจในสถานการณ์ต่าง ๆ พระสังฆาธิการควรเป็นตัวอย่างให้พระสงฆ์ปฏิบัติตาม และส่งเสริมให้หมู่สงฆ์ร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือกันอย่างจริงจัง นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการช่วยเหลือชุมชน เพื่อให้ความกรุณาเกิดขึ้นจริงในรูปธรรม และสร้างความเข้มแข็งทั้งในหมู่คณะสงฆ์และชุมชนโดยรอบ การปฏิบัติกรุณาอย่างต่อเนื่องยังช่วยสร้างความรักใคร่ ความสามัคคี และความร่วมมือในทุกระดับของการบริหารงาน

ประเด็นที่ 3 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดงโขง จังหวัดนครราชสีมา ด้านมูทิตา อย่างไรบ้าง

พระครูบัณฑิตธรรมรัต (สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า การยินดีและให้กำลังใจในความสำเร็จของพระภิกษุสามเณรในหมู่คณะเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยลดความอิจฉาและเพิ่มความสามัคคี เราจึงควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และการยกย่องพระภิกษุสามเณรที่มีผลงานดี เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้กับพระรูปอื่นๆและสร้างบรรยากาศที่ดีในการบริหารงาน

พระครูปัญญาสิริสุนทร (สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า พระสังฆาธิการควรมีความมูทิตาจะเป็นการช่วยลดความอิจฉาริษยาและสร้างบรรยากาศที่ดีในหมู่สงฆ์ จึง

ควรมีการยกย่องพระที่ทำความดี ส่งเสริมให้ทุกคนได้แสดงศักยภาพ เช่น การประกวดเทศนา หรือจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อทุกคนจะได้ร่วมยินดีและให้กำลังใจกันและกัน

พระครูปัญญาวชิรธรรม (สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า มุทิตาจะเกิดได้ถ้ามีความใกล้ชิดและความสามัคคีในหมู่คณะ ดังนั้นพระสังฆาธิการควรจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ เช่น ลงพื้นที่ช่วยงานชุมชนร่วมกัน หรือทำโครงการสาธารณประโยชน์ เมื่อทำงานร่วมกันและเห็นกันพัฒนาหรือสำเร็จ จะเกิดความผูกพันและยินดีในความดีของกันและกันโดยธรรมชาติ

เจ้าอธิการคมกริช อมโร (สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า พระสังฆาธิการควรมียินดีในความสำเร็จของผู้อื่นเพื่อช่วยสร้างความสามัคคี ควรส่งเสริมกิจกรรมที่ให้พระสงฆ์ได้แสดงความยินดีและ จัดประชุมเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อให้พระสังฆาธิการและพระภิกษุเล่าประสบการณ์ความสำเร็จเพื่อเป็นแรงบันดาลใจ

พระอธิการกิตติพงษ์ ยस्याโต (สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า บางครั้งเราต้องยอมรับว่าความอิจฉาก็มีอยู่ในหมู่คน แม้แต่ในหมู่สงฆ์ ดังนั้นการส่งเสริมมุทิตาจิตต้องทำควบคู่กับการสอนเรื่องอุเบกขาและเมตตา เพื่อให้พระสามารถวางใจและชื่นชมความสำเร็จของผู้อื่นได้อย่างบริสุทธิ์ใจ พระสังฆาธิการต้องใช้หลักธรรมประกอบกับการปฏิบัติจริง เช่น พาไปอนุโมทนางานบุญที่พระรูปอื่นเป็นเจ้าภาพ เพื่อฝึกใจให้ยินดีอย่างแท้จริง

พระอธิการมานพ ปิยธมโม (สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า พระสังฆาธิการควรฝึกให้พระในปกครองรู้จักใช้ถ้อยคำที่สร้างกำลังใจ เช่น คำอนุโมทนา คำยินดี หรือคำชมเชย โดยอาจจัดอบรมเล็ก ๆ เกี่ยวกับการสื่อสารเชิงบวก เพราะบางครั้งพระภิกษุก็เกรงใจ ไม่กล้าแสดงออก การสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้พูดและแสดงความยินดีต่อกัน จะทำให้ความยินดีเกิดขึ้นจริงในใจ ไม่ใช่แค่ทำเพราะมารยาท

นายเสน่ห์ สิงห์นุ้ย (สัมภาษณ์วันที่ 20 มิถุนายน 2568) ให้ความเห็นว่า มุทิตาเป็นสิ่งสำคัญ เวลาใครทำงานดีหรือทำประโยชน์ให้ศาสนา เราก็ควรแสดงความยินดีกับเขาอย่างจริงใจ ไม่ใช่เสียบเฉย ควรพูดชื่นชมต่อหน้าหมู่คณะ หรือประกาศให้ญาติโยมได้รับรู้ด้วย จะได้เป็นกำลังใจให้เขา บางครั้งผมก็เชิญพระที่ทำงานดีมาเล่าแนวทางให้วัดอื่นฟัง เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจร่วมกัน แบบนี้หมู่คณะก็จะมีกำลังใจและมีความสุขในการทำความดีต่อไป

สรุป ข้อเสนอแนะด้านมุทิตาในการส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการสัมภาษณ์พบว่า มุทิตา คือ การยินดีและให้

กำลังใจในความสำเร็จของพระภิกษุสามเณรและผู้อื่นในหมู่คณะ พระสังฆาธิการควรเป็นตัวอย่างในการแสดงความยินดีอย่างจริงใจ ทั้งผ่านคำชมเชย คำอนุโมทนา หรือการชื่นชมต่อหน้าหมู่คณะ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและลดความอิจฉาริษยา นอกจากนี้ ควรจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการแสดงความยินดี เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้ การประกวดเทศนา หรือเวทีนำเสนอผลงาน และส่งเสริมให้พระสงฆ์ทำงานร่วมกันในโครงการสาธารณประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความผูกพัน ความสามัคคี และการยินดีในความดีของกันและกันอย่างแท้จริง การปฏิบัติมิตตาควบคู่กับหลักเมตตาและอุเบกขาจะช่วยให้พระสงฆ์วางใจเป็นกลางและสร้างบรรยากาศที่ดีในการบริหารคณะสงฆ์

ประเด็นที่ 4 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอุเบกขา อย่างไรบ้าง

พระครูบัณฑิตธรรมรัต (สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า อุเบกขาจะช่วยส่งเสริมให้พระสงฆ์สามารถวางใจเป็นกลาง ไม่ยึดติดกับความขัดแย้งหรืออารมณ์ลบ พระสังฆาธิการควรฝึกอบรมและให้คำแนะนำในเรื่องการปล่อยวางและการไกล่เกลี่ยปัญหาอย่างเป็นธรรม เพื่อรักษาความสงบสุขของหมู่คณะอยู่เสมอ

พระครูปัญญาลิธิสุนทร ให้ความเห็นว่า (สัมภาษณ์วันที่ 15 พฤษภาคม 2568) อุเบกขานั้นเป็นความวางใจเป็นกลางในยามมีความขัดแย้ง พระสังฆาธิการต้องใช้ความเป็นกลางในการไกล่เกลี่ย ป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งบานปลาย และฝึกพระในคณะให้รู้จักปล่อยวางแต่ยังคงทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

พระครูปัญญาวชิรธรรม (สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า ควรส่งเสริมให้พระสังฆาธิการใช้หลักอุเบกขาอย่างถูกต้อง คือวางใจเป็นกลางบนพื้นฐานของปัญญา ไม่ลำเอียงเพราะความรัก ความโกรธ ความกลัว หรือความลำเอียงส่วนตัว ควรมีการฝึกอบรมการตัดสินใจโดยยึดหลักธรรมและกฎระเบียบ เพื่อให้การบริหารคณะสงฆ์มีความยุติธรรม โปร่งใส และได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

เจ้าอธิการคมกริช อมโร (สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า พระสังฆาธิการควรฝึกการปล่อยวางและตัดสินใจบนพื้นฐานของความเป็นธรรม ไม่ยึดติดกับผลประโยชน์ส่วนตัวหรือความชอบส่วนตัว การจัดเวิร์กช็อปหรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับ

การแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างเป็นกลาง จะช่วยให้พระสังฆาธิการสามารถบริหารคณะสงฆ์ได้อย่างโปร่งใส และสร้างความเชื่อมั่นแก่พระในปกครองและชาวบ้าน

พระอธิการกิตติพงษ์ ยสยาโต (สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า ควรส่งเสริมให้พระสังฆาธิการฝึกการวางใจเป็นกลางโดยอาศัยหลักธรรมและสติปัญญา ไม่เอียงไปทางรักหรือชัง เพื่อให้การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มีความยุติธรรมและโปร่งใส อาจจัดอบรมเกี่ยวกับการตัดสินใจเชิงธรรมวินัยและการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งควรมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระสังฆาธิการในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้วิธีการรักษาความเป็นกลางในสถานการณ์ที่ซับซ้อน การทำเช่นนี้จะช่วยให้การบริหารคณะสงฆ์เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย

พระอธิการมานพ ปิยธมโม (สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤษภาคม 2568) ให้ความเห็นว่า พระสังฆาธิการควรฝึกการวางใจเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่ลำเอียงต่อบุคคลหรือกลุ่มใด การจัดอบรมเรื่องการใช้หลักธรรมและกฎระเบียบในการตัดสินใจ รวมถึงการทำเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างวัด จะช่วยให้พระสังฆาธิการสามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างเป็นธรรม และทำให้ทุกฝ่ายยอมรับการบริหารงานมากขึ้น

นายเสน่ห์ สิงห์นุ้ย (สัมภาษณ์วันที่ 20 มิถุนายน 2568) ให้ความเห็นว่า พระสังฆาธิการควรฝึกการวิเคราะห์สถานการณ์ด้วยเหตุผล และวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยให้อารมณ์ส่วนตัวและความชอบหรือไม่ชอบมากำหนดการตัดสินใจ อาจมีการจัดอบรมกรณีศึกษาหรือแนวทางปฏิบัติที่เคยเจอจริง เพื่อให้พระสังฆาธิการมีแนวทางในการตัดสินใจอย่างรอบคอบและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

สรุป ข้อเสนอแนะด้านอุเบกขาในการส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการสัมภาษณ์พบว่า อุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลาง ไม่ยึดติดกับความรัก ความโกรธ หรือความชอบส่วนตัว พระสังฆาธิการควรฝึกอบรมและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปล่อยวาง การตัดสินใจอย่างเป็นธรรม และการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในหมู่คณะ การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดอบรมเชิงกรณีศึกษา และกิจกรรมฝึกปฏิบัติ จะช่วยให้พระสังฆาธิการสามารถบริหารงานได้อย่างโปร่งใส ยุติธรรม และได้รับความเชื่อมั่นจากพระภิกษุสามเณรและชุมชน การปลูกฝังอุเบกขาอย่างต่อเนื่องยังช่วยรักษาความสงบสุขในหมู่คณะ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อให้ทุกฝ่ายปฏิบัติงานร่วมกันอย่างสอดคล้องและสร้างสรรค์

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่องการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา 2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้สรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะโดยเสนอตามลำดับ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญในการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา โดยการสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

5.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 113 คน ดังนี้

พรรษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีพรรษา ต่ำกว่า 10 พรรษา ร้อยละ 66.37 รองลงมา 10 พรรษาขึ้นไป ร้อยละ 33.63 ตามลำดับ

อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มี อายุ 41-60 ปี ร้อยละ 41.59 รองลงมา อายุต่ำกว่า 40 ปี ร้อยละ 33.63 และอายุ 61 ปีขึ้นไป ร้อยละ 24.78 ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาทางธรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มี นักธรรมเอก ร้อยละ 35.40 รองลงมา นักธรรมโท ร้อยละ 33.63 และ นักธรรมตรี ร้อยละ 30.97 ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาสามัญ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 26.55 รองลงมา มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปวส. ร้อยละ 24.78 ประถมศึกษา ร้อยละ 20.35 ปริญญาตรี ร้อยละ 17.70 และ สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 10.62 ตามลำดับ

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอฉวางที่มีต่อการศึกษาบทธาบทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุในอำเภอฉวางที่มีต่อการศึกษาบทธาบทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.52$) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกรุณา มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ ($\mu = 3.60$) รองลงมา คือ ด้านมุทิตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.53$) ด้านอุเบกขา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.48$) และ ด้านเมตตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 3.47$) ตามลำดับ

5.1.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบทธาบทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน โดยสามารถจำแนกดังนี้

ประเด็นที่ 1 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ข้อคิดเห็นสอดคล้องกัน ในด้านของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบทธาบทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านเมตตา ส่วนใหญ่เห็นว่าในหมู่พระสงฆ์ควรเริ่มจากการอบรมให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในสถานการณ์ ทั้งต่อพระภิกษุสามเณรด้วยกันและต่อชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมที่ทำให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติจริง เช่น การเยี่ยมเยียนพระผู้เจ็บป่วย การช่วยเหลือผู้ยากไร้ และการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เมตตาเกิดเป็นรูปธรรมและกลายเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารคณะสงฆ์ การปฏิบัติเมตตาอย่างต่อเนื่องยังช่วยสร้างความรัก ความสามัคคี และความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์และหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้การบริหารงานมีความราบรื่นและเป็นที่ยอมรับ

ประเด็นที่ 2 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ข้อคิดเห็นสอดคล้องกัน ในด้านของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบทธาบทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านเมตตา ส่วนใหญ่เห็นว่า การปลูกฝัง ด้านกรุณา ในหมู่พระสงฆ์ควรเริ่มจากการที่พระสังฆาธิการลงมือปฏิบัติด้วยใจจริง แสดงความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรหรือผู้ที่ประสบทุกข์ยากทั้งด้านวัตถุและจิตใจ เช่น การช่วยแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัย การจัดหาทุนซ่อมแซมวัดและกุฏิ และการให้กำลังใจในสถานการณ์ต่าง ๆ พระสังฆาธิการควรเป็นตัวอย่างให้พระสงฆ์ปฏิบัติตาม และส่งเสริมให้หมู่สงฆ์ร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือกันอย่างจริงจัง นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการช่วยเหลือชุมชน เพื่อให้ความกรุณาเกิดขึ้นจริงในรูปธรรมและสร้างความเข้มแข็งทั้งในหมู่คณะสงฆ์และชุมชนโดยรอบ การปฏิบัติกรุณาอย่างต่อเนื่องยังช่วยสร้างความรักใคร่ ความสามัคคี และความร่วมมือในทุกระดับของการบริหารงาน

ประเด็นที่ 3 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ข้อคิดเห็นสอดคล้องกัน ในด้านของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบพทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านมูทิตา ส่วนใหญ่เห็นว่าพระสังฆาธิการควรยินดีและให้กำลังใจในความสำเร็จของพระภิกษุสามเณรและผู้อื่นในหมู่คณะ พระสังฆาธิการควรเป็นตัวอย่างในการแสดงความยินดีอย่างจริงใจ ทั้งผ่านคำชมเชย คำอนุโมนทนา หรือการชื่นชมต่อน้ำหมู่คณะ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและลดความอิจฉาริษยา นอกจากนี้ ควรจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการแสดงความคิดเห็น เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้ การประกวดเทศนา หรือเวทีนำเสนอผลงาน และส่งเสริมให้พระสงฆ์ทำงานร่วมกันในโครงการสาธารณประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความผูกพัน ความสามัคคี และการยินดีในความดีของกันและกันอย่างแท้จริง การปฏิบัติมูทิตาควบคู่กับหลักเมตตาและอุเบกขาจะช่วยให้พระสงฆ์วางใจเป็นกลางและสร้างบรรยากาศที่ดีในการบริหารคณะสงฆ์

ประเด็นที่ 4 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ข้อคิดเห็นสอดคล้องกัน ในด้านของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาบพทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอุเบกขา ส่วนใหญ่เห็นว่า การวางใจเป็นกลาง ไม่ยึดติดกับความรัก ความโกรธ หรือความชอบส่วนตัว พระสังฆาธิการควรฝึกอบรมและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปล่อยวาง การตัดสินใจอย่างเป็นธรรม และการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในหมู่คณะ การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดอบรมเชิงกรณีศึกษา และกิจกรรมฝึกปฏิบัติ จะช่วยให้พระสังฆาธิการสามารถบริหารงานได้อย่างโปร่งใส ยุติธรรม และได้รับความเชื่อมั่นจากพระภิกษุสามเณรและชุมชน การปลูกฝังอุเบกขาอย่างต่อเนื่องยังช่วยรักษาความสงบสุขในหมู่คณะ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อให้ทุกฝ่ายปฏิบัติงานร่วมกันอย่างสอดคล้องและสร้างสรรค์

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 อภิปรายผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ระดับการศึกษาบพทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระสังฆาธิการในพื้นที่ส่วนใหญ่มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ และการบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในมิติของ เมตตา การแสดงออกถึงความปรารถนาดีและการช่วยเหลือ กรุณา การเห็นอกเห็นใจและบรรเทาทุกข์ มูทิตา การยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขา การวางใจเป็นกลางอย่างมีปัญญา เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วเห็นได้ว่า ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ **นักทสรณ์ พรหมแก้ว (2564)** ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านกรณามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านมูทิตา และด้านอุเบกขา ส่วนด้านเมตตา มีค่าเฉลี่ยน้อย ที่สุด 2) ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานวิชาการของ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช พบว่า มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงาน วิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช คือ ครูควรที่จะ ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานทุกคนด้วยความยุติธรรม วางใจเป็นกลาง มองให้เห็นถึงปัญหาที่แท้จริง คำสำคัญ: การประยุกต์, การบริหารงานวิชาการ, พรหมวิหาร 4

การศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหาร คณะสงฆ์อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งให้เห็นว่าพระสังฆาธิการมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงานเป็นอย่างมาก ผลการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพยืนยันตรงกันว่า การบริหารเชิงพุทธที่เน้นคุณธรรมเป็นแกนหลักนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานและความสัมพันธ์ภายในคณะสงฆ์ การค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การบริหารจัดการในองค์กรสงฆ์ไม่ได้อาศัยเพียงแค่โครงสร้างอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เท่านั้น แต่ยังต้องอาศัย "ศาสตร์" และ "ศิลป์" ในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน ดังที่ **จันทรา สวอนนาม (2545)** ได้กล่าวไว้

ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับหลัก เมตตา และ กรุณา อย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กันตพงษ์ จุลราช (2564)** และ **พระมหาณัฐวุฒิ ฐานวุฒโฒ และ กันตภณ หนูทองแก้ว (2562)** ที่ต่างก็เน้นย้ำถึงความสำคัญของการดูแลเอาใจใส่และช่วยเหลือผู้อื่น การที่พระสังฆาธิการใช้เมตตาในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับพระสงฆ์ภายใต้ปกครอง ส่งผลให้เกิดความร่วมมือและบรรยากาศที่สงบสุขในการทำงาน การให้คามกรุณาในการช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาหรือความทุกข์ยาก ยังเป็นการต่อยอดบทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำทางใจและผู้บริหารที่เข้าใจธรรมชาติของหมู่คณะ การปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักพรหมวิหารธรรมนี้ยังสะท้อนถึงการทำหน้าที่ตามที่ตั้งคณาคัดหวังในฐานะ "ผู้เป็นที่พึ่ง" ซึ่งตรงกับแนวคิดเรื่อง Enacted Role ของ Allport (2009) ที่ชี้ว่าการปฏิบัติจริงของบุคคลต้องสอดคล้องกับบทบาทที่สังคมยอมรับ

5.2.2 อภิปรายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านเมตตาพบว่า ควรเริ่มจากการอบรมพระสังฆาธิการให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของ

การมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในทุกสถานการณ์ ทั้งต่อพระภิกษุสามเณรด้วยกันและต่อชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมที่ให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติจริง เช่น การเยี่ยมเยียนพระผู้เจ็บป่วย การช่วยเหลือผู้ยากไร้ **ด้านกรุณา** ควรส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารคณะสงฆ์ โดยให้พระสงฆ์การลงมือปฏิบัติด้วยใจจริง แสดงความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรหรือผู้ที่ประสบทุกข์ยากทั้งด้านวัตถุและจิตใจ เช่น การช่วยแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัย การจัดหาทุนซ่อมแซมวัดและกุฏิ และการให้กำลังใจในสถานการณ์ต่าง ๆ พระสงฆ์ควรเป็นตัวอย่างให้พระสงฆ์ปฏิบัติตาม และส่งเสริมให้หมู่สงฆ์ร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือกันอย่างจริงจัง **ด้านมุทิตา** ควรส่งเสริมพระสงฆ์ในการบริหารคณะสงฆ์ ด้วยการยินดีและให้กำลังใจในความสำเร็จของพระภิกษุสามเณรและผู้อื่นในหมู่คณะ พระสงฆ์ควรเป็นตัวอย่างในการแสดงความยินดีอย่างจริงใจ ทั้งผ่านคำชมเชย คำอนุโมทนา หรือการชื่นชมต่อหน้าหมู่คณะ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและลดความอิจฉาริษยา นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการแสดงความยินดี เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้ การประกวดเทศนา หรือเวทีนำเสนอผลงาน และส่งเสริมให้พระสงฆ์ทำงานร่วมกันในโครงการสาธารณประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความผูกพัน ความสามัคคี **ด้านอุเบกขา** ควรส่งเสริมพระสงฆ์ให้วางใจเป็นกลาง ไม่ยึดติดกับความรัก ความโกรธ หรือความชอบส่วนตัว พระสงฆ์ควรฝึกอบรมและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปล่อยวาง การตัดสินใจอย่างเป็นธรรม และการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในหมู่คณะ การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดอบรมเชิงกรณีศึกษา และกิจกรรมฝึกปฏิบัติ จะช่วยให้พระสงฆ์สามารถบริหารงานได้อย่างโปร่งใส ยุติธรรม และได้รับความเชื่อมั่นจากพระภิกษุสามเณรและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ **กัณตพงษ์ จุลราช (2564)** การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการสำรวจการนำหลักพรหมวิหารธรรม ไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยหลักพรหมวิหารธรรมประกอบไปด้วย เมตตา, กรุณา, มุทิตา, และ อุเบกขา ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการในหลายๆ ด้าน รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารคณะสงฆ์กับพระสงฆ์และชุมชน 1. ระดับการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม ระดับการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในพื้นที่นี้มีการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการปกครองคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อจำแนกการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้าน ของการบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในระดับมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นด้านการดูแล การตัดสินใจ การสร้างความสัมพันธ์ และการแก้ไขปัญหาภายในคณะสงฆ์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารคณะสงฆ์ให้ความสำคัญกับการใช้หลักธรรมนี้อย่างครบถ้วนในทุกกระบวนการ 2. ผลการทดสอบสมมติฐาน ผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความแตกต่างในความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มี อายุ และ พรรษา ที่แตกต่างกัน พบว่า ไม่มีความแตกต่าง ในความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงานการ

ปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งหมายความว่าพระสงฆ์ในทุกช่วงอายุและพรรษามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ในการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการปกครอง อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบสมมติฐานในกรณีของ พระสงฆ์ที่มี ตำแหน่งต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดง ให้เห็นว่าพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งที่สูงกว่า เช่น เจ้าคณะตำบล หรือเจ้าคณะอำเภอ มีความคิดเห็นที่ แตกต่างจากพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่ำกว่า เช่น พระสงฆ์ที่เป็นพระภิกษุทั่วไป หรือพระอนุศาสนาจารย์ ในการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการบริหารงาน การนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้ในการ บริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ใน ระดับสูง โดยเฉพาะในด้านการบริหารงานที่มีความยุติธรรมและเอื้ออาทรต่อกัน อย่างไรก็ตาม ผล การศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ แตกต่างตามตำแหน่งของพระสงฆ์ ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่แตกต่างกันในการตัดสินใจ และการนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารงานในระดับต่างๆ ของคณะสงฆ์ นอกจากนี้ ผลวิจัยจากการ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิยังพบว่าพระสังฆาธิการในพื้นที่ศึกษาได้มีการประยุกต์ใช้หลักพรหม วิหารธรรมทั้ง 4 ประการในการบริหารงานคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการที่ปรากฏใน พระไตรปิฎกและงานวิจัยที่ผ่านมา ด้านเมตตา ผลการวิจัยบ่งชี้ว่าพระสังฆาธิการมีความเมตตาต่อ พระภิกษุสามเณรและประชาชนในพื้นที่ โดยแสดงออกถึงความรักใคร่ปรารถนาดีและมุ่งทำประโยชน์ เพื่อผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของด้านเมตตาของ พระมหาบุญมี มาลาวชิโร (2553) ที่ระบุว่า “ความเมตตาเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งของความดีงามทั้งหลาย” และ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2548) ด้านกรุณา การศึกษายังพบว่าพระสังฆาธิการได้ช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์ แก่ผู้ได้ปกครองและประชาชนเมื่อพวกเขาประสบปัญหา ซึ่งผลลัพธ์นี้มีความสอดคล้องอย่างชัดเจน กับคำจำกัดความของกรุณาที่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ให้ไว้ว่าคือ “ภาวะจิตที่ห่วงใย ไปเพราะความทุกข์ร้อนของผู้อื่น... ต้องชวนช่วยช่วยเหลือเพื่อบำบัดความทุกข์” ด้านมูทิตา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการมีความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน หรือการศึกษา ซึ่งเป็นการสะท้อนหลักมูทิตาตามแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2548) ที่กล่าวว่า มูทิตาคือ “ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสเบิกบาน” และ ด้านอุเบกขา ผลการวิจัยบ่งชี้ว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความพยายามในการวางใจเป็นกลางเมื่อต้องตัดสินใจหรือ แก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กัณฑ์พงษ์ นามเสนห์ (2559) ที่อธิบายว่า อุเบกขาคือการ “วางใจเป็นกลาง...ไม่ลำเอียงด้วยรักและชัง”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลการวิจัยโดยรวมจะมีความสอดคล้องกับหลักพรหมวิหารธรรม แต่ก็ มีบางประเด็นที่อาจยังไม่เป็นไปตามหลักการโดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้าน อุเบกขา หากการ วิจัยพบว่าพระสังฆาธิการบางรูปยังมีปัญหาในการวางใจเป็นกลาง หรือมีการตัดสินใจที่เอนเอียงตาม ความชอบส่วนตัวหรือตามความสัมพันธ์มากกว่าหลักธรรมและเหตุผล ถือเป็นประเด็นที่ขัดแย้งกับคำ

จำกัดความของอุเบกขาที่ พระพรหมบัณฑิต (2554) ได้กล่าวไว้ว่าผู้ปกครองควรมีจิตที่ “เรียบตรง เทียงธรรมดุจตราขึง” ความไม่สอดคล้องนี้อาจเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุและพรรษาที่อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารงาน หรืออาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนในสังคมปัจจุบันที่ทำให้การยึดมั่นในหลักการเป็นไปได้ยาก ดังนั้น แม้ว่าหลักการจะเป็นอุดมคติ แต่การนำไปปฏิบัติจริงอาจมีข้อจำกัดที่ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนจากทฤษฎีได้บ้าง

การนำหลักพรหมวิหารธรรมมาใช้ในการบริหารจึงไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ต้องอาศัยการบูรณาการเข้ากับการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ พระศิลป์ บุญทอง (2561) พบว่าการบริหารคณะสงฆ์ในภาคใต้ยังมีส่วนที่ต้องพัฒนา โดยเฉพาะด้านงบประมาณ การนำหลักธรรมมาใช้จึงต้องควบคู่ไปกับการบริหารเชิงระบบที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการจัดการที่ทันสมัยจะช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้แก่สถาบันสงฆ์ได้มากยิ่งขึ้น การค้นพบว่าพระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการ “ปฏิบัติจริง” และการสร้างความสัมพันธ์ในหมู่คณะ เป็นการตอกย้ำว่าหลักพรหมวิหารธรรมจะเกิดขึ้นอย่างแท้จริงได้ก็ต่อเมื่อผู้นำเป็นแบบอย่างและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ฝึกฝน การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการบริหารจัดการสมัยใหม่จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารคณะสงฆ์ และทำให้สถาบันสงฆ์สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในระยะยาว

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและข้ออภิปราย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดหลักสูตรอบรมพระสังฆาธิการโดยเน้นการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารงาน โดยเฉพาะด้านที่ได้คะแนนต่ำอย่าง เมตตา และอุเบกขา เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. ควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระสังฆาธิการในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาและแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) ในการใช้หลักพรหมวิหารธรรม
3. ควรกำหนดให้การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดความสำเร็จของการบริหารงานในระดับคณะสงฆ์และวัด

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. พระสังฆาธิการควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงออกซึ่งเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ต่อพระภิกษุ สามเณร และชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในหมู่คณะ
2. ควรกระตุ้นและส่งเสริมให้พระสงฆ์ในปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณประโยชน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการฝึกฝนและแสดงออกถึงความเมตตาและกรุณา

3. ควรจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติและให้กำลังใจแก่พระสงฆ์ที่มีผลงานดีอย่างเปิดเผย เพื่อส่งเสริมจิตตาคิดและลดความอิจฉาริษยา

5.3.3 ข้อเสนอสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพในเชิงลึกเพื่อศึกษาปัจจัยและอุปสรรคที่ส่งต่อการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมของพระสังฆาธิการในแต่ละด้านอย่างละเอียด

2. ควรมีการขยายขอบเขตการวิจัยไปยังอำเภอหรือจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลและหาแนวทางที่เหมาะสมกับแต่ละบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

3. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับความสำเร็จในการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ในมิติต่าง ๆ เช่น ด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ

บรรณานุกรม

- กรรณิกา ขวัญอารีย์. (2535). บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กชพรรณ ไรจนวิทพงศ์. (2559). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนชนบทไทยเพชรบุรี ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลนาพันสาม.
- การศึกษาอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- จักรกฤษณ์ โปตาพล. (2568). ผู้บริหารกับพรหมวิหารธรรม [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://slc.mbu.ac.th/article/17910> (สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2568).
- จันทร์ สกวนนาม. (2545). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.
- ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2541). การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริม.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2538). ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2554). คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2562). กายแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, 2546), หน้า 124

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. (2563). ปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์เพื่อธำรงพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชาธรรม.

พระสุภาพ สุภาโว (บัวบรจ). (2561). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลยางค้อม อำเภอฟิปปูน จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2545). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิสิฐ เจริญสุข. (2543). ปกิณกรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๐ – ๑๒๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.

วิจิตรา รังสิยานนท์. (2564). คมคำความคิดของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ: บทคัดสรรว่าด้วยเกร็ดชีวิตและข้อคิดเตือนใจ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ชีระการพิมพ์.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรบุญโญ). (2540). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา ในทวิ พลรัตน์ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การ ศาสนา.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2543). รวมธรรมะ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. (2539). รวมธรรมะ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สงวนศรี วิรัชชัย. (2547). จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศึกษาพรการพิมพ์.

เสนาะ ดิยาวี. (2544). หลักการบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดุชนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และสารนิพนธ์/วารสารทางวิชาการ

กันตภณ หนูทองแก้ว. (2564). พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชกับรูปแบบการปกครองสิบสองนักษัตร เพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ถวิล อรัญเวศ. (2564). พุทธวิธีในการบริหาร. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์, 9(2).

นภัทรณ์ พรหมแก้ว, ทิพมาศ เสวตวรโชติ และสันติ อุณจะนำ. (2565). บทความทาง รัฐศาสตร์. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2(6), พฤศจิกายน-ธันวาคม.

พระมหาณัฐวุฒิ านวุฒโฒ (เอียดเรือง) และกันตภณ หนูทองแก้ว. (2562). การใช้หลักพรหมวิหาร ธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการธรรมยุต จังหวัด นครศรีธรรมราช.

พระมหาสมทรง สิรินโร และคณะ. (2548). บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระมหาสมเกียรติ เขมจารีญาโณ. (2565). พัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์,

พระครูสมุห์สุพจน์ อินทะชัย. (2567). การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารวัดตาม ทศนคติของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัย มหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย,

พระปลัดพิชิต โยมา และคณะ. (2563). ความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อการจัดการศึกษาของ คณะ สงฆ์ อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. มหาจุฬานาครทรรณ,

พีระพงษ์ มีพงษ์ธรรม. (2559). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล. Journal of Roi Kaensarn Academi, 1(1).

พีระศิลป์ บุญทอง. (2561). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้. วารสารมหา
จุฬา นาคกรทรรศน์, 5(1).

รายงานวิจัย

กัณฑ์พงษ์ นามเสนห์. (2559). การปรับใช้หลักพรหมวิหาร 4 กับการบริหารบุคลากร. รายงาน
วิจัย, ปีที่ 1(2).

พระนิพนธ์ ฐานวโร (คำภาส). (2565). พรหมวิหาร 4 ในฐานะการเจริญภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิ
มรรค. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธ
ชินราช.

สมเด็จพระญาณสังวร. (2556). รวมธรรมะ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เว็บไซต์

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2567). ข้อมูลพระ-วัด. สืบค้นเมื่อ 25
กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://nrt.onab.go.th/th/page/item/index/id/18>

GotoKnow. (2559). ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท (เผยแพร่เมื่อ 13 ธันวาคม 2559).

สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/620167>

บุคคลานุกรม

พระครูบัณฑิตธรรมรัต เจ้าคณะอำเภอฉวาง

วันที่ 15 พฤษภาคม 2568

พระครูปัญญาสิริสุนทร เจ้าคณะตำบลนาเกาะ

วันที่ 15 พฤษภาคม 2568

พระครูปัญญารัตนธรรม เจ้าคณะตำบลนาแว

วันที่ 16 พฤษภาคม 2568

เจ้าอธิการคมกริช อมโร เจ้าคณะตำบลละอาย

วันที่ 16 พฤษภาคม 2568

พระอริการกิตติพงษ์ ยสชาติ ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลไสหรั่ง

วันที่ 17 พฤษภาคม 2568

สัมภาษณ์ พระอริการมาณพ ปิยธมฺโม เจ้าอาวาสวัดมะปรางงาม

วันที่ 17 พฤษภาคม 2568

นายเสน่ห์ สิงห์น้อย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช

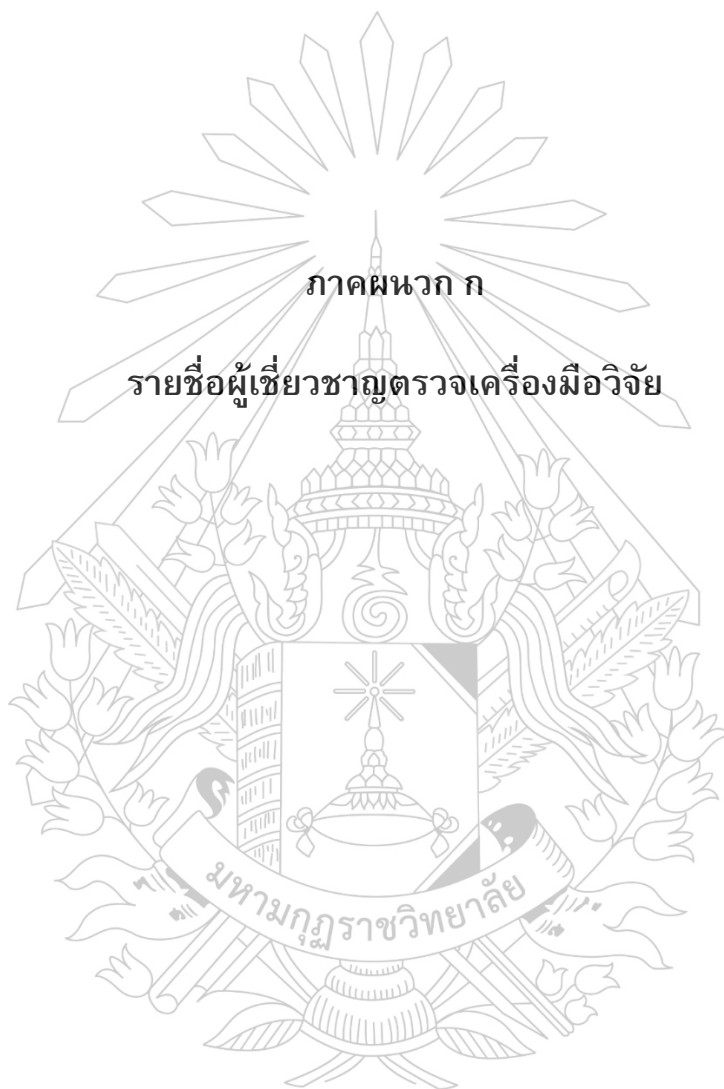
วันที่ 20 มิถุนายน 2568

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

ลำดับ ที่	ชื่อ - นามสกุล	รายละเอียด
1	พระครูสุเมธปริยัติคุณ,ผศ.ดร.	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจกรรมนิสิต มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
2	ผศ.ดร.บัญญัติ แพรกปาน	ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
3	ผศ.ดร.พีระศิลป์ บุญทอง	ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/ว ๐๑๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพว อำเภอบางพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๔๑๒๘-๙ www.sscmbu.ac.th

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูสุเมธปริยัติคุณ, ผศ.ดร.

ด้วย พระใบฎีกาศักดา ปิยะมโน (ช่วยสกลิตย) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL IN APPLYING THE PRINCIPLES OF THE BRAHMA VIHARAS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN CHAUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาร่างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ยื่นให้/ขอความอนุเคราะห์
พระครูสุเมธปริยัติคุณ
(พระครูสุเมธปริยัติคุณ, ผศ.ดร.)
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ, มจร.ส.น.ค.

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๔๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช

๑๒๘ หน้าที่ ๒ ลำดับนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

Lyng. 0-nitroso-oxides-01 www.ssc.mbu.ac.th

ที่ ยว ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๑๐๕

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.บัญญัติ แพรกปาน

ด้วย พระใบฎีกาศักดา ปิยวณฺเณ (ช่วยสถิตย) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโคราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL IN APPLYING THE PRINCIPLES OF THE BRAHMA VIHARAS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN CHAUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กัณตณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ
เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ

โอกาสนี้

ฉันทน์ ๑๖

[illegible]

ขอเจริญพร

(พระครุบวรชัยวัฒน์. ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ธีรธรรมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๑๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอดงหลวง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๕๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.พีระศิลป์ บุญทอง

ด้วย พระใบฎีกาศักดา ปิยวงโม (ช่วยสถิตย์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช (THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL IN APPLYING THE PRINCIPLES OF THE BRAHMA VIHARAS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN CHAUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

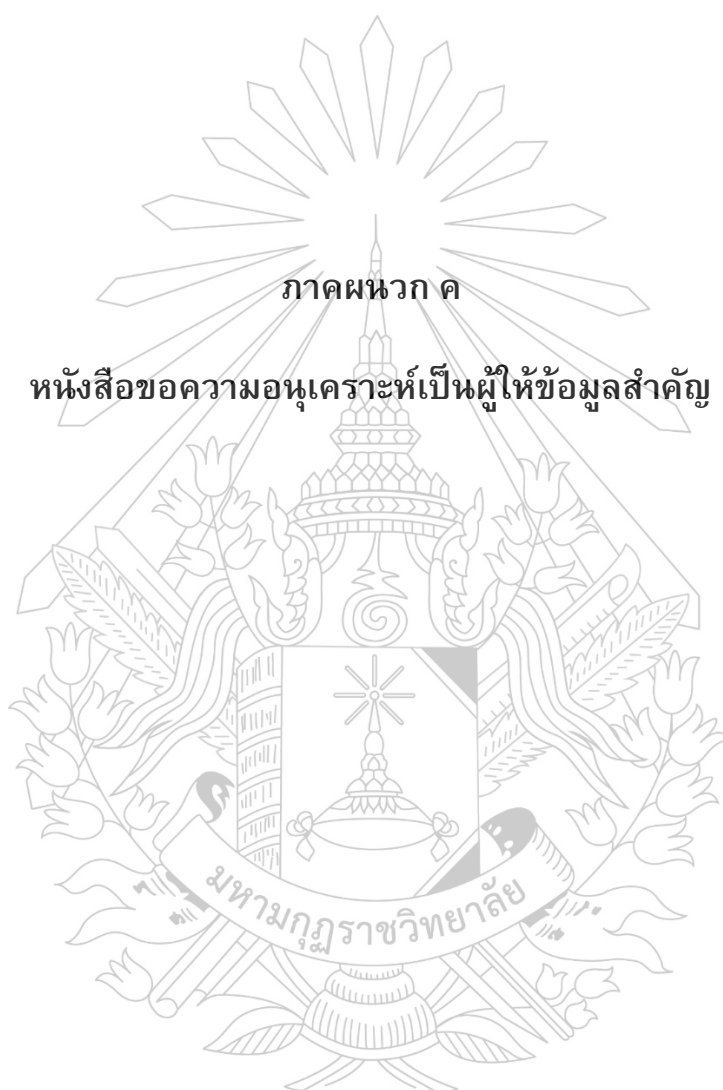
จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวและขออนุมัติมาขอคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร
(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๕๒๘

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๔ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูบัณฑิตธรรมรัต

ด้วย พระใบฎีกาศักดา ปิยวงโค (ช่วยสกลิตย) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง
“การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง
จังหวัดนครศรีธรรมราช (THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL IN APPLYING THE
PRINCIPLES OF THE BRAHMA VIHARAS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN CHAUANG
DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่
ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ พระใบฎีกาศักดา ปิยวงโค (ช่วยสกลิตย) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูล
ที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

วิรัตน์ วัฒนอนันตนา
พว: ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒
๗๖.๑๐๖

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโครราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพร อำเภอมะพราง

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๔ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูปัญญาสิริสุนทร

ด้วย พระใบฎีกาศักดา ปิยวงษ์ (ช่วยสกลิตย์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโครราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอมะพราง จังหวัดนครศรีธรรมราช (THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL IN APPLYING THE PRINCIPLES OF THE BRAHMA VIHARAS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN CHUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโครราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระใบฎีกาศักดา ปิยวงษ์ (ช่วยสกลิตย์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโครราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพร อำเภอมะนัง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๑๒๘-๙ www.sscmbu.ac.th

๔ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูปัญญารัตนธรรม

ด้วย พระใบฎีกาศักดา ปิยวณโณ (ช่วยสถิตย์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอนาพร จังหวัดนครศรีธรรมราช (THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL IN APPLYING THE PRINCIPLES OF THE BRAHMA VIHARAS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN CHAUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กัณตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระใบฎีกาศักดา ปิยวณโณ (ช่วยสถิตย์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ
พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๑๒๘

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๔๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๔ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน เจ้าอธิการคมกริช อมโร

ด้วย พระใบฎีกาศักดา ปิยวณโณ (ช่วยสถิตย์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL IN APPLYING THE PRINCIPLES OF THE BRAHMA VIHARAS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN CHAUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระใบฎีกาศักดา ปิยวณโณ (ช่วยสถิตย์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ยิม ๑๒๕๖๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

เจ้าอธิการคมกริช อมโร

เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๔๑๒๘

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสีทราข

๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพร อำเภอสระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๔ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระอธิการกิตติพงษ์ ยสชาโต

ด้วย พระใบฎีกาศักดา ปิยวณโณ (ช่วยสกลิตย) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสีทราข กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดวงจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL IN APPLYING THE PRINCIPLES OF THE BRAHMA VIHARAS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN CHAUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสีทราข จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระใบฎีกาศักดา ปิยวณโณ (ช่วยสกลิตย) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

มีหลักฐานตามเอกสาร

พระอธิการ กิตติพงษ์ ยสชาโต

รักษาการแทน เจ้าคณะ เจ้ากรมใต้

เจ้าอาวาส วัด สิริบท สอน งาม

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสีทราข

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘

ที่ อว ๗๔๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๔๑๒๘-๔ www.ssc.mbu.ac.th

๔ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระอธิการมานพ ปิยธมฺโม

ด้วย พระใบฎีกาศักดา ปิยวณฺโณ (ช่วยสกลิตย) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL IN APPLYING THE PRINCIPLES OF THE BRAHMA VIHARAS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN CHAUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระใบฎีกาศักดา ปิยวณฺโณ (ช่วยสกลิตย) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ในโอกาสที่มหาวิทยาลัย
พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๔๑๒๘

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๔ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายเสนห์ สิงห์น้อย

ด้วย พระใบฎีกาศักดา ปิยวงโม (ช่วยสถิตย์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดวง จังหวัดนครศรีธรรมราช (THE STUDY OF THE ROLE OF ECCLESIASTICAL IN APPLYING THE PRINCIPLES OF THE BRAHMA VIHARAS IN THE ADMINISTRATION OF THE SANGHA IN CHUANG DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระใบฎีกาศักดา ปิยวงโม (ช่วยสถิตย์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์ ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

- ๕๖๙๗ ๓๓๒๐๔/๑๗๗

๕๖๙๗ ๓๓๒๐๔/๑๗๗

แบบสอบถาม

เรื่อง

การศึกษาดูงานพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์
อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อทราบการศึกษาดูงานพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและตอบให้ครบทุกข้อ คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาการศึกษาดูงานพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ได้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. แบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาดูงานพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้หลักเกณฑ์การกำหนดมาตรฐานวัดเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาดูงานพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

เจริญพร

พระใบฎีกาศักดา ปิยวณโณ (ช่วยสถิติ)

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคตรราช

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริง

1.พรรษา

- ☐ 1. ต่ำกว่า 10 พรรษา
☐ 2. 10 พรรษาขึ้นไป

2.อายุ

- ☐ 1. ต่ำกว่า 40 ปี
☐ 2. 41-60 ปี
☐ 3. 61 ปีขึ้นไป

3.วุฒิการศึกษาทางธรรม

- ☐ 1.นักธรรมชั้นตรี
☐ 2.นักธรรมชั้นโท
☐ 3.นักธรรมชั้นเอก

4. วุฒิการศึกษาสามัญ

- ☐ 1.ประถมศึกษา
☐ 2.มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ 3.มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปวส.
☐ 4.ปริญญาตรี
☐ 5.สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ 2 การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหาร
คณะสงฆ์ อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยสุด
1. ด้านเมตตา					
1. พระสังฆาธิการปฏิบัติต่อพระภิกษุและสามเณรในปกครองด้วยความเมตตาและไม่ตรีจิต มากน้อยเพียงใด					
2. พระสังฆาธิการสนับสนุนให้พระในวัดปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่ด้วยจิตใจเปี่ยมเมตตาและปราศจากอคติ มากน้อยเพียงใด					
3. พระสังฆาธิการมีเมตตาต่อพระภิกษุ สามเณร และนักเรียนในการส่งเสริมการศึกษาทางพระพุทธศาสนา มากน้อยเพียงใด					
4. มีเมตตาในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้มีโอกาสทางการศึกษา มากน้อยเพียงใด					
5. พระสังฆาธิการมีการริเริ่มโครงการพัฒนาวัดและชุมชนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มากน้อยเพียงใด					
6. ร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมสงเคราะห์ประชาชน มากน้อยเพียงใด					
2. ด้านกรุณา					
7. พระสังฆาธิการช่วยเหลือพระภิกษุและสามเณรที่มีปัญหาหรือเดือดร้อนด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด					
8. พระสังฆาธิการมีการให้คำปรึกษาหรือสอนธรรมะแก่ญาติโยมที่กำลังเผชิญปัญหา มากน้อยเพียงใด					
9. พระสังฆาธิการช่วยเหลือและให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่ผู้เรียนที่ขาดทุนทรัพย์ มากน้อยเพียงใด					
10. พระสังฆาธิการมีจัดหาทุนการศึกษาด้วยเจตนาแห่งกรุณาแก่พระภิกษุ สามเณร และนักเรียนผู้ยากไร้ มากน้อยเพียงใด					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยสุด
11. บุคลากรในการช่วยเหลือชุมชนในการสร้างหรือปรับปรุงสาธารณูปโภค มากน้อยเพียงใด					
12. ร่วมส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการบรรเทาทุกข์และสงเคราะห์ประชาชนในยามวิกฤต มากน้อยเพียงใด					
3. ด้านมูทิดา					
13. พระสังฆาธิการรู้สึกยินดีและสนับสนุนความสำเร็จของพระในปกครองอย่างจริงใจ มากน้อยเพียงใด					
14. พระสังฆาธิการรู้สึกยินดีเมื่อเห็นญาติโยมสนใจการปฏิบัติธรรมและมีความก้าวหน้า มากน้อยเพียงใด					
15. ให้รางวัลหรือยกย่องเชิดชูเกียรติเมื่อพระสงฆ์สอบได้นักธรรม หรือ บาลีระดับชั้นต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด					
16. รู้สึกยินดี เมื่อผู้ได้รับการสงเคราะห์สามารถเรียนได้ดีและสำเร็จการศึกษา มากน้อยเพียงใด					
17. รู้สึกยินดีเมื่อเห็นชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดและสาธารณูปการต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด					
18. รู้สึกยินดีเมื่อเห็นชาวบ้านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการช่วยเหลือของคณะสงฆ์ มากน้อยเพียงใด					
4. ด้านอุเบกขา					
19. พระสังฆาธิการวางตนอย่างเป็นกลางในกรณีที่มีความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ มากน้อยเพียงใด					
20. พระสังฆาธิการส่งเสริมกิจกรรมเผยแผ่ที่เปิดโอกาสให้ญาติโยมได้ร่วมแสดงความเห็นและแสดงออก มากน้อยเพียงใด					
21. พระสังฆาธิการปรับใช้หลักธรรมในการพิจารณาความสามารถของผู้เรียนอย่างยุติธรรมและไม่เอนเอียง มากน้อยเพียงใด					
22. พระสังฆาธิการดำเนินโครงการสงเคราะห์ด้านการศึกษาโดยไม่เลือกปฏิบัติ มากน้อยเพียงใด					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยสุด
23. ดำเนินโครงการพัฒนาสาธารณูปการโดยยึดหลักความเป็นกลางและไม่เลือกปฏิบัติ มากน้อยเพียงใด					
24. รับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนด้วยความเข้าใจและจริงใจ มากน้อยเพียงใด					

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์
อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

โดย

พระใบฎีกดดา ปิยวณโณ (ช่วยสกลิตย)

นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....
ที่อยู่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์..... วันและเวลาที่สัมภาษณ์ วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
เวลา..... น. ตำแหน่งงาน.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับ แนวทางส่งเสริมการศึกษาด้านพระสงฆ์ในการ
ประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา

1.ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาด้านพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหม
วิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา ด้านเมตตา อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาด้านพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหม
วิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา ด้านกรุณา อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาด้านพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้หลักพรหม
วิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดง จังหวัดนครราชสีมา ด้านมุทิตา อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

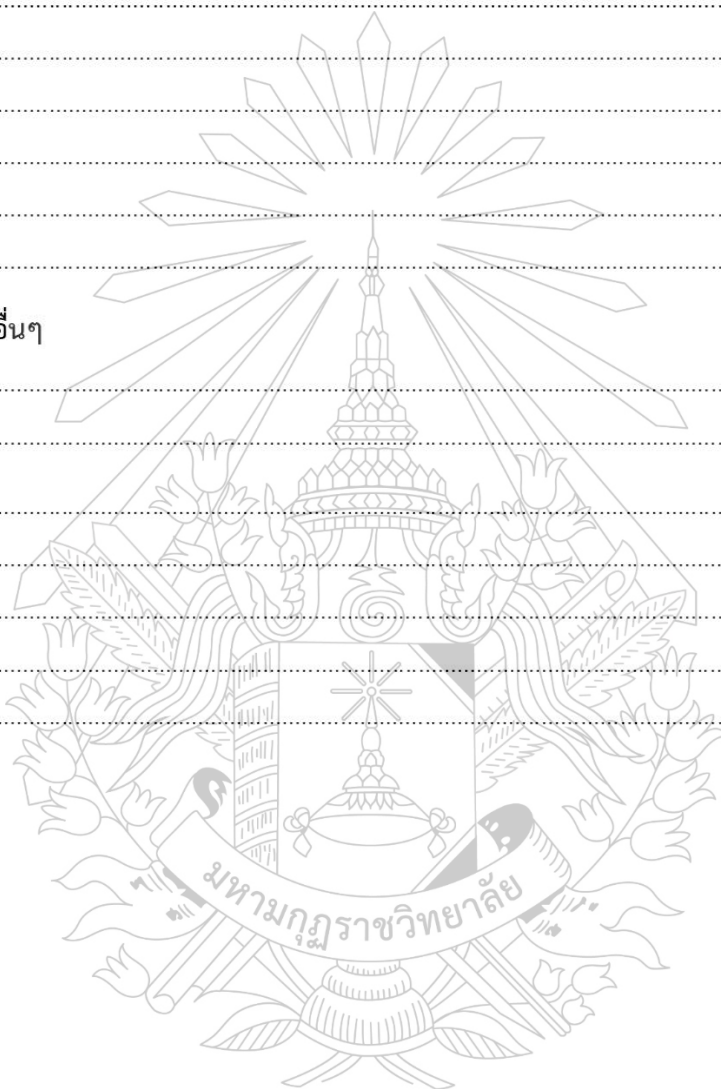
.....

.....

.....

4.ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการศึกษาทบหาพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหม
 วิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอุเบกขา อย่างไรบ้าง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ภาคผนวก จ

ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม

โดยใช้เทคนิค IOC (Index Of Item-Objective Congruence)

เรื่อง การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์

อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม (Σx)	ค่า IOC	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3				
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล								
1	พรรษา ☐ 1. ต่ำกว่า 10 พรรษา ☐ 2. 10 พรรษาขึ้นไป	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	อายุ ☐ 1. ต่ำกว่า 40 ปี ☐ 2. 41-60 ปี ☐ 3. 61 ปีขึ้นไป	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	วุฒิการศึกษาทางธรรม ☐ 1. นักรธรรมชั้นตรี ☐ 2. นักรธรรมชั้นโท ☐ 3. นักรธรรมชั้นเอก	1+	0	+1	2	0.67	ใช้ได้	ควรเพิ่ม ไม่มีนักรธรรม
4	วุฒิการศึกษาสามัญ ☐ 1. ประถมศึกษา ☐ 2. มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. /ปวส. ☐ 4. ปริญญาตรี ☐ 5. สูงกว่าปริญญาตรี	1+	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(Σx)	IOC		
ตอนที่ 2 การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช								
1. ด้านเมตตา								
1	พระสังฆาธิการปฏิบัติต่อพระภิกษุและสามเณรในปกครองด้วยความเมตตาและไม่ตรีจิต มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	พระสังฆาธิการสนับสนุนให้พระในวัดปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่ด้วยจิตใจเปี่ยมเมตตาและปราศจากอคติ มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	พระสังฆาธิการมีเมตตาต่อพระภิกษุ สามเณร และนักเรียนในการส่งเสริมการศึกษาทางพระพุทธศาสนา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	มีเมตตาในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ให้มีโอกาสทางการศึกษา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
5	พระสังฆาธิการมีการริเริ่มโครงการพัฒนาวัดและชุมชนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มากน้อยเพียงใด	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้	
6	ร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมสงเคราะห์ประชาชน มากน้อยเพียงใด	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้	
2. ด้านกรุณา								
7	พระสังฆาธิการช่วยเหลือพระภิกษุและสามเณรที่มีปัญหาหรือเดือดร้อนด้วยความกรุณา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
8	พระสังฆาธิการมีการให้คำปรึกษาหรือสอนธรรมแก่ญาติโยมที่กำลังเผชิญปัญหา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
9	พระสังฆาธิการช่วยเหลือและให้คำปรึกษาด้านการเรียนแก่ผู้เรียนที่ขาดทุนทรัพย์ มากน้อยเพียงใด	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้	

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม (Σx)	ค่า IOC	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3				
10	พระสังฆาธิการมีจัดหาทุนการศึกษาด้วยเจตนาแห่งกรุณาแก่พระภิกษุ สามเณร และนักเรียนผู้ยากไร้ มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
11	บูรณาการในการช่วยเหลือชุมชนในการสร้างหรือปรับปรุงสาธารณูปโภค มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
12	ร่วมส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการบรรเทาทุกข์และสงเคราะห์ประชาชนในยามวิกฤต มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3. ด้านมูทิดา								
13	พระสังฆาธิการรู้สึกยินดีและสนับสนุนความสำเร็จของพระในปกครองอย่างจริงจัง มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
14	พระสังฆาธิการรู้สึกยินดีเมื่อเห็นญาติโยมสนใจการปฏิบัติธรรมและมีความก้าวหน้า มากน้อยเพียงใด	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้	
15	ให้รางวัลหรือยกย่องเชิดชูเกียรติเมื่อพระสงฆ์สอบได้นักธรรม หรือ บาลีระดับชั้นต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
16	รู้สึกยินดี เมื่อผู้ได้รับการสงเคราะห์สามารถเรียนได้ดีและสำเร็จการศึกษา มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
17	รู้สึกยินดีเมื่อเห็นชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดและสาธารณูปการต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
18	รู้สึกยินดีเมื่อเห็นชาวบ้านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการช่วยเหลือของคณะสงฆ์ มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4. ด้านอุเบกขา								
19	พระสังฆาธิการวางตนอย่างเป็นกลางในกรณีที่มีความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
20	พระสังฆาธิการส่งเสริมกิจกรรมเผยแผ่ที่เปิดโอกาสให้ญาติโยมได้ร่วมแสดงความเห็นและแสดงออก มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม (Σx)	ค่า IOC	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3				
21	พระสงฆ์ให้การปรับใช้หลักธรรมในการพิจารณา ความสามารถของผู้เรียนอย่างยุติธรรมและไม่ เอนเอียง มากน้อยเพียงใด	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้	
22	พระสงฆ์ให้การดำเนินโครงการสงเคราะห์ด้าน การศึกษาโดยไม่เลือกปฏิบัติ มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
23	ดำเนินโครงการพัฒนาสาธารณูปการโดยยึดหลัก ความเป็นกลางและไม่เลือกปฏิบัติ มากน้อย เพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
24	รับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนด้วย ความเข้าใจและจริงใจ มากน้อยเพียงใด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

สรุป การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม
 โดยใช้เทคนิค IOC (Index Of Item-Objective Congruence)
 เรื่อง การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์
 อำเภอดงยาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อ	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม (ΣX)	ค่า IOC	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3				
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	1+	0	+1	2	0.67	ใช้ได้	
4	1+	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอดงยาง จังหวัดนครศรีธรรมราช							
1. ด้านเมตตา							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
5	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้	
6	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้	
2. ด้านกรุณา							
7	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
8	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
9	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้	
10	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
11	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
12	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3. ด้านมุทิตา							
13	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
14	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้	
15	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
16	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
17	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
18	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

ข้อ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม (ΣX)	ค่า IOC	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3				
4. ด้านอุเบกขา							
19	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
20	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
21	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้	
22	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
23	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
24	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอ
ฉวาง จังหวัดนครราชสีมา
แต่ละข้อได้ค่า 1.00

ความเห็น

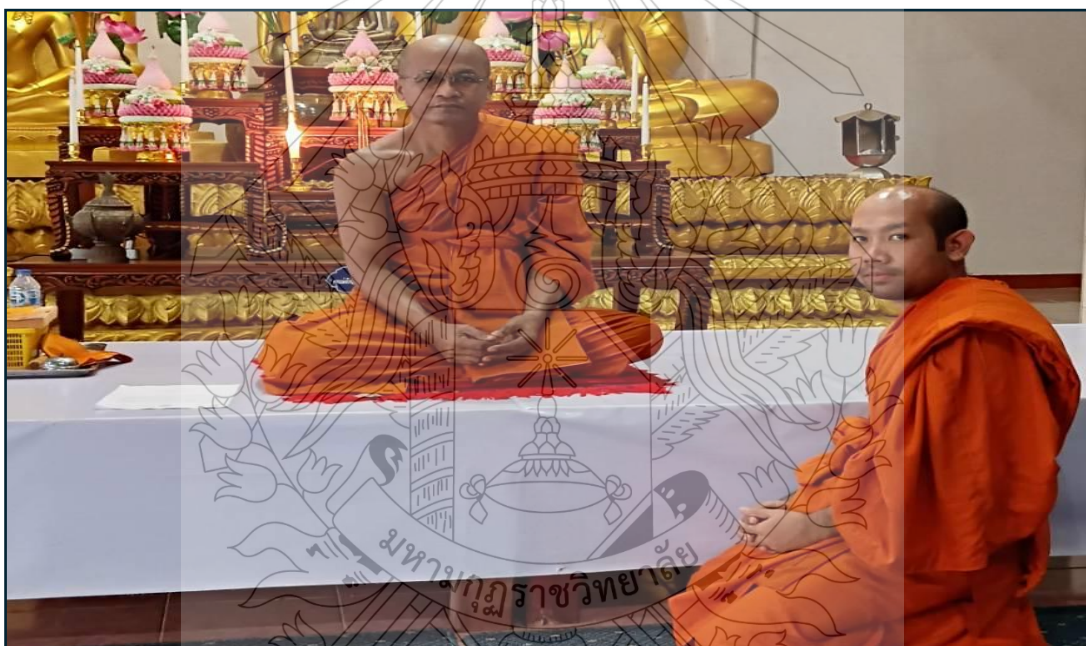
.....
.....
.....

(รศ.ดร.กัณตภณ หนูทองแก้ว)
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

มหาวิทยาลัย

พระครูบัณฑิตธรรมรัต

เจ้าคณะอำเภอดงขาง

ให้สัมภาษณ์ วันที่ 15 พฤษภาคม 2568

พระครูปัญญาสิริสุนทร

เจ้าคณะตำบลนาเกาะ

ให้สัมภาษณ์ วันที่ 15 พฤษภาคม 2568

พระครูปัญญาธีธรรม

เจ้าคณะตำบลนาแว

ให้สัมภาษณ์ วันที่ 16 พฤษภาคม 2568

เจ้าอธิการคมกริช อมโร

เจ้าคณะตำบลละอาย

ให้สัมภาษณ์ วันที่ 16 พฤษภาคม 2568

พระอธิการกิตติพงษ์ ยสชาโต

ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลไสหรั่ง

ให้สัมภาษณ์ วันที่ 17 พฤษภาคม 2568

พระอธิการमाणพ ปิยธมฺโม

เจ้าอาวาสวัดมะปรางงาม

ให้สัมภาษณ์ วันที่ 17 พฤษภาคม 2568

นายเสนห์ สิงห์น้อย

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช

ให้สัมภาษณ์ วันที่ 20 มิถุนายน 2568

ประวัติผู้เขียนสารนิพนธ์

ชื่อ	นายศักดิ์ดา ช่วยสฤติย์ (พระใบฎีกาศักดิ์ดา ปิยวงฺโณ)
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 06 เดือน มีนาคม พ.ศ.2540
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลทุ่งสง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
ที่อยู่ปัจจุบัน	116 หมู่ที่ 2 ตำบลกะปาง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
	80310
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	-

